

07 **Bistandsdebatt:**
Reaksjoner på
UDs kursendring

14 **Nye tider:**
Hvorfor drive
bistand fra Oslo?

28 **FN-statistikk:**
Er Niger egentlig
fattigst og Norge rikest?

**Barne-
soldaten
forteller**
Side 12

BISTANDSAKTUELT

NR 2 – MARS 2016 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Bistand i spagat

Mens rike land kutter i bistands-
budsjettene, står nye globale utfordringer
i kø. Heretter skal bistanden både mot-
virke klimakrise, flyktningsstrøm
og terror – og bekjempe fattigdom.
Det blir en komplisert øvelse. **Side 20**

En afghansk elev
leser bøker hun
har fått av FN.
Afghanistan har
vært verdens
største mot-
taker av bistand
i flere år. Bli det
fortsatt slik?
Foto: Xinhua/
Rahman Safi.

tema:
Internasjonal
bistand
8 sider

B-POSTABONNEMENT

**Tanzanias nye
sterke mann**
Side 18

Foto: ssa Michuzi / issamichuzi.blogspot.co.uk

– Hjelpeorganisasjonene må være tettere på hverdagen i Sør, sier ActionAids internasjonale toppsjef, Adriano Campolina. Les mer s 14.

Aktuelt

Langsiktig tenkning

Leder

NYE GLOBALE UTFORDRINGER står i kø på den internasjonale arenaen, blant dem klimakrise, flyktningstrøm, terror og krig. Ulike løsninger tas i bruk av ulike aktører.

Politiske tiltak er ofte en avspeiling av aktørenes maktposisjon i verden militært, politisk og økonomisk. Store land vil ofte kunne ha et helt arsenal av virkemidler, og gjerne en kombinasjon av ulike virkemidler på en og samme tid.

Derfor vil vi kunne se at USA, Russland og regionale stormakter tar i bruk diplomati, men samtidig også bombefly og droner, eller militær støtte via «stedfortredere» på bakken. Økonomiske sanksjoner er også et hyppig brukt virkemiddel. Mindre og svakere land vil ikke ha like mange eller like sterke virkemidler å ty til, med mindre de kan opptre i allianser med de store og sterke.

MIDT OPPE I denne verktøykassen av utenrikspolitiske virkemidler ligger også bistanden, en form for *soft power*. Både store og små land har sett nytten av den. Bistanden var et virkemiddel som primært ble tatt i bruk i tida etter 2. verdenskrig og den senere avviklingen av koloniene. I hele denne perioden har bistand hatt ulike støttespillere, og ulike motiver har ligget bak – alt fra ideelle motiver til åpenbare egeninteresser i form av sikkerhetspolitiske vurderinger eller hensyn til eget næringsliv.

Nå går verden trolig inn i en periode der fokuset på egeninteresser i form av tiltak mot flyktningstrømmer og anti-terrorisme blir viktigere i den generelle utenrikspolitikken – og i bistanden. Da er det viktig også å minne om sammenhengen mellom fattigdom, flyktningstrømmer, uro og ustabilitet. Det er en av grunnene til at FNs medlemsland har vedtatt omfattende nye utviklingsmål.

BISTANDBUDSJETTENE ER KNAPPERE enn før. Behovene er fortsatt enorme. Alt dette bærer bud om en tid med harde prioriteringer av bistandsmidlene i mange land. Det er å håpe at fokuset blir på langsiktig tenkning for å skape utvikling, bygge fred og motvirke krig og konflikt.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Ny rapport om Sør-Sudan:

Regimet står bak omfattende overgrep

Det foregår «omfattende og systematiske» overgrep mot sivile i Sør-Sudan. Og verst blant overgriperne er landets egne myndigheter, konkluderer en ny FN-rapport.

Etter at det brøt ut borgerkrig i Sør-Sudan i 2013 er situasjonen i det fattige landet blitt gradvis verre. Om lag 2,3 millioner sørsudanere har måttet flykte fra hjemmet sitt. Trolig er mellom 50 000 og 100 000 blitt drept.

I en ny rapport skriver FNs høykommissær at overgrepene mot sivile sørsudanere er «omfattende», «systematiske» og «målrettede». Det kan dreie seg om krigsforbrytelser eller forbrytelser mot menneskeheten, skriver teamet bak rapporten.

– Sjokkerende

Rapportforfatterne konstaterer at begge sider har gjort seg skyldig i drap, voldtekt, plyndring og en rekke andre overgrep. Men ifølge rapporten er det soldater i regeringshæren og tilknyttede militser som står bak størstedelen av ugjerningene.

Bare i én enkelt stat, Unity State, anslår FN at over 10 000 sivile døde fra november 2014 til november 2015. Over 7000 av dem ble drept. Sivile blir bevisst angrepet. Barn og kvinner er særlig utsatt. Omfanget av seksuell vold er «sjokkerende», og FNs observatører registrerte 1300 voldtekter i denne staten fra april 2015 til septem-

ber samme år.

– Vi tar høykommissærens rapport på største alvor og fordømmer disse grove handlingene på det sterkeste, sier utenriksminister Børge Brende i en pressemelding.

Han mener FN-rapporten er et tragisk vitnesbyrd om hvor viktig det er at konflikten tar slutt. – FNs menneskerettighetsråd må nå fatte et klart vedtak for å styrke beskyttelsen av sivile i Sør-Sudan og bidra til rettsfølgelse av de ansvarlige for de grove overgrepene og menneskerettighetsbruddene i landet, sier Brende.

Avstå fra bistand!

FNs høykommissær oppfordrer alle givere til å avstå fra absolutt all form for bistand til myndighetene inntil president Salva Kiir og hans kollegaer har visst vilje til omfattende reformer. De ansvarlige for overgrepene bør fjernes fra regjeringen og hæren og senere holdes ansvarlig, konkluderer de.

– Rapporten bygger opp under tidligere rapporter: det foregår omfattende overgrep mot sivile i Sør-Sudan. At FN velger å være så tydelige i sin kritikk av myndighetene som de er i denne rapporten er jo et ganske klart signal til regjeringen i landet, sier seniorfor-

■ MENNESKERETTIGHETER

Dyster rekord i Iran

Nærmere 1000 mennesker ble henrettet i Iran i fjor. Det er det høyeste tallet på 20 år, ifølge en FN-rapport.

■ KJEMISKE VÅPEN

161

ganger er det brukt kjemiske våpen i Syria siden krigen brøt ut våren 2011. 1491 mennesker er drept og 14.581 er såret, ifølge The Syrian American Medical Society.

Europa virker ikke å ha noe annet budskap for øyeblikket enn 'ha dere bort'»

FNs Høykommissær for menneskerettigheter, Zeid Ra'ad Al Hussein

Shaggier Gabriel sitter på de utbrente restene av senga si inne på FNs område for beskyttelse av sivile i Malakal i Sør-Sudan. 18 ble drept og over 70 såret da det brøt ut kamper inne på beskyttelsesområdet 26. januar. Etter at borgerkrigen startet i slutten av 2013 har overgrepene mot sivile sørsudanere være massive, ifølge en ny FN-rapport.

Albert Gonzalez Farran / AFP / NTB Scanpix

sker ved PRIO Øystein H. Rolandsen. Han tror imidlertid ikke den kraftige kritikken i rapporten gjør særlig inntrykk på regjeringen.

– De opplever ikke kritikken som legitim og føler seg ikke tilstrekkelig presset til at de vil gjennomføre betydelige reformer, sier han.

Nytt Somalia?

Etter lange forhandlinger, støttet av blant annet Norge, ble det i august i fjor undertegnet en fredsavtale. Som en del av denne avtalen skal det etableres en overgangsregjering hvor opprørsleder Rieck Machar er visepresident. Men den tidligere, og muligens neste, visepresidenten i Sør Sudan har foreløpig ikke tatt sjansen på å dra til hovedstaden Juba. Overgangsregjeringen er ikke på plass. Hvis Machar kommer til Juba, trolig med flere tusen soldater, vil situasjonen bli uhyre spent, forklarer Rolandsen.

– Jeg tror ikke det internasjonale samfunnet har forstått hvor spent situasjonen kommer til å bli og hvor lite som skal til for at denne kruttønna eksploderer, sier han.

Blakk regjering

PRIO-forskeren mener det er vanske-

lig å være optimistisk på vegne av Sør-Sudan. Det at myndigheten har vært blakke siden 2013 er et grunnleggende problem. Oljeinntektene, som er den eneste inntektskilden for staten, har forundstet.

– I Sør Sudan er lederne helt avhengige av å ha penger de kan fordele nedover i systemet til sine folk. Nå har de ikke penger til å kjøpe lojalitet og det er ikke mye som tyder på at de får det med det første heller. Det er en reell fare for at staten bryter sammen og at sør-sudanerne ender opp med noe som ligner på situasjonen i Somalia: et land delt opp i soner styrt av ulike krigsherrer, sier han.

Krevende for hjelpeorganisasjonene

Midt i den pågående krisen i Sør-Sudan er arbeidssituasjonen for hjelpeorganisasjonene svært krevende. Leger uten Grenser og Røde Kors har flere ganger måtte trekke seg ut av urolig område. Over 40 hjelpearbeidere er drept siden desember 2013. Ifølge en intern UD-rapport ble lastebiler med nødhjelp fra Verdens matvareprogram ble tidligere i år stanset over 40 ganger da de var på vei fra Juba til Bentiu, nord i landet.

FN gir president Salva Kiir mye av skylden for overgrepene mot sivilbefolkningen.
Foto: Scanpix

Øystein Rolandsen, seniorforsker PRIO
Foto: PRIO

Til sammen måtte de angivelig betale nærmere 2000 dollar per lastebil i «avgifter»

Odd Evjen i Kirkens Nødhjelp forteller at det fortsatt er mulig for organisasjonen å jobbe på bakken i Sør-Sudan, men at det er svært krevende.

– Behovene er enorme og vi jobber både langsiktig og med humanitær nødhjelp. Men vi må selvfølgelig bruke store ressurser på sikkerhet. Det driver opp kostnadene. Sikkerhetsproblemene sliter også på våre ansatte, sier han.

Evjen er redd for at Sør Sudan skal bli glemt av det internasjonale samfunnet.

– De potensielle kostnadene ved et sammenbrudd i Sør Sudan er enorme. Vi ser at situasjonen i Darfur er helt glemt, selv om situasjonen der er ille. Jeg er redd det samme skal skje med Sør-Sudan, sier Evjen.

– Ikke prioritert

Også forsker Øystein H. Rolandsen ser tydelige tegn på at krisen i Sør-Sudan ikke er øverst på agendaen internasjonalt.

– Så godt som ingen av Sør-Sudans flyktninger kommer til Europa og landet er foreløpig heller ikke et arne-

sted for ekstreme islamister. Derfor er ikke denne krisen høyt prioritert og vi ser at engasjementet for Sør Sudan er mindre enn før.

Rolandsen tror ikke nøkkelen til en fredelig løsning ligger i at president Salva Kiir og Rieck Machar presses ut.

– Dette dreier seg først og fremst om den underliggende politiske dynamikken i dette landet, ikke om «onde» enkeltpersoner. På kort og mellomlang sikt er det mulig å håpe på en slags fungerende regjering i Juba og en minskning av volden. Langsiktig utvikling, demokrati og så videre ligger uansett langt inn i fremtiden, sier Rolandsen. ■

Norsk bistand

■ Sør-Sudan har i mange år vært blant landene som får mest norsk bistand.

■ I 2014 var norsk bistand til verdens yngste nasjon drøyt 600 millioner kroner.

■ Mye norsk bistand går via ikke-statlige organisasjoner, men Norge har også støttet statlige institusjoner.

4 Aktuelt

Et norskstøttet program for det krigsherjede nord-Uganda ble svindlet for gigantsummer i 2013. I stedet for at pengene gikk til krigsofre som **Margareta Otto (26)** havnet pengene hos en rik revisor i hovedstaden.

Foto: Michele Sibiloni / AFP / NTB Scanpix

Norge ble svindlet og lurt: Fikk tilbake drøyt 50

Økonomiske misligheter har ført til at Norge de siste fem årene har fått tilbakebetalt rundt 50 millioner bistandskroner, viser tall fra Utenriksdepartementet. Underslag i lokale organisasjoner er en vanlig årsak. **Av Gunnar Zachrisen**

I perioden 2011-15 er det til sammen dokumentert mislighold og svindel i 253 saker. I 179 saker fremmet departementet krav om tilbakebetaling.

Til sammen har Norge fått tilbake i underkant av 54 millioner kroner som følge av disse kravene. Over 99 prosent av totalsummen er knyttet til bistandsbudsjettet, mens enkelte småsaker er knyttet til andre av utenriksstjenestens arbeidsområder.

– Ofte er det utro tjenere hos lokale samarbeidspartnere i mottakerland som står bak. Det er ansatte som bevisst bryter regler for å berike seg selv, sier Utenriksdepartementets «korrupsjonsjeger»-sjef Nils Haugstveit.

132 saker

Teamet han leder, Sentral kontrollenhet, ferdigbehandlet i 2015 til sammen 132 saker. De fleste sakene var basert på innrapporteringer fra organisasjoner og ambassader. Noen få kom i form av tips fra «varslere».

I nøyaktig halvparten av sakene – totalt 66 saker – ble det påvist mislighold eller svindel. Den norske stat fikk tilbakebetalt drøyt 3,8 millioner kroner i fjor. Gjennomsnittet for de fem siste årene er i overkant av 10 millioner kroner.

Haugstveit er usikker på hvor stor andel av de økonomiske mislighetene som blir oppdaget og senere inndrevet gjennom kontrollordningen.

Nils Haugstveit,
leder av Sentral
kontrollenhet,
UD.

– Det sier seg selv at det vil være mørketall på dette området. Vi vet ikke egentlig om antall saker eller beløp sier noe om problemets virkelige størrelse. Det viktige er likevel at vårt arbeid kan ha en forebyggende og avskrekkende effekt, sier han.

Mange underslag

I 2015 krevde Utenriksdepartementet om tilbakebetaling av norsk statsstøtte ved 42 tilfeller.

Flere av kravene ble rettet til norske organisasjoner, etter at de selv rapporterte inn underslag hos lokale partnere i samarbeidsland. Underslagene var knyttet til bistandsprosjekter der organisasjonene har mottatt

støtte fra Norad eller Utenriksdepartementet. De statlige organene krever at det er de norske organisasjonene som først må betale tilbake «misligholdet». Deretter må de eventuelt kreve penger tilbake fra sine partnere i fattige land.

Care Norge måtte tilbakebetale til sammen 514 000 kroner etter at deres egen internrevisjon oppdaget underslag hos tre ulike lokale partnere i Burundi. Redd Barna måtte tilbakebetale om lag 194 000 etter underslag hos en lokal partner i Etiopia. Det samme skjedde Utviklingsfondet, som måtte betale tilbake rundt 119 000 kroner etter et underslag i Guatemala.

Interne kontrollrutiner hos helseorganisasjonen NORWACS samarbeidspartner i Syria avdekket at en lokalansatt i Syria hadde begått underslag. Beløpet var rundt 79 000 kroner.

Også Redd Barna (Uganda), SOS-barnebyer (Zambia), Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpefond (Zimbabwe), Atlas-alliansen/

« Det viktige er at vårt arbeid kan ha en forebyggende og avskrekkende effekt. »

mill. kroner

Norges Blindeforbund (Nepal), Digni (Uganda) og Flyktninghjelpen (Afghanistan) opplevde underslag hos lokale partnere i disse landene.

Mislighold av avtaler

Det er også avdekket at midler fra det norske bistandsbudsjettet er brukt på formål som ikke er i tråd med de avtalene som er inngått. Da kalles det mislighold av avtale.

Det opplevde blant andre misjonsparaplyen Digni og Kirkens Nødhjelp i sitt samarbeid med en indisk organisasjon. Den lutherske organisasjonen brukte rundt en million kroner på å kjøpe en leilighet i storbyen Kolkata – til sjefen i organisasjonen. Leiligheten ble betalt med penger som den indiske organisasjonen hadde fått fra åtte ulike bistandsorganisasjoner den samarbeidet med.

Blant annet brukte den indiske organisasjonen rundt 95 000 kroner fra Kirkens Nødhjelp. I tillegg tok den også 54 000 kroner fra den norske mi-

sjonens paraplyorganisasjon Digni, penger som ble gitt via Normisjon. Dette var penger de norske organisasjonene hadde fått fra bistandsbudsjettet via Norad. Ingen av dem ble orientert om leilighetskjøpet.

Les mer: bistandsaktuelt.no

– Kjøpet ble skjult i regnskapet som programkostnader brukt på flere av organisasjonens bistandsprosjekter, forteller Margrethe Volden som er seksjonsleder for Midtøsten og Asia i Kirkens Nødhjelp til Bistandsaktuelt.

Økende antall

Både antall nyinnmeldte saker og antall saker der misligheter ble dokumentert har økt jevnt i fem-årsperioden 2011-15, viser tall fra Sentral kontrollenhet.

Beløpene har variert sterkt i ulike år, ut fra størrelsen på enkeltsaker. Én enkeltsak, underslag fra utviklingsfondet for Nord-Uganda (se liste) som ble oppdaget i 2013, utgjør hele 43 prosent av totalbeløpet. ■

10 versting-saker

Mindre underslag hos små lokale partnerorganisasjoner utgjør de fleste sakene som meldes inn til Utenriksdepartementet. Bistand via statlige og multilaterale partnere står for de største beløpene.

De to største sakene i perioden 2011-15, i Uganda og Zambia, er avdekket av mottakerlandenes egne riksrevisjon. Disse institusjonene har gjennom flere år fått økonomisk og faglig støtte fra Norge, blant annet gjennom Riksrevisjonen.

1 2013: Underslag fra utviklingsfondet for Nord-Uganda, forvaltet av Statsministerens kontor i Uganda. Programmet var støttet av Norge, Sverige, Danmark, Irland og Storbritannia. Pengene skulle brukes til rehabilitering av de krigsrammede, nordlige delene av landet, hvor det har vært borgerkrig i mer enn to tiår. En tidligere revisor ved Statsministerens kontor ble i 2013 dømt til fem års fengsel for bedrageri, dokumentfalsk og ulovlig besittelse av regjeringsdokumenter. Saken ble avdekket av Ugandas egen riksrevisjon. Tilbakebetalt til Norge: **Cirka 23 mill. kroner**

2 2014: Zambias Riksrevisjon avdekket udokumenterte kostnader i et fond forvaltet av det zambiske utdanningsdepartementet. Tilbakebetalt: **Ca. 2,1 mill. kr**

3 2013: Midler forvaltet av FNs kvinneorganisasjon (UN Women) i India brukt i strid med avtalen. Tiltak ble iverksatt for å styrke økonomiforvaltningen. Tilbakebetalt: **Ca. 2,0 mill. kr**

4 2011: Misligheter oppdaget i Zambias statlige direktorat for viltforvaltning. Tilbakebetalt: **Ca. 1,7 mill. kr**

5 2013: Overfakturering og andre forhold knyttet til Unicef-program for rehabilitering av skoler i Pakistan. «Pakistanske myndigheter er orientert av Unicef.» Tilbakebetalt: **1,7 mill. kr**

6 2014: Urettmessige innkjøp og skatte- og avgiftsunndragelser hos Kirkens Nødhjelps partner i Etiopia. Ansatte oppsagt. Tilbakebetalt: **Ca. 1,3 mill. kr**

7 2013: Mangelfull regnskapsføring hos Kirkens Nødhjelps partner i Kosovo. Ansatt hos lokal partner sagt opp for uautoriserte lån fra prosjektet. Samarbeidet avsluttet. Tilbakebetalt: **Ca. 1,2 mill. kr**

8 2014: Misligheter hos Unicefs lokale partner på Madagaskar. Tilbakebetalt: **Ca. 1,1 mill. kr**

9 2013: Midler forvaltet av Riksrevisjonen i Malawi ikke brukt i tråd med avtalen. Svakheter i økonomiforvaltning påvist. Risikodempende tiltak ble iverksatt. Tilbakebetalt: **Ca. 860 000 kr**

10 2012: Kirkens Nødhjelps samarbeidspartner i Burundi opptrådte «uryddig» og «truet ekstern revisor». Tilbakebetalt: **Ca. 860 000 kr**

Revisor ved Statsministerens kontor i Uganda Geoffrey Kazinda ble i 2013 dømt for omfattende svindel og dokumentfalsk. Foto: Henry Lubega

6 Aktuelt

Verdens matvareprogram:

– Noen sultne barn får mat, andre ikke

Hvilke sultne mennesker i verden skal få mat, og hvilke skal ikke? Det er det opp til sjefen for Verdens matvareprogram å avgjøre. – En ekstremt vanskelig oppgave, fastslår hun. Organisasjonen sliter med å få nok støtte. **Av Jan Speed**

Hun er sjef for Verdens matvareprogram (WFP) og var nylig i Oslo for underskrive en ny avtale. De neste fire årene skal Norge gi rundt 950 millioner kroner i såkalt kjernestøtte til FN-organisasjonen. Dette er penger som WFP kan bruke der de mener behovene er størst.

Norge gir også flere hundre millioner kroner årlig i øremerket støtte til WFP. Det er penger som brukes til formål som Norge mener det er viktig å støtte.

– Det er ikke mulig å tenke sikkerhet i et land uten også tenke på matsikkerhet. Vi bistår de militante radikale kreftene om vi lar barn sulte og viser at verden ikke bryr seg, fastslår Ertharin Cousin.

– Vanskelige avgjørelser

Samtidig som FNs matvareprogram mottar solide pengebidrag fra Norge, får mange av FNs nødhjelpsappeller inn under halvparten av pengene de trenger for å lindre nød rundt i verden. Cousin forteller at en av de vanskeligste oppgavene til WFP er å bestemme hvem som skal få mat og hvem som ikke kan få.

– Vi må ta avgjørelser som betyr at noen sultne barn får mat, mens andre ikke får. Manglende bevilgninger tvinger oss til å måtte kutte støtten til svært sårbare befolkningsgrupper, og til å gi mindre rasjoner enn det vi vet er et næringsriktig måltid, sier hun.

Den amerikanske FN-toppen forteller at det er uhyre vanskelig å få inn nok penger. 95 prosent av det WFP får i støtte er øremerket til bestemte områder. Det betyr at mange av organisasjonens operasjoner i andre utsatte land ikke får nok.

– Det er derfor vi setter pris på Norge. Norske myndigheter gir oss støtte over flere år og det er heller ikke øremerket. Det gir oss mulighet til å møte matvarebehovene til befolkningsgrupper som ellers kan bli oversett eller glemt, sier hun.

– Vi bistår de militante radikale kreftene om vi lar barn sulte og viser at verden ikke bryr seg, fastslår WFPs sjef Ertharin Cousin. Hun var nylig i Oslo for å undertegne avtalen om norsk støtte de neste fire årene.

Foto: WFP / Marco Frattini

«Ingen sikkerhet uten matsikkerhet.»

Ertharin Cousin, sjef for Verdens matvareprogram

Vanskelige samtaler

WFP-sjefen er ofte på besøk i kriserammede oppgaver. Hun synes det er vanskelig å forklare desperate mødre at organisasjonen hun leder ikke har nok mat til dem og barna deres.

– I Sør-Sudan snakket jeg med en gruppe kvinner. Vi var blitt nødt til å redusere mathjelpen fordi vi ikke hadde penger. En mor sa til meg «Du må ikke la verden glemme oss». Slike opplevelser motiverer meg og gjør at jeg må ut i verden og fortelle hennes historie, sier Cousin.

Internasjonalt har det vært mye kritikk mot både WFP og andre hjelpeorganisasjoner. Mange mener hele det humanitære systemet er i krise og at det ikke klarer å takle alle krisene som nå foregår samtidig. Cousin mener kritikken er overdrevet og peker på at hjelpeorganisasjonene redder liv hver eneste dag.

– Systemet fungerer når vi utgjør en forskjell for mennesker som ikke hadde hatt tilgang til mat, vann og medisiner uten våre ansattes innsats. Men, kan vi gjøre ting bedre? Ja, så klart.

– Vi har ikke den forutsigbare støtten som gjør det mulig for oss å skifte fra å redde liv til å begynne med utviklingstiltak. Vi må samarbeide bedre med lokale aktører. Samtidig må partnerskap innad i FN-systemet bli det sentrale.

WFP forsøker i økende grad å bidra til utvikling gjennom å redusere sårbarhet i klimakrise-utsatte områder.

Hun viser samtidig til at 40 prosent av maten som dyrkes i Afrika sør for Sahara går tapt på grunn av dårlig lagring eller manglende transportmuligheter.

– Vår erfaring med lagring og logistikk gjør at vi kan lære bønder hvordan de best skal få varene til markedet, sier hun.

Cousin viser også til at det er en økende bevissthet om ikke å ødelegge for småbøndene gjennom å dumpe gratis mat på lokale markeder. Istedet kjøper man nå mat som er produsert lokalt.

– Nesten 60 prosent av maten WFP kjøper er skaffet enten i landene eller regionen som vi betjener. Innen 2020 skal minst 10 prosent av de 1,2 milliarder dollar vi bruker på å kjøpe mat hvert år gå til innkjøp fra småskalabønder. Ved å kjøpe fra småbønder endrer vi tilværelsen for mennesker vi ellers kanskje hadde måttet hjelpe med mat, sier Cousin.

– Langvarig støtte viktig

WFP-sjefen understreker betydningen av at givne støtter utsatte land og lokalsamfunn over tid slik at de står bedre rustet når det inntreffer kriser.

– Innsatsen i sårbare stater må bli mer enn nødhjelp. Givere må bidra før, under og etter en eventuell katastrofe i sårbare land. Mange av menneskene vi hjelper i dag bor i sårbare områder. Spørsmålet er ikke om en krise kommer til å oppstå, men når, sier Ertharin Cousin. ■

WFPs sjef Ertharin Cousin i samtale med kvinner i Sør-Sudan – et av landene der matvarehjelpen har blitt kuttet fordi det ikke var nok penger. Foto: WFP / Challiss McDonough

I sin utenrikspolitiske redegjørelse forklarte utenriksminister Børge Brende at regjeringen ønsker en mer målrettet bistand som skal bidra til stabilisering og forebygge terrorisme, krig og flyktningstrømmer. Foto: Scanpix

Uro og migrasjon gir ny bistandskurs

Regjeringen ønsker en omfattende kursdreining i norsk bistand, mot sårbare stater. Nord-Afrika, Sahel og Midtøsten blir nye satsingsområder, varsler utenriksminister Børge Brende. **Av Jan Speed**

Målet er å «konsolidere og forsterke» stabilisering og fred i disse områdene.

- Utviklingen i disse regionene truer europeisk og norsk sikkerhet. Dette krever handling – modige og nytenkende politiske initiativer, sa Brende til Stortinget nylig.

Diplomati, sikkerhet, militære bidrag, utvikling og jobbskaping, humanitær innsats, fremme av menneskerettigheter og bistand til å bygge vel fungerende institusjoner – alt dette vil inngå i den nye politikken, fastslo Brende.

Vil hindre migrasjon

- Vi må arbeide for at statene i disse prøvede regionene ikke bryter sammen og ender i krig og konflikt og forsterker migrasjonsbølgen. Vi vil styrke freds- og forsoningsarbeid i disse statene. Kapasitetsbygging, helse og utdanning vil være satsingsområder, var Brendes budskap da han for en måned siden lanserte arbeidet med stortingsmeldingen «Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk». Den skal foreligge neste år.

Å dreie mer av bistanden i retning

av sårbare stater, er kjernen i nytenkingen i regjeringen.

Omleggingen vil bli merkbar allerede i statsbudsjettforslaget for 2017. Både Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet har vært involvert i arbeidet med omleggingen.

- Vi er tidlig i prosessen med den nye stortingsmeldingen, og jeg kan ikke i dag konkludere hvordan resultatet vil bli. Vi vet at en stor andel av verdens fattigste bor i sårbare stater. Innsatsen i sårbare stater vil dermed ikke skje på bekostning av de fattigste landene, sier statssekretær Tone Skogen til Bistandsaktuelt.

Hun påpeker at mange av de store utenrikspolitiske utfordringene vi

« Det er større risiko for korrupsjon, og for at prosjekter mislykkes. Men den risikoen må vi ta. For risikoen ved å ikke gjøre noe er enda større. »

Utenriksminister Børge Brende

står overfor i dag har utspring i sårbare stater.

- Dette gjelder særlig økt migrasjon, internasjonal kriminalitet, radikalisering og voldelig ekstremisme, sier Skogen.

Frivillig organisasjoner viktige

Statssekretæren viser til at 6 av de 12 såkalte «fokuslandene» for norsk bistand allerede i dag er sårbare stater. Disse er Afghanistan, Palestina, Haiti, Mali, Somalia og Sør-Sudan.

Tre av disse – Palestina, Mali og Somalia – ligger i konfliktbeltet som nå får mest oppmerksomhet.

Om framtidig norsk innsats i sårbare stater sier statssekretæren at:

■ Innsatsen må forankres i nasjonale krefter med potensial til å styre.

■ Samspillet mellom humanitær og langsiktig bistand må styrkes.

■ Innsatsen fra alle involverte parter må bli bedre koordinert. FNs innsats i sårbare stater må fortsatt få sterk støtte.

■ De frivillige organisasjonene er nøkkelaktører.

Fred, helse, utdanning og jobber

- Forebygging av konflikt er sentralt. Helse, utdanning og jobbskaping vil også være sentrale satsingsområder, her som ellers i regjeringens utviklingspolitikk, understreker Skogen.

Hun trekker fram viktigheten av utdanning, også i sårbare stater.

- Barn og unge som ikke får utdanning, får ikke jobb og kan lett bli ofre for voldelige ekstremister, sier hun.

Etter det Bistandsaktuelt erfarer vil omleggingen av norsk langsiktig bistand trolig innebære at flere etablerte bistandsland, som for eksempel Mosambik og Tanzania, nedprioriteres noe.

Ivareta egen sikkerhet

Ved å styrke sårbare lands og områders evne til å ivareta egen sikkerhet kan man forhindre at det oppstår «arnesteder for trussel-aktører», påpekte utenriksminister Brende i Stortinget. Han understreket at dette også utgjør en trussel for Norge og norske interesser.

Norge må være villig til å ta mer risiko i utviklingsarbeidet i utsatte områder, sa utenriksministeren i sin utenrikspolitiske redegjørelse. Han etterlyste nytenkning om utviklingspolitikken for å unngå at sårbare stater bryter sammen.

Samtidig innrømmet han at arbeid for stabilisering og utvikling i sårbare stater betyr høyere risiko enn i mer stabile utviklingsland.

- Det er større risiko for korrupsjon, og for at prosjekter mislykkes. Men den risikoen må vi ta. For risikoen ved å ikke gjøre noe er enda større, sa Brende.

Les reaksjoner på regjeringens bebudede kursdreining for bistanden, på neste side.

8 **Aktuelt**

Organisasjonene skep

Regjeringens ønske om å bruke mer av bistandspotten i sårbare stater vekker blandede reaksjoner i bistandsbransjen. Flere er skeptiske, men en tidligere utviklingsminister er positiv.

Av Espen Røst

Fra Stortingets talerstol gjorde utenriksminister Børge Brende det klart at han og regjeringen mener alvor med budskapet om at regjeringen nå ønsker å dreie mer av bistanden mot sårbare stater for å bidra til stabilisering og forebygge terrorisme, krig og flyktningstrømmer. Men flere er skeptiske til hva en slik spissing kan føre med seg. Og hvilke motiver som egentlig ligger bak.

– Utenrikspolitikk er blitt innenrikspolitikk.

– Bistandsbudsjettet brukes nå i stadig større grad til å løse innenrikspolitiske utfordringer. Dét bør vekke debatt. Bistanden er der for å løse andres problemer – ikke våre. Nå er dette perspektivet i ferd med å snus helt på hodet, sier **Ottar Mæstad** til

Bistandsaktuelt.

Direktøren ved Chr. Michelsens Institutt sier det nå er et opplagt behov for humanitær bistand i områder som er rammet av krig og konflikt.

– Men det som er mer uklart, er hvordan vi skal bruke bistandsbudsjettet for å stabilisere disse landene på litt lengre sikt. Så langt har jeg ikke sett en velutviklet tenkning fra UD om dette. Intensjonene er gode - å hindre krig og konflikt. Spørsmålet er om vi har verktøyene for å spille en slik konstruktiv rolle, og jeg er langt fra overbevist om at den varslede flyttingen av norsk bistand fra fattige land i Afrika til mellominntektsland i Nord-Afrika og Midt-Østen vil bidra til redusert fattigdom på lang sikt, sier Mæstad.

– Bistand ikke egeninteresser

Gunvor Knag Fylkesnes, leder for politikk og samfunn i Redd Barna, er enig med Brende i at det trengs en massiv og langsiktig innsats i mange av de

landene regjeringen nå ønsker å dreie bistanden mot.

– Men det er viktig at en eventuell dreining av norsk utviklingspolitikk ikke må baseres på frykt og migrasjonsutfordringer, sier Knag Fylkesnes.

Hun mener norske myndigheter må holde fast ved at utviklingspolitikens formål er fattigdomsreduksjon og utvikling, ikke egeninteresser.

– Det er nå en trend at rike land dreier sin bistand mot sårbare stater. Vi frykter at Norge og verden kommer til å svikte de fattigste landene, hvor de selv ikke har noen egne sikkerhetspolitiske

interesser. Om det skjer, vil vi verken lykkes med å utrydde fattigdom eller få alle barn inn i skolen innen 2030, sier Fylkesnes.

– Kan bli en flau bris

Kirkens Nødhjelp sier de «ser rasjonalt bak valget av sårbare stater», men er likevel skeptiske til hva en slik omfattende dreining av bistanden kan føre til.

– Jeg er bekymret for innretningen siden Børge Brende så spesifikt nevner terror, krig og flyktningstrømmer, sier leder for politikk og samfunn i Kirkens Nødhjelp, **Wenche Fone**.

« Bistanden er der for å løse andres problemer – ikke våre. Nå er dette perspektivet i ferd med å snus helt på hodet. »

Ottar Mæstad, direktør CMI

tiske, Solheim positiv

I en midlertidig leir på grensa mellom Hellas og Makedonia forsøker en gruppe mennesker på flukt å holde varmen rundt et bål. Over en million flyktninger kom til Europa i fjor, halvparten syrrere, ifølge tall fra FN. Utenriksminister Børge Brende har varslet en dreining av bistanden mot sårbare stater, blant annet for å forebygge flyktningstrømmer. Det er flere kritisk til.

Foto: Valdrin Xhemaj / EPA / NTB Scanpix

Hun mener det fortsatt må være en tydelig forskjell på innenrikspolitikk og utenrikspolitikk.

– Vi vil sterkt advare mot at norske interesser blir styrende for bistandsarbeidet, sier Fone, men presiserer at Kirkens Nødhjelp gjerne vil være en konstruktiv medspiller for regjeringen.

– Vi vil gjerne bidra inn i utviklingen av en ny stortingsmelding om veivalg i utenrikspolitikken. Fattige land som Mali og Sør-Sudan må fortsatt prioriteres høyt, ikke bare land i og rundt Midt-Østen. Dersom regjeringen ikke kommer med en tiltaksplan for de nye bærekraftsmålene, frykter jeg at det norske arbeidet kan bli en flau bris og langt fra så vellykket som Tusenårsmålene.

– Avgjørende med lang-siktig bistand

Lars Løvdal i Regnskogfondet mener det er helt avgjørende å opprettholde

langsiktig bistand på et høyt nivå for å kunne oppfylle de nye forpliktende bærekraftsmålene. Han sier det er helt vesentlig for at Norge skal kunne bidra til utvikling for fattige også utenfor «nærområdene».

– Det er på ingen måte gitt at det er bistandsbudsjettet alene som har ansvaret for å håndtere de nye utfordringene, som også handler om forsvar, sikkerhet og generell utenrikspolitikk. Hvis vi glemmer den langsiktige bistanden vil vi skape en mye mer utrygg verden på lang sikt, og Børge Brende har selv kalt klimendringer en sikkerhetsutfordring på linje med krig og terrorisme, sier Løvdal.

– Det er nå en overbetoning av det akutte på bekostning av det langsiktige arbeidet. Et ensidig fokus på det

humanitære risikerer å skape enda større problemer på sikt. Det har vi ikke råd til.

– Må bruke bistanden der den trengs

Børge Brende møter altså en del skepsis for sitt forslag om en dreining av bistanden mot sårbare stater, men høster også lovord. Tidligere klima-, miljø- og utviklingsminister **Erik Solheim** peker på at all eksisterende kunnskap tyder på at stadig flere av verdens ekstremt fattige vil leve i stater i krig og konflikt.

– Så lenge stater blir mer sårbare er de også mer utsatt for høy fattigdom - en ond spiral av krig og fattigdom. Verdensbanken anslår at 90 prosent av de fattige vil leve i «sårbar stater» innen 2030, så det

er all grunn til å innrette bistanden mot de landene. Uten at jeg kjenner detaljene i den norske regjeringens prioriteringer nå, synes jeg det er et fornuftig valg å rette innsatsen mot disse landene. Bistand må brukes der den har størst effekt, og hovedmålsetningen i utviklingspolitikken er jo å avskaffe ekstrem fattigdom, sier lederen i OECDs utviklingskomité

– Men burde vi ikke bruke bistanden i land og områder vi har god kunnskap om og erfaring fra. Bli ikke bistanden mest effektiv da?

– Det er viktig med en global arbeidsdeling. At Norge konsentrerer seg om de landene vi har god kunnskap om og erfaring fra er selvfølgelig lurt, men det er ikke nødvendigvis noe motsetningsforhold her. Vi må bruke bistanden i de landene som trenger den, og fremover vil det i stor grad være i sårbare stater, sier Solheim. ■

Se også intervjuet side 32.

10 Aktuelt

■ OPERASJON DAGSVERK

Elever støtter Colombia

Inntektene fra norske elevers årlige solidaritetsaksjon, Operasjon Dagsverk, skal i år gå til prosjektet «Utdanning – et kraftigere våpen» som drives av SAIH i Colombia. Rundt 30 millioner kroner samles årlig inn gjennom elevdugnaden.

Vi har alle et stort ansvar for at disse løftene blir tatt på alvor»

UNDPs Helen Clark om bærekraftsmålene

– Aung San Suu Kyi ble beroliget

UDs statssekretær Tore Hattrem har møtt Aung San Suu Kyi, valgets vinner i Myanmar. Han lovet fortsatt støtte til demokratiseringen og et høyt nivå på bistanden. NLD-lederen, som tidligere har kritisert norske prioriteringer, likte budskapet, mener han. **Av Espen Røst**

Møtet med Aung San Suu Kyi fant sted under statssekretærens besøk i landet nylig. Høyre-politikeren var der for å ha politiske samtaler med ulike aktører.

Aung San Suu Kyi har tidligere uttrykt seg kritisk til norske utviklingspolitiske prioriteringer i forholdet til Myanmar, og har blant annet sagt at norske myndigheter har vært «blåøyde i sin tilnærming» til det tidligere militærdiktaturet.

– Hva var ditt budskap for å berolige NLD-lederen da dere møttes?

– Jeg hadde et veldig godt møte med Aung San Suu Kyi og en god dialog om det videre utviklingssamarbeidet med Myanmar. Jeg understreket overfor henne at vi ønsker å fortsette støtten til demokratiprosessen og reformkreftene, og at vi ønsker å gjøre dette i tråd med prioriteringene til den nye regjeringen.

– Men snakket dere om kritikken hun tidligere har fremført overfor norske myndigheter?

– Kritikken ble berørt, og hun viste til hva hun har sagt om samarbeidet tidligere. Jeg oppfattet at hun ble beroliget av mine svar. Aung San Suu Kyi har vært og var veldig tydelig på at Myanmar må være i førersetet for videre samarbeid. Det er vi helt enige i.

Snudd opp-ned?

Aung San Suu Kyi og National League

for Democracys (NLD) brakvalg har snudd opp ned på det politiske landskapet i Myanmar. Ihvertfall i teorien: Grunnloven sikrer fortsatt militæret kontroll over 25 prosent av setene i parlamentet og tre av de viktigste departementene, samt vetorett ved grunnlovsendringer.

Det betyr at generalene både kan understøtte og undergrave den valgte regjeringen i et av Norges tolv «fokusland» for utviklingssamarbeid.

NLD-lederen kan ikke selv bli president, men har uttalt at hun likevel skal «ta de viktige avgjørelsene».

<<Mangler en strategi>>

– I et oppfølgingsnotat til UD fra Norad, etter en Fafo-evaluering, vises det til at evaluererne mente det «mangler en eksplisitt og overordnet strategi for norsk utviklingssamarbeid med Myanmar». Hvorfor tror du dette påpekes?

– Vårt utgangspunkt har hele tiden vært at vår bistand til Myanmar skal støtte reform-, demokrati- og fredsprosessen. Myanmar har vært et viktig samarbeidsland og vil også være det videre. Jeg har ikke lest rapporten, men jeg kjenner meg ikke igjen i den setningen. Jeg mener at vår utviklingspolitikk har en overordnet og god strategi og at den skal være basis også i vårt videre samarbeid. Det nikket Aung San Suu Kyi anerkjennende til. Vi kommer til å fortsette våre bidrag til kapasitets-

– Jeg hadde et veldig godt møte med Aung San Suu Kyi og en god dialog om det videre utviklingssamarbeidet med Myanmar, sier statssekretær Tore Hattrem til Bistandsaktuelt.

Foto: Utenriksdepartementet

■ RETTFERDIG HANDEL

**Økt
kvinneandel**

Kvinneandelen i Fairtrade-systemet øker for hvert år. 26 prosent av alle bønder og arbeidere tilknyttet Fairtrade er nå kvinner.

■ TØRKE

1 000 000

mennesker er rammet av tørkekatastrofen nord i Somalia, ifølge tall fra FN.

institusjonssamarbeid nyttig? Hvilke spesielle utfordringer gir slike typer samarbeid? Hvem ønsker endring, hvem gjør det ikke? Hvordan tenke systemisk? Det er ikke tilstrekkelig med skriftlige analyser, som uansett må oppdateres. Kontekstforståelse opparbeides best løpende, i kontakt med relevante miljøer. Det ble også sagt at det kunne være nyttig med noen retningslinjer i så måte. Og flere var opptatt av at slike analyser må finne sted på sektornivå for å være relevante.

Det ble flere ganger nevnt hvor viktig det er å investere i god planlegging for å få resultater.

Konsulentene pekte på at det er viktig at Norge engasjerer seg og bidrar til å samle inn data, helst ved å samarbeide med andre som allerede gjør det. Konsulentene mente at det er problematisk at det mangler en eksplisitt og overordnet strategi for norsk utviklingssamarbeid med Myanmar, ut over at satsingsområder skisseres.

Per Øyvind Bastøe
Avdelingsdirektør

Eva Klove
Seniorrådgiver

I et brev til UD henviser Norad til evaluerere som mener at det «mangler en eksplisitt og overordnet strategi for norsk utviklingssamarbeid med Myanmar».

Foto: Faksimile

og naturressursforvaltning. En støtte som har vært etterspurt av myndighetene i Myanmar. Om de ønsker det, vil støtten videreføres.

I notatet fra Norad til UD påpekes det at forståelse for den politiske dynamikken er langt viktigere enn størrelsen på bistanden i kroner, eller teknisk kvalitet på innsatsen: «I beste fall kan manglende kontekstforståelse føre til at gode innsatser får mindre effekt; i verste fall kan det bidra til en negativ utvikling». Hattrem sier til Bistandsaktuelt at han ikke har lest evalueringsrapporten, og at han ikke kjenner seg igjen i setningen fra Norad-notatet.

– Du svarer ikke på hvorfor du tror dette påpekes i notatet? Hvordan vil regjeringen arbeide for en mer «eksplisitt og overordnet strategi for norsk utviklingssamarbeid med Myanmar»?

– Jeg har svart på spørsmålet i den forstand at vi fortsetter, og finjusterer eksisterende prioriteringer i utviklingssamarbeidet med Myanmar nye myndigheter. Noe mer legitimt enn en slik tilnærming kan jeg vanskelig se for meg.

Trenger tid

– Får vi en reell politisk kursendring i Myanmar nå?

– Valget i november var historisk. En stor seier til NLD. De nye folkevalgte tok plassene 1. februar, nå gjenstår president, visepresident og sammensetning av en regjering. For første gang vil NLD sitte i regjeringsposisjon med folkets støtte, men de folkevalgte må få tid til å fatte sine beslutninger. Det er åpenbart at Aung San Suu Kyi trenger tid til å meisle ut en ny politikk for landet.

– Utenriksminister Børge Brende har varslet en omfattende kursendring i norsk bistand – en dreining mot sårbare stater. Hvordan påvirker den varslede kursendringen utviklingssamarbeidet med Myanmar?

– Vår prioritering av samarbeidet med Myanmar, ett av tolv fokusland, er ikke endret. Satsingen på sårbare stater påvirker ikke det, og vi vil opprettholde bistandssamarbeidet på et høyt nivå

– Lovet du Aung San Suu Kyi mer bistandspenger?

– Nei, jeg lovet å videreføre og opprettholde et høyt nivå på norsk utviklingssamarbeid med Myanmar, men vi snakket ikke om summer. ■

Myanmar

■ Militærjuntaen innledet i 2011 demokratiske og økonomiske reformer. Verdenssamfunnet, inkludert Norge, svarte med å heve sanksjoner og åpne for handel og samarbeid.

■ Holdt valg på ny nasjonalforsamling 8. november i fjor, men ikke i to av landets største provinser – Kachin og Shan – der det raser full borgerkrig mellom etnisk militis og regjeringsstyrker. National League for Democracy (NLD) sikret flertall i Myanmar nasjonalforsamling, med nesten 80 prosent av de setene som var på valg.

■ Grunnloven fra 2008 gir imidlertid landets militære hver fjerde representant i nasjonalforsamlingen og dermed vetorett over grunnlovsendringer. Den hindrer også NLD-leder Aung San Suu Kyi i å bli president, ettersom hun har vært gift med en utenlandsk statsborger.

■ Myanmar og Norge har påbegynt et langsiktig bilateralt samarbeid etter flere år med norsk støtte til humanitære tiltak og engasjement i landets fredsprosess. En sentral del av bistanden til Myanmar er rettet mot naturressursforvaltning innen energi, miljø og klimaforandring. Norge støtter også den pågående fredsprosessen.

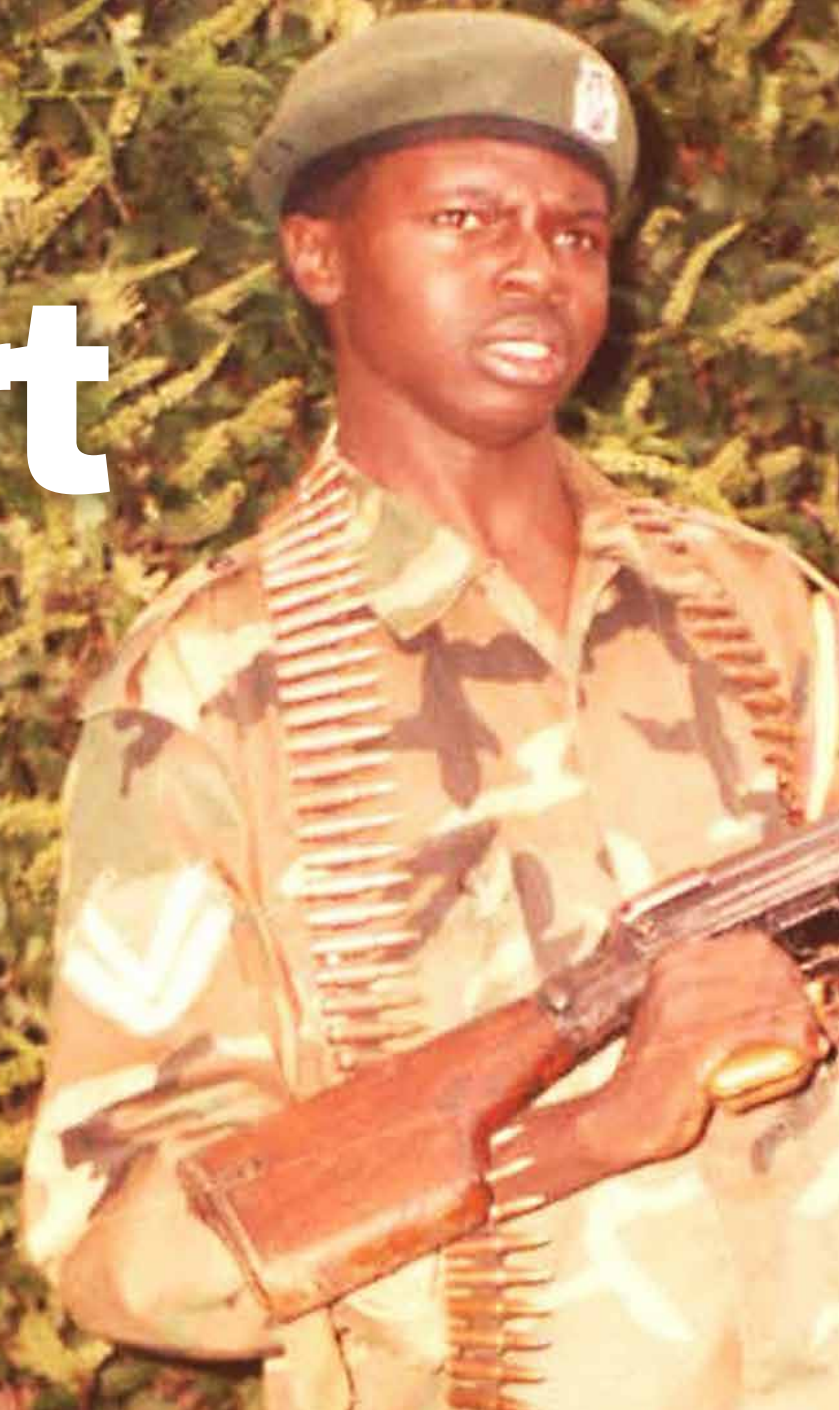
Kilder: NTB og Norad

Sju år gammel ble Robert barnesoldat

«Kadogo» ble de kalt, barnesoldatene i Ugandas opprørshær NRA. I januar 1986 deltok de purunge guttene og jentene i seiersmarsjen inn i hovedstaden Kampala. En av dem var lille Robert.

Av Henry Lubega

Robert John Mugabe var bare sju år da han sluttet seg til opprørernes rekke. I dag er han løytnant i Ugandas hær.

Datidens regjeringssoldater trodde alle gjeterne i området var alliert med opprørslederen Yoweri Museveni (dagens president, red.anm.), derfor var gjeterne utsatt for og fryktet voldelige overgrep fra regjeringshæren, forklarer Mugabe.

Da han var sju år gammel gjette han farens flokk av kveg, sauer og geiter. En kveld like etter at han hadde kommet hjem med dyra, ble de angrepet av regjeringssoldater.

– Soldatene omringet gården vår og en soldat slo min mor med geværkolben, men jeg klarte å løpe unna, bak kjøkkenskuret og inn i bushen. Noen løp etter meg, og jeg hørte skudd, forteller Mugabe. Han tilbrakte natta gjemt oppe i et buskas. Sultne hyener sirklet under busken, og ventet på en sjanse til å fortære guttungen.

Morgenen etter prøvde han å finne veien hjem, men hadde gått seg vill.

– Jeg klarte ikke å finne veien hjem. Jeg begynte å gråte og rope etter hjelp i håp om at noen skulle høre meg og komme og hjelpe. Sulten og

tørst la jeg meg ned ved en vannkulp for å få meg litt drikke. Da hørte jeg det raslet i tørt løv, som om det var et dyr. Men det var et menneske, kledd i filler og med våpen. Han sa jeg skulle følge etter.

Vervet som barnesoldat

– Den fremmede mannen tok meg til en militærleir. Jeg ble brakt til leirkommandanten, som jeg senere fikk vite var Paul Kagame (som nå er president i Rwanda, red.anm.). Etter at jeg hadde fortalt hvem jeg var, lovet han meg beskyttelse. Men han varslet at jeg selv måtte bidra til beskyttelsen, både av meg selv og de andre.

Dagen etter begynte Mugabe og rundt ti andre barn på hans alder med militær opplæring. De lærte blant annet å ta fra hverandre og sette sammen våpen. Men av og til fantes det ikke mat. Mugabe, oppvokst i jungelen, kokte blader for å ha noe å spise.

– En dag under opplæringen snek jeg meg foran våre forsvarslinjer for å finne noe spiselig. Jeg fant litt sopp, vendte tilbake til posten min og fortalte det til to andre barnesoldater. De ble ivrige, forteller han.

Robert sloss for to opprørsledere, som begge ble presidenter, Paul Kagame (Rwanda) og Yoweri Museveni (Uganda).

Natta etter soppmåltidet ble de tre guttene sendt i hui og hast til sykeposten, med oppsvulmede mager og hvitt skum rundt munnen.

– Jeg vet ikke hva slags medisin jeg fikk, men jeg fikk igjen bevisstheten etter tre dager. Smerten fikk meg til å ønske at jeg hadde blitt skutt og drept, forteller Mugabe.

Hans mor i bushen

Han kom til hektene etter soppforgiftningen, men hadde et annet problem: Han hadde ingen klær, og gikk naken omkring. En kvinnelig soldat kom han til unnsetning og ga han sin egen ekstraskjorte.

– Fra da av ble kommandant Stella som min mor i bushen, helt til jeg ble overført til en annen bataljon, forteller han.

Barn ble brukt til forskjellige slags oppdrag i bushen, siden regjeringssoldatene ikke mistenkte dem for noe.

– Jeg var med og la ut landminer en rekke steder. En gang kledde jeg meg ut som skolegutt for å plukke opp nåværende general David Sejusa i en bar og følge han til leiren vår. Jeg ble også sendt inn i en fiendtlig militærleir. Jeg lot som om jeg skulle sel-

ge en jackfrukt, men oppdraget mitt var å finne ut hvor mange soldater det var der, hva slags våpen de hadde og hvordan de var posisjonert.

Sent på høsten 1984 ble Mugabe hardt skadd i et bakholdsangrep. En av de andre overlevende bar han med seg og plassert han i et forlatt hus, der han ble hentet dagen etter.

Opprørslederen

Den tidligere barnesoldaten Mugabe glemmer aldri dagen da deres øverstkommanderende, nåværende president Yoweri Museveni, kom på besøk til leiren deres.

– Jeg la særlig merke til de unge guttene på min egen alder som eskorterte han. Fra da av drømte jeg om å bli eskorte for de store mennene. Drømmen ble innfridd da jeg ble eskorte for en rekke kommandanter, blant dem nå avdøde Fred Rwigyema.

« Jeg opplevde de verste ting. Under normale omstendigheter ville jeg ikke blitt den jeg er. »

Som barnesoldat opplevde jeg de verste ting. Og da jeg begynte på skolen, elleve år gammel, kunne jeg ikke engang skrive navnet mitt, forteller den tidligere barnesoldaten Robert John Mugabe til Bistandsaktuelt.

Foto: Privat

Da Mugabe ble såret i en annen hendelse ble han etterlatt på en sykepost mens opprørsstyrkene rykket framover mot de vestlige delene av Uganda. Han kom tilbake til fronten da slaget om Kampala hardnet til.

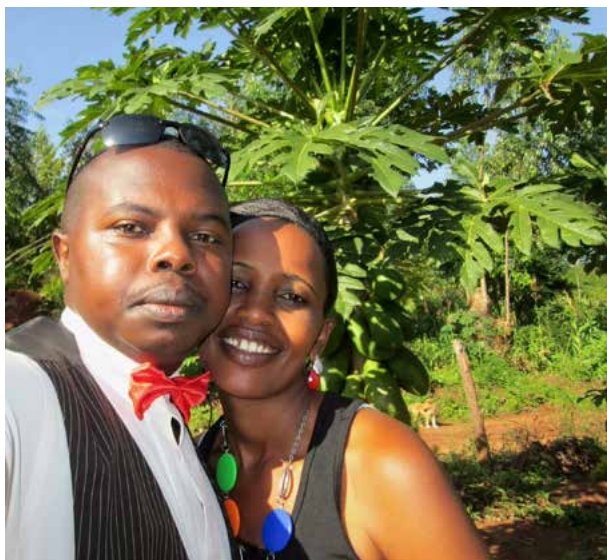
Slaget om hovedstaden

Ni år gamle Mugabe var allerede en herdet og erfaren soldat da opprørsstyrkene innledet det endelige slaget om hovedstaden Kampala.

– Da vi rykket fram for å innta Kololo-høyden (ambassadestrøk sentralt i Kampala) ble vi terrorisert av en soldat med maskingevær. Jeg krabbet gjennom et kloakkrør, kom opp bak fiendens linje og kunne nøytralisere maskingeværskytteren og hans to dekksoldater. Dermed klarte min gruppe å bryte gjennom, forteller han.

Retten etter at hovedstaden falt, fikk han ansvaret for ei militærkaserner der folk som ble arrestert rundt om i Kampala ble tatt inn til avhør. Fire måneder seinere var han tilbake på slagmarka, på nord-fronten.

– Jeg var en av de tøffeste barnesoldatene på den tida. Nord-fronten var den verste delen av krigen,

den krevde livet til mange av mine kamerater.

Kommandert på skole

Etter sju måneders sammenhengende kamper skulle Mugabe og hans bataljon få en pause fra fronten. Da kom det et direktiv med ordre om at alle barnesoldater skulle sendes til en militærleir i Kampala for så å sendes videre på skole.

Idag lever Robert John Mugabe et lykkelig liv med kona, men forteller til Bistandsaktuelt at oppveksten som barnesoldat var tøff.

Foto: Henry Lubega

– Før jeg dro fikk jeg min første soldatlønn, som var på 900 shilling (2 kroner og 30 øre). Jeg visst ikke hva jeg skulle gjøre med den. Jeg kjøpte brød og brus, tømte brusen i brødet og begynte å spise.

Som mange andre barnesoldater var ikke Mugabe særlig lysten på å begynne på skolen, for de hadde blitt fortalt at de måtte gi fra seg våpnene sine.

– Jeg var blant dem som stilte masse spørsmål. «Afande (swahili for offiser/foresatt), ble vi med i hæren for å studere eller for å slåss?», spurte jeg. «Jeg har ikke lyst til å gå på skolen. Hvorfor vil Mzee (president Museveni) tvinger meg til å gå på skolen?»

Tjue slag

Han fikk 20 slag for å kjøle ned spørretrangen og kom seg opp på lastebilen som tok han til skolen.

– Da jeg begynte på skolen i 1987 var jeg elleve år, men kunne ikke engang skrive navnet mitt. Vi var mange barn fra hele landet, så mange at skolen fikk logistiske problemer. Vi skulle få ett måltid om dagen, men selv små barn som meg kunne ofte

gå glipp av et måltid.

Forholdene var slik at noen av barnesoldatene rømte tilbake til sine militære enheter. Mugabe holdt ut sju år i skolen for barnesoldater. I feriene kunne de få militær trening og oppdrag. Men alle deres militære grader ble frosset fast mens de gikk på skolen, og de kunne ikke bli forfremmet før de var ferdig med sju års grunnskole.

Mugabe fullførte både grunnskole og ungdomsskole. Han gikk videre, tok en eksamen i regnskapsføring og arbeider nå som bankfunksjonær i det ugandiske forsvarets sparekasse. Men som yrkesmilitær har han også vært på oppdrag i Somalia.

Beklager det ikke

Som barnesoldat ble han frarøvet en normal barndom. Mugabe angrer likevel ikke på at han sluttet seg til opprørsstyrkene.

– Jeg opplevde de verste ting. Under normale omstendigheter ville jeg ikke blitt den jeg er. Jeg ville vært en mye bedre person. Men jeg beklager ikke at jeg ble barnesoldat, selv om jeg ennå ikke har kommet meg etter det traumatiske livet i bushen, sier han. ■

14 **Aktuelt**

Hvorfor holder de ikke til der de fattige bor?

Hvorfor skal bistandsorganisasjoner ha sine hovedkvarterer i rike land? Vi har besøkt en stor internasjonal organisasjon som har flyttet hovedkontoret til Sør-Afrika. En annen er på vei til Nairobi. Er det på tide at også de norske følger etter? **Av Jan Speed**

Tenk deg en internasjonal bistandsorganisasjon: Den har hovedkvarter i Afrika, brasiliansk toppsjef, tett samarbeid med grasrotbevegelser og makt fordelt likt mellom landkontorer rundt om i verden. Dessuten har den en latinamerikansk filial som er organisasjonens mest effektive på innsamling.

Bare en framtidsdrøm? Neida. Bistandsorganisasjonen ActionAid International har siden 2004 forvandlet seg fra å være en britisk bistandsorganisasjon med global rekkevidde, til å bli en virkelig internasjonal organisasjon forankret i Sør.

– Å flytte ActionAids hovedkvarter fra London til Johannesburg var bare en liten del av en omfattende nytenkning, sier Adriano Campolina, toppsjefen for ActionAid International til Bistandsaktuelt.

Flyttet makt

Ikke bare ble hovedkvarteret flyttet. Makten i organisasjonen ble samtidig spredt slikt at det ble en føderasjon av ulike nasjonale ActionAid-kontorer. Avdelingen i Liberia har for eksempel samme stemmemakt som avdelingen i Australia. Ulike landavdelinger styrer ulike kampanjer innen nettverket, opplyser han.

Tidligere hadde den britiske organisasjonen en Latin-Amerika-enhet med kontor i London, uten en eneste latinamerikaner ansatt. Nå har ActionAid fem landkontorer i denne regionen. Brasil-kontoret er dessuten det flinkeste på innsamling av alle kontorer i det globale ActionAid-nettverket.

Plakaten på kontorveggen i Johannesburg formaler: «Vi må agere som

et dynamisk nettverk».

Endringene bygger på en erkjennelse av at nordamerikanske og europeiske utviklingsekspertene ikke bestandig vet best, forklarer Campolina. Han påpeker også at styrer og ledelser med base i London befinner seg langt fra de fattige menneskene de skal hjelpe.

– Å komme nær de fattige ble avgjørende. Det er dem vi ønsker primært å stå ansvarlige overfor. Det gir oss økt legitimitet, og det er avgjørende at vi har nasjonale organisasjoner som er ansvarlige for sine handlinger, sier Campolina.

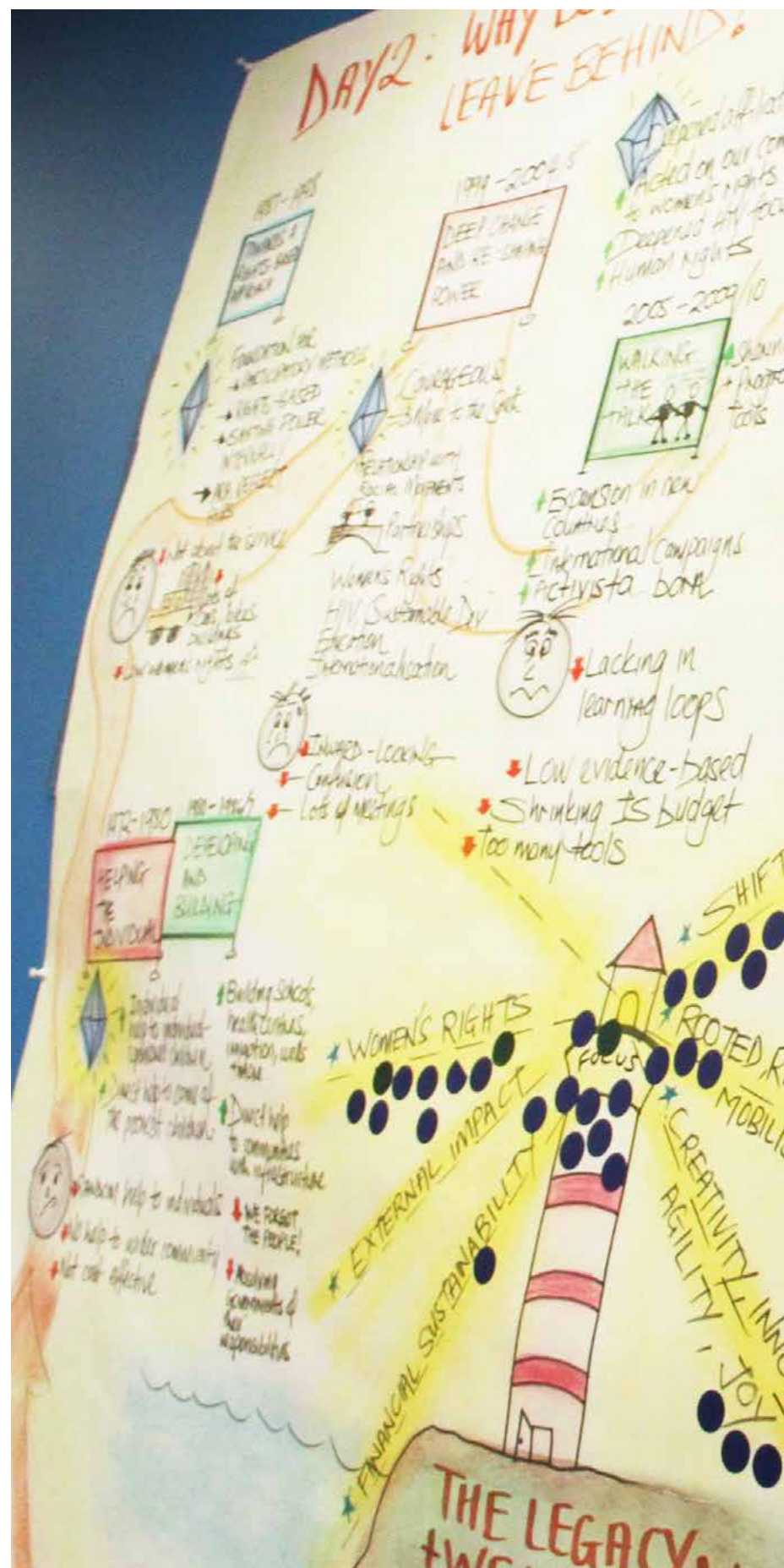
– Norske bør flagge ut

Ingen store eller mellomstore norske organisasjoner har foreløpig flyttet sine hovedkvarterer fra Norge. Alle de «fem store», Flyktninghjelpen, Norges Røde Kors, Kirkens Nødhjelp, Redd Barna og Norsk Folkehjelp, har hovedkontorer i Oslo. Det samme gjelder en rekke andre.

Flere av de større norske bistandsorganisasjonene bør følge ActionAids eksempel, mener bistandsveteran Terje Vigtel. Han var i mange år sjef for Norads avdeling for sivil samfunn

«Å komme nær de fattige ble avgjørende. Det er dem vi primært ønsker å stå ansvarlig overfor.»

Adriano Campolina,
sjef for ActionAid

og er nå seniorrådgiver i konsulentfirmaet Conow.

– Altfor mange avgjørelser som angår mennesker i Sør fattes på kontorer i Norge. Organisasjoner bør vurdere å flytte hovedtyngden av sin virksomhet til land i Sør. Det vil være å knytte seg nærmere til der det virkelige arbeidet drives,

Han mener at om en organisasjon som Redd Barna gjorde dette, så ville det skape mye positiv oppmerksomhet.

Norsk identitet

– Vil ikke organisasjonene da miste sin norske identitet?

– De bør nok opprettholde et mindre kontor i Norge, men utformingen av programmene bør skje i sør. Deres norske verdigrunnlag kan de gjerne ta med seg, sier Vigtel.

Samtidig understreker han at veldig mange i sør er fornøyd med norske organisasjoners evne til å være

gode partnere, og at de har et godt renommé. Men han påpeker at det store bistandsbildet er et annet – der føler lokale krefter seg ofte overkjørt av utlendingene som kommer med sine oppskrifter på utvikling.

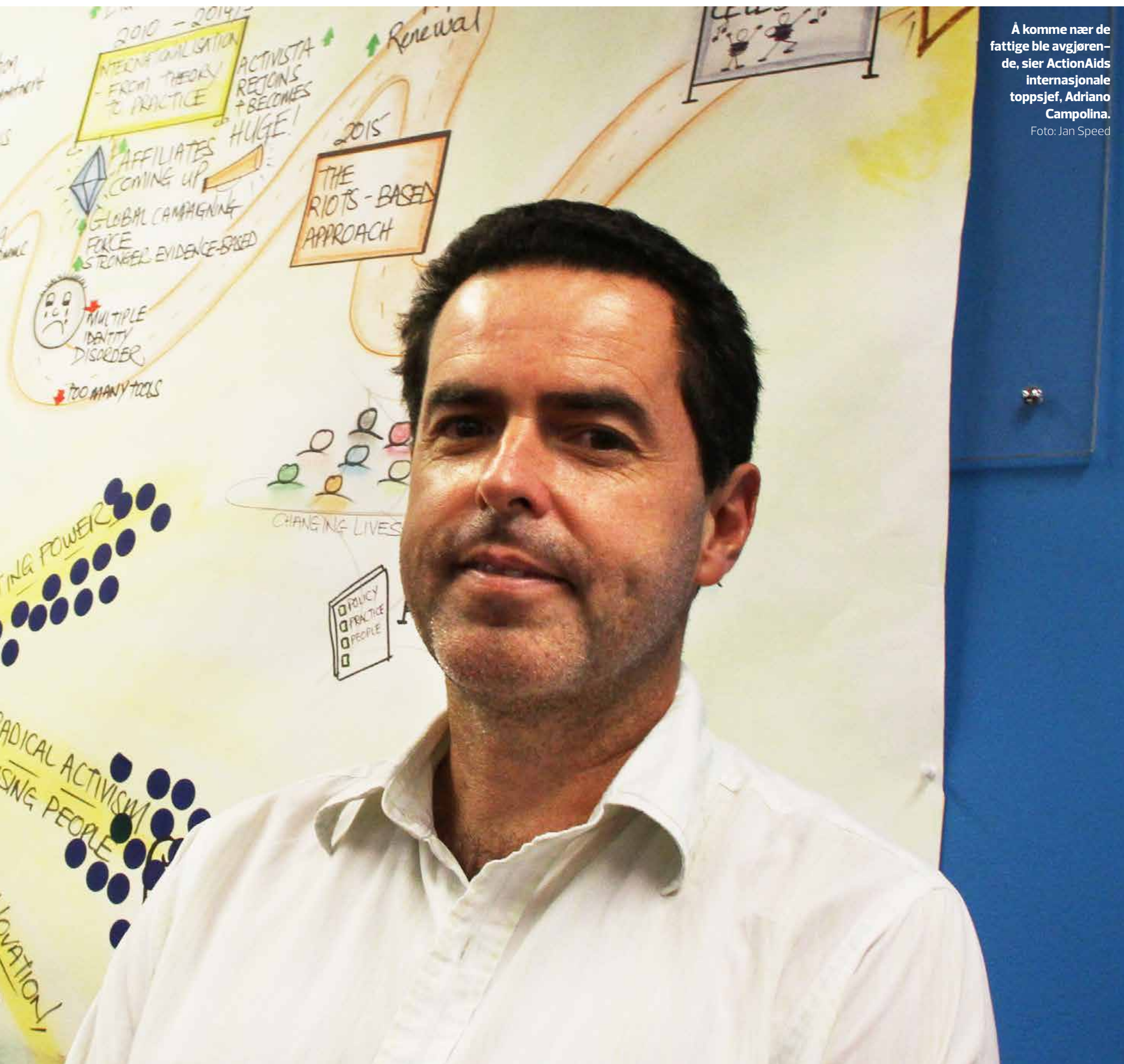
– Ideelt sett er det lokale organisasjoner i sør som bør etterspørre hjelp fra de norske organisasjonene. Det skal ikke være slik at det er de norske som setter organisasjoner i sør i arbeid.

Nok eksperter

Da ActionAid flyttet hovedkvarteret var det en viss frykt for at de ikke ville klare å finne nok profesjonelle utviklingsekspertene i sør.

– Det viste seg å ikke være et problem i det hele tatt. Her i Sør-Afrika fant vi alle vi trengte. Flyttingen har bidratt til å styrke ledelsesrollen til folk i sør, og gitt oss større variasjon. Nå er det ikke bare én «utviklings-skole» som er representert, men et

Å komme nær de fattige ble avgjørende, sier ActionAids internasjonale toppsjef, Adriano Campolina.
Foto: Jan Speed

mangfold av kulturer, sier Campolina.

Han mener bistandssektoren må være villig til å snakke om rase, forholdet nord-sør, etnisitet og makt. Ifølge ActionAid-sjefen er det alltid en risiko i internasjonale ikke-statlige organisasjoner at det er vestlige modeller og måter å tenke på som dominerer.

Campolina er utdannet agronom og hadde sitt første møte med bistandssektoren da han som lokalkjent agronom i Brasil måtte samarbeide med en tysk hjelpeorganisasjon.

– Tabellene og kravene til den tyske eksperten hadde ingen relevans for meg eller lokalsamfunnet, forteller han.

Flere følger etter

Hittil er det bare ActionAid som har flyttet maktsenteret sørover, men andre er i gang. Oxfam International vil trolig flytte hovedkvarteret til Nairobi i 2017, samtidig som de

styrker regionale kontorer betraktelig. Amnesty International vil beholde hovedkvarteret i London, men kutter i staben for å fordele oppgaver til nye «hub'er» rundt om i verden.

I mai samles giverland, FN og de fleste av de store bistandsorganisasjonene på et toppmøte om humanitær bistand, World Humanitarian Summit, i Istanbul. Campolina og andre fra ActionAid vil da presse på for store endringer i hvordan bistand forvaltes og organiseres i verden.

– Altfor mye av den humanitære hjelpen havner hos noen få internasjonale organisasjoner, som eventuelt sender det videre til nasjonale organisasjoner. Veldig lite havner hos lokale organisasjoner som bor og jobber i lokalsamfunn, sier Campolina.

Unngår flere ledd

Han mener at ActionAids nye organisasjonsmodell med lokal forankring, gjør at de unngår flere ledd. – Profilen

Flere av de større norske bistandsorganisasjonene bør følge ActionAids eksempel, mener bistandsveteran Terje Vigtel.

til våre partnere har endret seg fra å være nasjonale organisasjoner til å bli den lokale kvinnegruppen mot voldtekt, landløse i Brasil eller en lesbisk organisasjon i Soweto.

Han er kritisk til vestlige givere som kanaliserer det meste av den humanitære støtten gjennom noen få store organisasjoner.

– Resultatet er neppe at bistanden blir bedre. Men det gjør livet til saksbehandleren hos giveren mye lettere, sier Campolina.

Kriser vanlig for fattige

Campolina mener at når kriser oppstår er det folk lokalt som er best kan fortelle om behov. De må ikke betraktes som passive mottakere.

Etter jordskjelvet i Haiti arbeidet ActionAids lokale stab med rammede som ikke ble «sett» av andre organisasjoner. Deres lokale partnere visste hvor og hvordan store kvanta med varer kunne kjøpes. Mange internasjonale

givere pøste inn ris kjøpt i USA, mens det var nok ris på markedene i Haiti. Dermed slo de beina under alle de lokale risbøndene.

I Nepal samarbeidet organisasjonen med en lokal kvinnegruppe som gjorde både behovsanalyser og arbeidet for kvinnes sikkerhet i den kaotiske situasjonen. En lokal jordrettighetsgruppe hadde tillit i lokalsamfunn og kunne både bistå med gjenoppbygging og tenke langsiktig om registrering for å sikre retten til jord.

– ActionAid har ennå ikke utviklet «det perfekte demokrati», men vi prøver. Det betyr at vi stadig må endre våre oppfatninger. Vi må forandre en kultur, sier Campolina. ■

Bør dere ikke flytte sørover?
Les norske organisasjoners svar, neste side. →

16 Aktuelt

■ BARNEEKTESKAP

Ny lov i Zimbabwe

Nesten hver tredje jente i Zimbabwe blir giftet bort før fylte 18 år. Nå skal en ny lov forhindre barneekteskap.

■ MESLING-EPIDEMI

40 000

barn har vært rammet av en meslingepidemi i Tanganyikaprovinzen i Den demokratiske republikken Kongo. Nå truer den dødelige kombinasjonen av malaria og underernæring de samme barna, ifølge Leger uten grenser

Norske organisasjoner:

– Uaktuelt for oss å flytte

Utflagging av det norske hovedkontoret er ikke et tema for Kirkens Nødhjelp, Redd Barna og Utviklingsfondet. Men utformingen av utviklingsprogrammene skjer i utviklingsland, hevder de.

Av Jan Speed

Generalsekretær Anne-Marie Helland understreker at Kirkens Nødhjelp betrakter seg selv som en norsk organisasjon som er en del av en internasjonal allianse.

– Jeg tror ikke våre partnere i Sør – for eksempel South African Council of Churches eller Christian Care i Zimbabwe – hadde forstått om vi skulle flytte vårt hovedkvarter til Johannesburg eller Harare. Da hadde vi tatt oss inn på deres område. De forventer at vi skal arbeide overfor norske myndigheter og Den norske kirken, sier Helland.

Hun mener Kirkens Nødhjelp er annerledes enn både Oxfam og ActionAid ettersom de er en del av en globalt kirkenettverk.

– Når vi jobber sammen med kirken i Etiopia opplever nok de at de «eier» oss. Kirkens Nødhjelp iverksetter sjelden prosjekter selv. Det er våre partnere som er endringsagentene og forteller oss hva de ønsker støtte til å gjøre, sier Helland.

Kirkens Nødhjelp har flere landkontorer rundt om i verden.

– Der har vi oftest bare én nordmann ansatt. Det er de lokale medarbeiderne som utgjør kontinuiteten, sier Helland.

70 prosent av medlemmene i ACT-Alliansen, der Kirkens Nødhjelp inngår, er kirker i sør. Alle organisasjoner har lik stemmevekt.

– Men likevel er det vel dere og andre organisasjoner i nord som har pengene og all den makten det medfører?

– Det med penger er alltid et

tema. Vi som europeere må være svært bevisst den makten vi i praksis sitter med, sier Helland.

– Tett samarbeid med partnere

Kari Helene Partapuoli i Utviklingsfondet sier at organisasjonen ikke har diskutert å flytte hovedkontoret til et land i Sør, men at nærhet til målgruppa alltid er på deres agenda.

– Vi tror ikke nødvendigvis at et hovedkontor i et gitt land i Sør vil løse alle utfordringene rundt nærhet til målgruppen. Et hovedkontor for eksempel i Malawi, hvor vi har

Kari Helene Partapuoli i Utviklingsfondet.

Foto: Utviklingsfondet

Line Hegna, kommunikasjonsjef i Redd Barna.

Foto: Redd Barna

et stort program, gjør ikke nødvendigvis nærheten til Etiopia, Somalia, Nepal eller Mellom-Amerika større, sier Partapuoli.

– Vil det gi bedre resultater om flere avgjørelser om prosjekter og programmer ble fattet på kontorer i sør og ikke av et styre i Oslo?

– Beslutninger tas ikke ensidig i Oslo eller av styret. Program blir til i samarbeid med lokale partnere, våre landkontor i Etiopia og Malawi og hovedkontoret. Utvikling begynner og slutter heller ikke nødvendigvis et bestemt sted. Utvikling handler om givere, internasjonal politikk og engasjement hos befolkningen både i Sør og Nord, sier lederen for Utviklingsfondet.

– Utviklingsfondet har valgt en utvikling hvor vi bruker flere ressurser i alle landene vi er engasjert i og har som mål at en enda større andel av vår aktivitet skal foregå i Sør, men ikke i form av et hovedkontor i et land i Sør, sier Partapuoli.

– Har diskutert det

Da Redd Barna Norge og de andre Redd Barna-kontorene skulle omorganisere det internasjonale Redd Barna for noen år siden diskuterte de om hovedkvarteret skulle flyttes til et land i Sør. De endte likevel opp med et hovedkontor i London.

– Redd Barna Norge er en pådriver i internasjonale Redd Barna for en enda mer representativ geografisk representasjon i besluttede organer, delegasjoner og prosesser. Og så jobber vi for at flere av våre kontorer rundt omkring i verden som i dag er landprogrammer, skal bli formelle Save the Children-medlemmer. Det vil si nasjonale organisasjoner med samme makt og myndighet som for eksempel Norge, USA eller Australia, sier Line Hegna, kommunikasjonsjef i Redd Barna til Bistandsaktuelt.

– Beslutninger blir uten tvil best når de som er tettest på saken er involvert! Derfor blir programmene vi støtter utviklet i landene der de blir gjennomført, ikke i Oslo, sier hun. ■

– Det er våre partnere som styrer, sier generalsekretær Anne Marie Helland i Kirkens Nødhjelp.

Foto: Kirkens Nødhjelp

Vi tror ikke nødvendigvis at et hovedkontor i et gitt land i Sør vil løse alle utfordringene rundt nærhet til målgruppen.▶▶

Kari Helene Partapuoli, Utviklingsfondet

– Det er våre partnere som styrer, sier generalsekretær Anne Marie Helland i Kirkens Nødhjelp.

Sprengte skip, sprengte mafia

Med kraftige sprengladninger ble et av verdens mest beryktede tyvfiske-skip senket av indonesiske myndigheter nylig. Norsk bistand og ekspertise er brukt i jakten på fiskerimafiaen.

Av Jan Speed

Her blir «Viking» senket av Indonesia mandag 14. mars. Før mafiaskipet ble senket skal Interpol ha finkjemmet båten etter bevismateriale.

Foto: NTB Scanpix

Fiskeriminister Per Sandberg gleder seg over at enda en aktør i fiskerimafiaen nå er satt ut av spill.

– Internasjonalt ulovlig fiske er tyveri fra fellesskapet, sier Sandberg i en kommentar.

Han viser til at tyvfiske både er en trussel mot ressurser og bærekraft i havet og at det skaper en negativ konkurransevridning for de ærlige aktørene i fiskerieringen.

Kobling av etterretningsinformasjon fra blant annet Norge, Indonesia, Vest-Afrika og Australia gjorde det mulig for Indonesia å ta arrest i det spansk-eide, men Nigeria-registrerte fiskefartøyet «Viking» 25. februar.

Indonesia har som vedtatt politikk å senke alle skip som driver ulovlig fiske i deres farvann.

– Dette er en advarsel til andre ulovlige fiskefartøyer, sa Indonesias fiskeriminister Susi Pudjiastuti til reportere på stranden i det røyk steg opp fra skipet noen hundre meter ut i havet.

– Gjennombrudd

– Et massivt gjennombrudd, sier Alistair McDonnell i Interpol.

Norges ambassadør Stig Ingemar Traavik var invitert for å overvære sprengningen.

– Dette er et første steg. I fremtiden blir det mye vanskeligere å drive ulovlig fiske. Det betyr samtidig at fangstene til lokale fiskere trolig vil øke, sa Traavik ifølge Associated Press.

Jakten på «Viking» har pågått i mange år. Flere norske miljøer har vært involvert, blant annet et analysenettverk innenfor fiskeriforvaltningen. Både Kripos, organisasjonen Trygg Mat Tracking og Fiskeridirektoratet har deltatt i arbeidet.

– Indonesias arrest av «Viking» er meget betydningsfullt. Skipet var det vanskeligste å få tatt av flere skip tilknyttet organiserte kriminelle – og nå er den tatt, sier ekspert på fiskeri-kriminalitet i Interpol, Alistair McDonnell til Bistandsaktuelt.

Sandberg gleder seg

Norges fiskeriminister Per Sandberg gleder seg også over at Indonesia nå har sørget for at tyvfiske-skipet er satt ut av spill.

– Indonesia har selv vært opptatt av ulovlig fiske i sin eksklusive økonomiske sone i flere år. Det nye er at Norge bistår Indonesia med å utvide innsatsen til å gjelde all økonomisk kriminalitet i fiskerieringen, sier fiskeriministeren.

Sandberg viser til at kampen mot fiskerikriminalitet handler ikke bare om det ulovlige uttaket, men også om

Fiskeriminister Per Sandberg

Foto: Nærings- og fiskeridepartementet

skatte- og avgiftskriminalitet, korrupsjon, bedrageri og ikke minst tvangsarbeid om bord på fiskefartøy.

– Både Norge og Indonesia er opptatt av å løfte dette på den internasjonale dagsorden, sier han.

Arbeidsgruppen Interpol Fisheries Crime Working Group har lenge arbeidet for å ta skip innblandet i rovfiske, og har mottatt støtte fra det norske bistandsbudsjettet - via Norad.

Den siste tida har seks skip vært spesielt i søkelyset for ulovlig fiske i Sørishavet.

Et tett samarbeid mellom Australia og Indonesia førte til det endelige gjennombruddet. Oppbringelsen av «Viking» og arrestasjonen av mannskapet skjedde etter at det hadde fått motorstopp.

Vellykket kampanje

– Skipets radar var slått av, men vi kjente det igjen med en gang vi så skipet, fortalte admiral Taufiqurrahman til Jakarta Post.

Det var en besetning på elleve ombord på skipet. De er nå arrestert og fengslet.

– «Viking» var det eneste skipet av de seks som vendte tilbake til Sørishavet denne sesongen. Nå har vi endelig ryddet dette havområdet for alle tyvfis-

kerne vi kjenner til. Det er gode nyheter, sier McDonnell.

Hvis alle fartøyene nå er satt ut av spill, er det i så fall første gang på ti år at det ikke er fartøyer som driver ulovlig fiske i Sør-Atlanteren og Sør-Stillehavet.

Norsk initiativ

De spanske eierne bak «Viking» har vært i søkelyset lenge. Interpol, det internasjonale politisamarbeidet, ble allerede i 2013 bedt av det norske Fiskeridirektoratet om å utstede et såkalt Purple Notice mot et skip som da het «Snake».

Det var mistanke om at skipet drev omfattende ulovlig fiske etter patagonsk tannfisk i farvannet rundt Antarktis.

Etter at Norge ba om at skipet skulle settes under etterforskning, ble den omdøpt av de påståtte spanske eierne til «Viking». Skipet har hatt minst 12 navn og skiftet flagg åtte ganger siden 2004.

I en periode var det registrert i Nigeria. Skipsskroget er flere ganger blitt malt om i ulike farger.

Før «Viking» vil bli senket skal Interpol ha finkjemmet båten etter bevismateriale. Politioraganet ønsker foreløpig ikke å gå ut med informasjon om navn på eierne, som fortsatt er på frifot. Men jakten pågår for fullt. ■

Guatemala: Militære dømt for sex-slaveri

De to ble dømt til henholdsvis 120 og 240 års fengsel for å ha holdt 15 maya-kvinner som sexslaver og for å ha drept én av dem og hennes to døtre.

Av Jan Speed

I tillegg ble én av dem dømt for å stå bak forsvinningen til sju menn.

Dommen slår fast at mellom 1982 og 1988 ble flere mayakvinner utsatt for grove seksuelle overgrep i militærleiren Sepur Zarco nord-øst i Guatemala. Militærleiren ble brukt

som rekreasjonssted og besøkt av tusenvis av soldater. Den ene av de dømte var kommandant i leiren, den andre var militær leder i regionen.

Historisk dom

Det er første gang en domstol i Guatemala har behandlet en sak om sex-

slaveri under en væpnet konflikt.

Nyheten, som kom i slutten av februar, blir tatt imot med glede blant kvinneaktivister og bistandsarbeidere i Norge.

– Dette er en oppmuntring for kvinner over hele verden som er utsatt for seksualisert vold og overgrep i krig og konflikt. Den historiske dommen kan skape presedens i lignende saker fremover, sier Ragnhild Therese Nordvik, programsjef i Forum for kvinner og utviklings spørsmål (FOKUS).

FOKUS og Juridisk rådgivning for kvinner (JURK) samarbeider med den guatemalanske kvinneorganisasjonen MTM («Kvinner forandrer verden»), som har ført rettssaken sammen med mayakvinnene i Guatemala.

Borgerkrigen i Guatemala, som tok slutt i 1996, kostet trolig 250.000 menneskers livet.

En FN-støttet sannhetskomisjon har konkludert med at regjeringsstyrkene sto for rundt 80 prosent av drapene. ■

18 **Aktuelt**

Velgerne jublet da «bulldoseren» John Magufuli ble valgt til ny president i oktober. Over 90 prosent synes foreløpig at John Magufuli gjør en god jobb, viser en fersk meningsmåling.

Foto: NTB Scanpix

Folket jubler for «Bulldoseren» — kan bli en modell for

Tanzanias nye president John Magufuli har startet et korstog mot korrupsjon, latskap og sløseri. Han omtales stadig oftere som en modell for andre afrikanske ledere. **Av Kizito Makoye, i Dar es Salaam**

Da han entret presidentkontoret i november, lovet den frittalende tidligere læreren å jobbe utrettelig mot korrupsjon og pengesløsning. 56-åringen har ikke kastet bort tiden. I løpet av kort tid har han markert seg med en rekke originale og markante tiltak.

Magufuli var inntil for få år siden en relativt ukjent politiker i regjeringspartiet. Men før han ble president var han minister for offentlige arbeider. Folk merket seg raskt at denne ministeren var av en ny type. Han hadde evne til å få ting gjort og han aksepterte ikke bestikkelser og korrupsjon ved veitbygginger.

Evnen til å framstå som handlekraftig gjorde at mediene raskt ga Magufuli tilnavnet «bulldoseren».

For de fleste var det derfor ingen overraskelse at han, også som presi-

dent, har en målrettet og kraftfull lederstil. Men ingen hadde ventet at han skulle handle så raskt og beslutsomt som han har gjort de i de tre månedene han har sittet ved makten.

Kansellerte feiring

Den nye presidenten startet med å kansellere feiringen av uavhengighetsdagen, for å spare penger. I stedet ble det iverksatt en nasjonal dugnad med rydding av søppel. Deretter gjorde han det samme med den overdådige statlige banketten i forbindelse med åpningen av nasjonalforsamlingen, og kanaliserte i stedet pengene til innkjøp av sykehussenger og sengeklær. Han nedla forbud mot unødvendige utenlandsturer for offentlige tjenestemenn.

Og han gjennomførte overraskelsesbesøk i finansdepartementet, for å avsløre latskap og ineffektivitet. Der

refset han departementsansatte som hadde en tendens til å være ute av kontoret "mens de lot jakka henge over stolryggen", som han formulerte det.

I tråd med sin sparefilosofi har den nye presidenten slått sammen departementer og redusert antallet ministre. Tanzania, med om lag 50 millioner innbyggere, blir nå styrt av en regjering bestående av 19 regjeringsmedlemmer, mot tidligere: 30. Og da Magufuli forsto at toppsjefen for landets anti-korrupsjonsbyrå hadde gjort en sløv jobb i å avdekke korrupsjon, nølte ikke presidenten med å vise ham utgangsdøra.

System-endringer?

Tanzanias nye leder har det som trengs for å få bukt med korrupsjonen, et problem som har ridd det østafrikanske

«Norge har i perioden 2005–2014 overført 9,6 mrd. kroner i bistand til Tanzania. Nå ønsker landet å erstatte bistand med egne skatteinntekter.»

landet i altfor mange tiår. Men lokale analytikere advarer mot å tro at kampen framover blir en dans på roser. For regjeringen har ennå ikke gått løs på de dypere strukturelle forholdene som har fått korrupsjonen til å blomstre.

– Jeg er overbevist om at presidenten, etter de første opprensningene, vil gå i retning systemendringer, sier opposisjonspolitikeren Zitto Kabwe.

– Ifølge presidenten må regjeringen endre systemet ved å styrke kontrollinstitusjoner som anti-korrupsjonsbyrået, riksrevisjonen og parlamentariske kontrollkomiteer, og samtidig hindre tøylesløs pengebruk i politiske prosesser for å sikre at bare tillitsverdige personer blir valgt til maktposisjoner, legger han til.

Andre observatører er like optimistiske. En politisk kommentator skrev at Magufuli bokstavelig talt har trykket på reset-knappen, og ført Tanzania tilbake til "fabrikkinnstillingene". Med det mente han tilstanden landet befant seg i da landets første president Julius Nyerere trakk seg tilbake i 1985.

Populære tiltak

Magufulis drastiske tiltak har blitt øn-

John Magufuli under innsettelsen. I bakgrunnen forgjengeren, Jakaya Kikwete. Foto: NTB Scanpix

John Magufuli

- Tanzanias nye president er 56 år og utdannet lærer.
- Han ble først gang valgt inn i nasjonalforsamlingen i 1995, og har hatt en rekke statsrådsposisjoner siden.
- Magufuli ble særlig kjent i sin tid som minister for offentlige arbeider. I denne perioden avdekket han omfattende problemer med korrupsjon ved veitbygginger, og iverksatte tiltak for å motvirke problemet.
- Han stilte som presidentkandidat for regjeringspartiet Chama cha Mapinduzi ved valget i Tanzania i 2015, og vant med 58 prosent av stemmene. Han ble innsatt som president 5. november 2015, og overtok da etter partifellen Jakaya Kikwete.

Folk var i sjokk da presidenten 9. desember i fjor selv stilte opp på dugnad for å rydde søppel. Dugnden ble etablert som et alternativ til den kostbare uavhengighetsfeiringen.

Foto: NTB Scanpix

Afrikas ledere

sket velkommen av folk flest. De er lei av den omfattende korrupsjonen som har kjennetegnet og forkrøplet landets utvikling i flere tiår.

– Vi har bygget en sterk opposisjon på en dagsorden for kamp mot korrupsjon. Nå har vi fått en president som har bestemt seg for å slutte seg til dette korstoget. Hvorfor skal vi da gå mot han, spør Kabwe.

Etter 100 dager som president, en tradisjonell merkedag for å vurdere en ny regjering, var det klart at Magufulis lederstil hadde imponert de fleste i Tanzania. Ifølge en meningsmåling i den uavhengige avisen Citizen hadde Magufuli en støtte på imponerende 90,4 prosent.

Samtidig får hans kampanje mot korrupsjon og sløseri positiv omtale i en rekke afrikanske og internasjonale medier.

Mer skatt, mindre bistand

Det virker også som om den harde linjen og de nylig innførte innsparingstiltakene har begynt å gi resultater. Skatteetaten melder at statens månedlige inntekter har økt fra 900 til 1500 milliarder shilling (fra 3,6 til 6,0 milliarder

norske kroner).

Tanzania har i en årrekke vært et av Norges aller viktigste mottakerland for bistand. Den norske bistanden til landet har de siste tjue årene (2005-2014) ligget på rundt 400 - 750 millioner per år. Tilsammen har Norge overført 9,6 mrd. kroner i denne perioden.

Landets regjering kunngjorde nylig at de ønsker å redusere bistandsavhengigheten i neste års statsbudsjett fra nåværende 6,4 prosent til 3 prosent, etter alt å dømme på grunn av økte innenlandske skatteinntekter og de pågående sparetiltakene.

Men analytikere advarer mot å forvente for store endringer på kort tid.

– Det er for tidlig å måle konkrete resultater, selv om presidenten har tatt noen prisverdige initiativer, sier Donath Olomi, professor i bedriftsøkonomi ved universitetet i Dar es Salaam.

Autoritære tendenser

Selv om tanzanianere flest ønsker en tøff president som kan ordne opp, er det samtidig opposisjonsledere som hevder Magufulis regjering viser autoritære tendenser. De viser til den nylige stengningen av ukeavisa Ma-

wio, stans i direkte tv-overføringer av møter i nasjonalforsamlingen, og rivning av ulovlig oppsatte hus over hele landet. Magufulis tilhengere avviser kritikken ved å si at ingen er hevet over loven.

– Han er en type som ønsker å ta initiativer selv og vise folk hvordan ting skal gjøres. Det er en flott måte å vise alle tanzanianere hva de må gjøre. Han går i spissen for dem alle, så de kan følge han som eksempel, sier Gibbon Mwavukusi, innbygger i Dar es Salaam.

Sentralbank-svindel

Bevisene på offentlig korrupsjon i statsapparatet er mange. Blant annet er det nylig avslørt at landets sentralbank var tappet for 180 millioner dollar, i 2014. Magufuli tar tilsynelatende ingen sjanser. Han har gitt generalkommisæreren i Tanzanias skattemyndighet og flere andre tjenestemenn sparken etter mistanke om at de hadde medvirket til korrupsjon og skatteunndragelse.

Mens mange tanzanianere priser Magufulis innsats, minner analytikere om at en effektiv kamp mot korrupsjon krever en total overhaling av arbeidskultur og moral i hele forvaltning.

gen. Det er en jobb som presidenten ikke kan gjøre på egen hånd.

– Han opererer mye som et enmannshow, og det vil dermed kanskje ikke resultere i særlig mye. Men det som er interessant er at noen offentlige tjenestemenn er blitt stilt til ansvar, noe som kan føre til større ansvarsfølelse, sier Nicholas Lekule i tenketanken Policy Forum.

Regjeringspartiet

Selv om regjeringspartiet Chama Cha Mapinduzi (CCM) har gitt massiv støtte til Magufulis lederstil, hevder kritikere at tilliten til korrupsjonskampen svekkes av at ledende politikere i partiet fortsatt selv er involvert i korrupte aktiviteter.

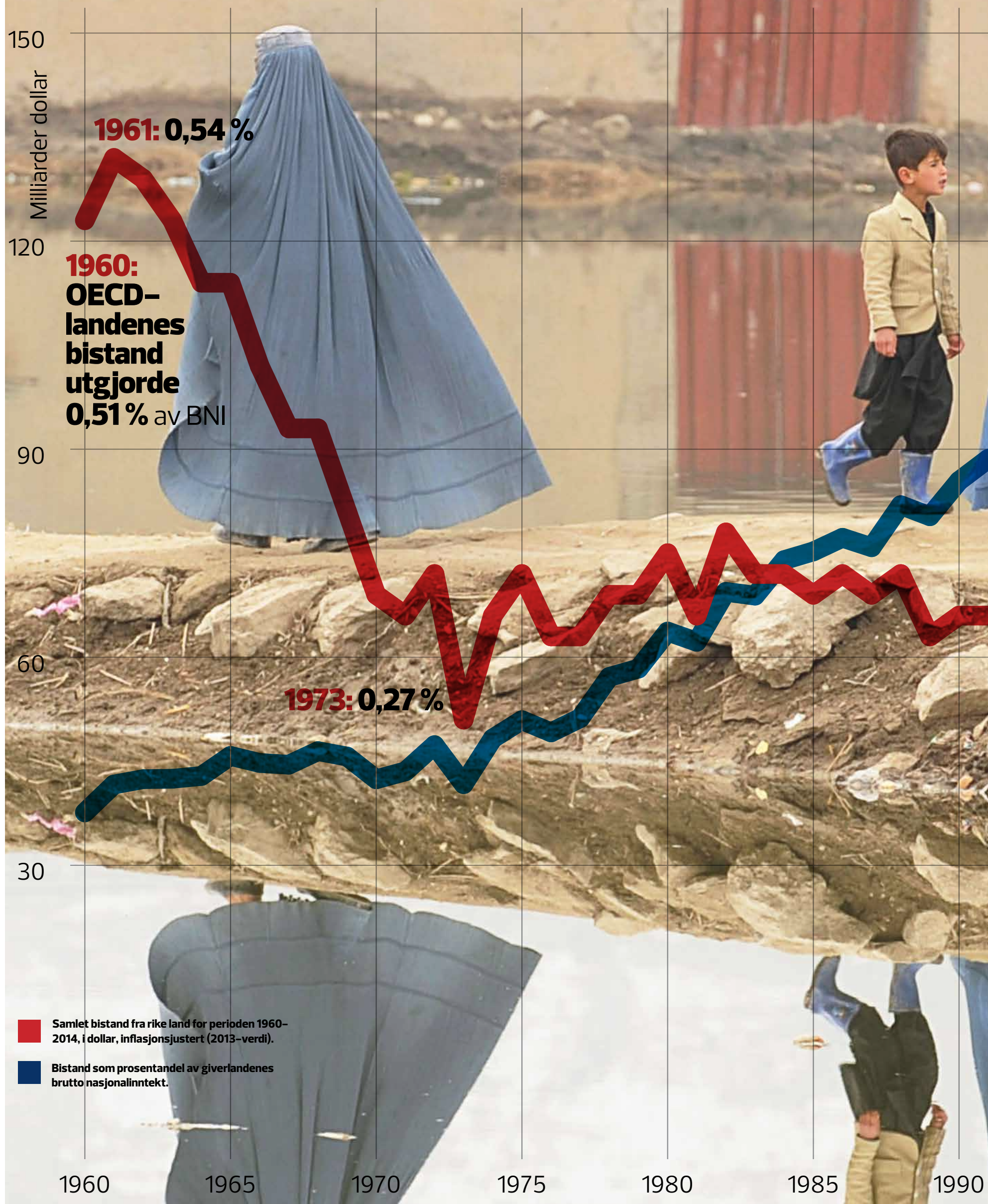
– President Magufuli har vist at alle må leve i samsvar med loven. Men noen ledere i partiet vil nok definitivt forvente at han ser gjennom fingrene ved enkelte forhold, som en gjenytelse for deres enorme bidrag til hans valgkampanje, konkluderer de. ■

Kizito Makoye er tanzaniansk journalist og Bistandsaktueltts korrespondent i Dar es Salaam.

20 Tema: Internasjonal bistand

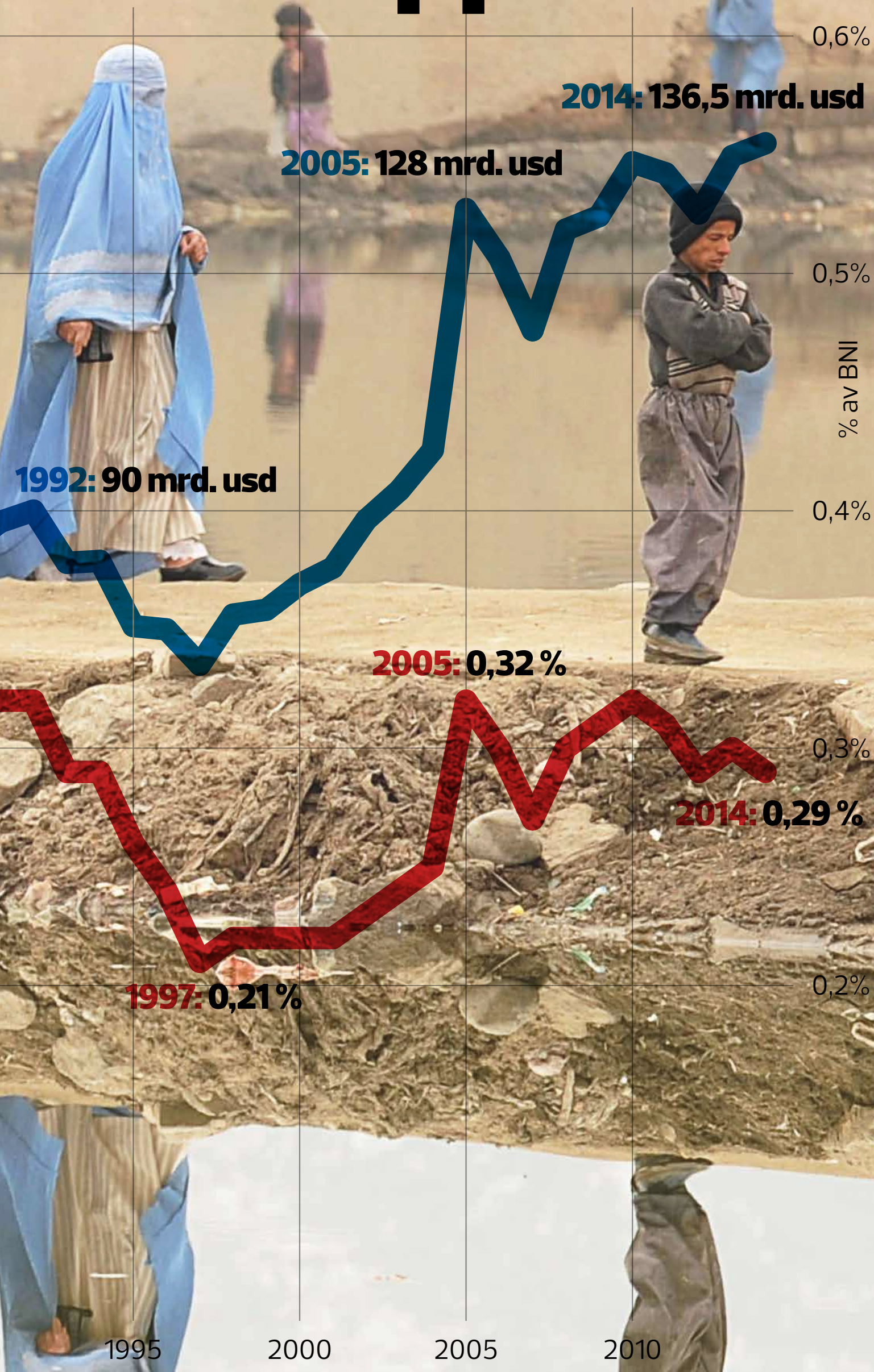
Global bistand kan ha

nådd toppen

Foto: Shah Marai / AFP / NTB Scanpix

De siste årene har veksten i den globale bistanden stoppet, og eksperter tror at pengestrømmen til bistand vil flate ut i årene som kommer. Samtidig står oppgavene i kø.

Av Asle Olav Rønning

Global bistand skal bidra til å løse stadig flere oppgaver. Krig og konflikt, flyktningstrømmer og klimakrise er noen stikkord. Pengene som brukes på bistand øker imidlertid ikke, og tradisjonell bistand kan ha passert sitt historiske toppnivå.

I 2014 brukte de rike landene i verden en sum tilsvarende 850 milliarder norske kroner på bistand. Målt i amerikanske dollar var det omtrent samme beløp som året før. (Tall for 2015 foreligger foreløpig ikke).

– Det var en ganske rask vekst i bistanden det første tiåret siden årtusenskiftet. Etter 2010 har veksten flatet ut, sier sjefanalytiker Rob Tew i Development Initiatives, en britisk organisasjon som har spesialisert seg på analyse- og konsulentarbeid knyttet til fattigdom og internasjonal bistand.

Ettvirkningene etter finanskrisa henger fortsatt igjen for mange giveland, mener Tew. Han sier at få ser for seg videre økning i internasjonal bistand, og at det også kan bli vanskelig å opprettholde dagens nivå. I Europa er det stor usikkerhet knyttet til hvor stor andel av bistandsbudsjettene ulike giveland vil bruke til å finansiere hjemlige utgifter til flyktningkrisen.

Viktigst for ett av tre land

Takket være to tiår med sterk økonomisk vekst har mange utviklingsland økt sin egen skatteinngang kraftig. Mellom 2005 og 2010 doblet utviklingslandene sine egne, offentlige inntekter, ifølge en rapport fra Development Initiatives.

I 2014 tok utviklingsland inn hele 33 000 milliarder kroner i skatt og andre inntekter. Det er nesten 40 ganger så mye som den totale bistanden samme år, og tilsvarer nesten fem ganger dagens verdi av det norske Oljefondet. Denne positive utviklingen gjør at mange utviklingsland ikke lenger er så avhengige av bistand.

Bistand er dessuten bare én blant flere kapitalkilder i den internasjonale pengestrømmen til utviklingsland. Andre kilder er investeringer, lån og overføringer fra migranter. Disse private pengestrømmene har økt kraftig og har for flertallet av utviklingsland passert bistand fra rike land i størrelse.

Dette gjelder imidlertid ikke alle. Ifølge Development Initiatives var bistand i 2014 fortsatt viktigste kilde til internasjonal kapital for 37 utviklingsland, tilsvarende en tredel av landene det fantes gode data for. Ikke overraskende er det de fattigste landene som er mest avhengige av bistand.

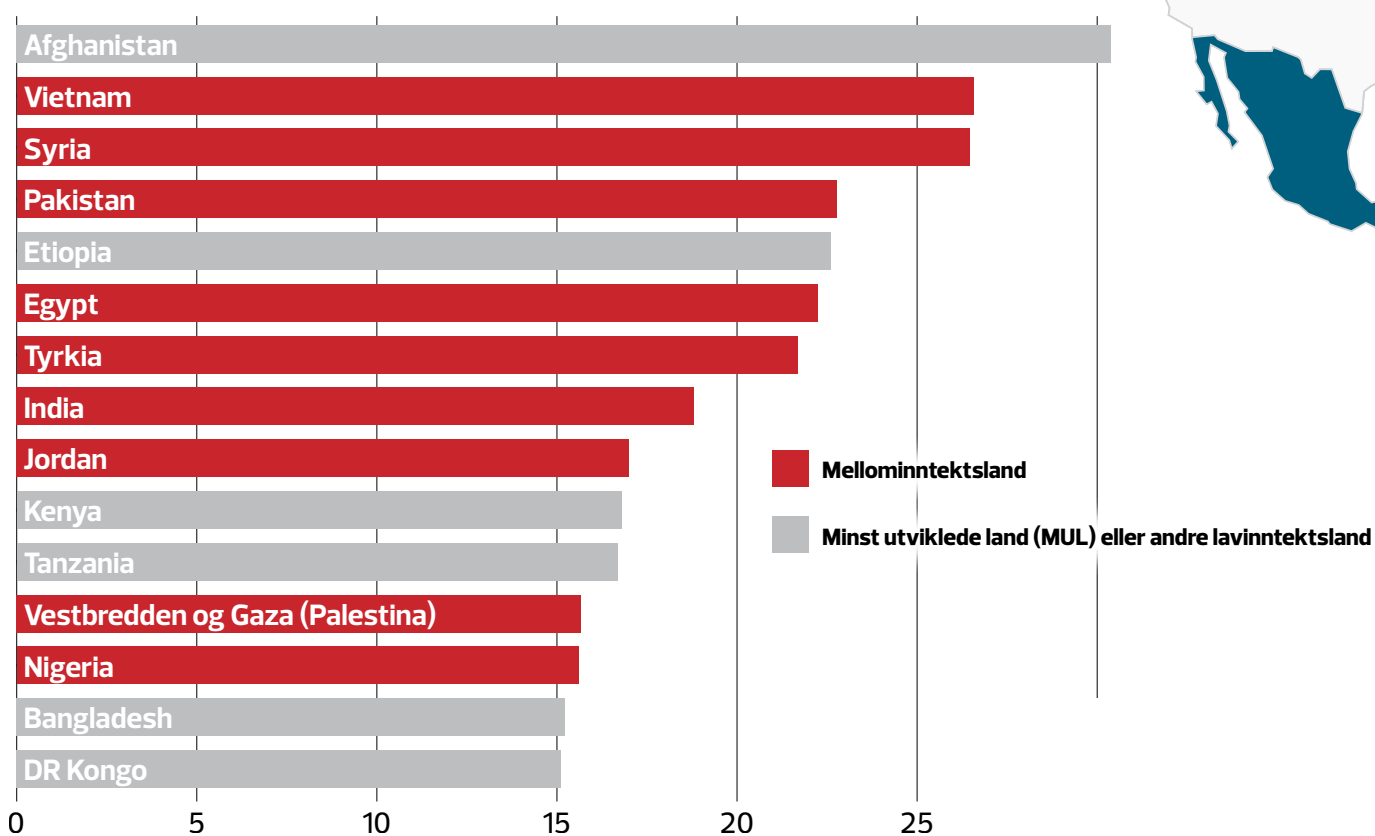
USA størst

USA er den desidert største giveren av bistand i verden, i 2014 etterfulgt

22 Tema: Internasjonal bistand

Disse mottar mest bistand

Største mottagere av bistand (ODA) fra medlemsland i OECDs utviklingskomité DAC i 2014. Tall i mrd. kroner.
Kilde: OECD

av Storbritannia, Tyskland, Frankrike og Japan.

Målt i forhold til størrelsen på givernes økonomi ser imidlertid listen annerledes ut. Da var det Sverige, Luxembourg, Norge og Danmark som ga mest.

Bare sju vestlige land har noen gang oppfylt FN's mål om at de rike landene skal bruke 0,7 prosent av sin brutto nasjonalinntekt (BNI) på bistand. Målet ble første gang formulert av FN's hovedforsamling i 1970. I 2014 var det bare Norge, Luxembourg, Storbritannia, Danmark og Sverige som nådde målet.

De rike landene har også forpliktet seg til at de fattigste utviklingslandene (også kalt: de minst utviklede landene, MUL-landene) skal ha en

økt andel av bistanden. Heller ikke disse løftene er oppfylt, selv om disse landene er mer avhengige av bistand enn andre utviklingsland.

I 2013 fikk MUL-landet Myanmar slettet mye av sin utenlandsgjeld. Gjeldsslette er et tiltak som også godtas som bistand av OECDs utviklingskomité. På grunn av dette økte andelen til MUL-land det året. I 2014 falt imidlertid andelen til disse landene på ny. Mellominntektsland, som er land med høyere brutto nasjonalprodukt enn 1000 amerikanske dollar per innbygger, får fortsatt en større andel av bistanden enn MUL-landene.

Afghanistan største mottager

Afghanistan er det enkeltlandet som de siste årene har fått mest av den

– Det er i dag mye mindre plass for den tradisjonelle bilaterale bistanden som var ryggraden i den skandinaviske bistandsmodellen, sier utviklingsøkonom Bertil Odén. Foto: Staffan Mälstam

samlede vestlige bistanden. Vietnam var i 2014 nest største mottager, med Syria på tredje plass. De siste årene har også Pakistan, Egypt, Jordan og Tyrkia ligget blant de største mottagerne av bistand.

Mye av internasjonal bistand går altså til land som er påvirket av krigene i Afghanistan og Syria, eller som på annen måte er strategisk viktige i forhold til de ulike konfliktene som utspiller seg i Midtøsten.

– Bistand har alltid vært politikk. Slik var det under den kalde krigen, og slik er det nå. Men det var en mellomperiode etter den kalde krigens slutt, da flere bistandsgivere la mer vekt på demokrati og menneskerettighetsspørsmål, sier den svenske utviklingsøkonomen Bertil Odén.

Odén, som har lang erfaring med bistand fra blant annet SIDA og svenske UD, har skrevet flere bøker om svensk og internasjonal bistand og om det sørlige Afrika.

Med terrorangrepet i New York 11. september 2001 og den såkalte «krigen mot terror» ble sikkerhetspolitikk og strategiske hensyn igjen viktig, mener Odén.

– Dette ser vi fortsatt i dag. Hensynet til å bekjempe organisasjoner som IS og Al Shabaab i Somalia legger føringer på hvordan bistanden fordeles.

Globale utfordringer tar en større andel

Mens pengebruken i internasjonal

bistand flater ut, og giverne leter etter nye steder å finne penger, er bistanden i stor endring. Nye oppgaver kommer til i tillegg til det tradisjonelle hovedmålet om å bekjempe fattigdom.

Bistand skal bidra til å løse globale utfordringer som klimaspørsmålet og flyktningkriser. Grønn energi, matsikkerhet og pandemier er andre nøkkelord for framtidens utfordringer.

– Stadig mer av bistanden går til å møte de globale utfordringene. Det er i dag mye mindre plass for den tradisjonelle bilaterale bistanden som var ryggraden i den skandinaviske bistandsmodellen, sier Odén.

Tar man Sverige som eksempel, går nå to av fire bistandskroner til kjernestøtte til FN, internasjonale fond og andre flernasjonale organisasjoner, påpeker økonomen. Når administrasjon og flyktningutgifter trekkes fra, er det bare knapt 25 prosent igjen til langsiktig land-til-land-bistand.

Private penger

I mange land legges det stadig sterkere vekt på at offentlig bistand skal brukes til å utløse private investeringer. På den måten håper man å øke potten som går til utviklingsformål. Investeringsfond som norske Norfund får en stadig mer sentral rolle. Det samme får statlige garantier til private investeringer og blandede finansieringsformer mellom offentlig og privat kapital.

Ikke minst knyttes slike finan-

Offisiell utviklingsbistand (ODA)

■ Offisiell utviklingsbistand (på engelsk Official Development Assistance – forkortet ODA) er et viktig begrep i internasjonal bistand. Bistand fra et giverland regnes som ODA dersom den går til utviklingsformål og velferd i et land som er definert som utviklingsland.

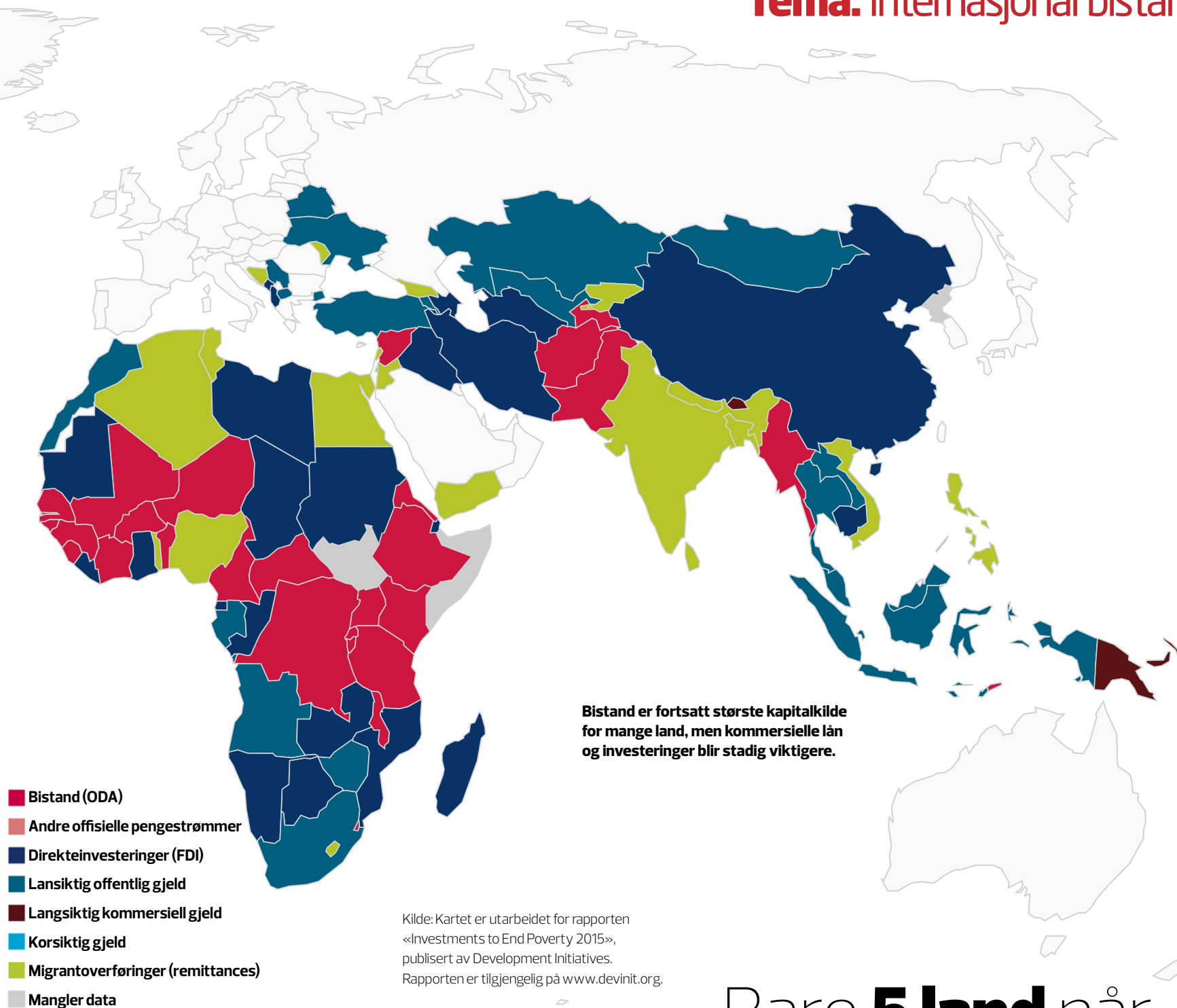
■ Gaver fra et giverland i form av økonomisk støtte til et utviklingsland er bistand. I tillegg kan også lån som gis på gunstige vilkår etter særskilte regler regnes som bistand. Ikke bare overføring av penger, men også kunnskapsoverføring og faglig hjelp (f.eks. ekspertbistand) kan regnes som ODA. Militær bistand kan med noen få unntak ikke regnes som ODA.

■ Detaljerte regler for ODA fastsettes av i OECDs utviklingskomité, der Norge og andre medlemsland forsøker å diskutere seg fram til enighet. OECD (Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling) organiserer verdens rikeste land. Et flertall av OECD-landene er medlem i utviklingskomiteen, Development Assistance Committee (DAC), som for tiden ledes av norske Erik Solheim.

Internasjonale kapitalstrømmer til utviklingsland: Bistand taper terreng

sieringsformer til FNs nye utviklingsmål som ble vedtatt i New York i fjor. Skal de nye utviklingsmålene bli gjennomført, må det mange penger på bordet.

Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) trekker gjennom sin utviklingskomité DAC opp retningslinjene for hva de rike landene i verden kan rapportere som bistand. OECD er i ferd med å endre reglene på dette området.

– Det vil bli ganske viktig å følge med på hvordan giverlandene gjør dette i praksis. Kommer de til å fremstille seg selv som mer sjenerøse enn de egentlig er ved å gi lån uten risiko til relativt velstående mellominntektsland? Eller vil de faktisk bruke disse mekanismene til å utløse mer kapital til de fattigste landene? Det gjenstår å se, sier Rob Tew i Development Initiatives. ■

– Motvind-saker er vanskelige å ta opp

I kjølvannet av at bistanden spiller en mindre rolle for det enkelte utviklingsland, blir det stadig mer krevende å stille vilkår på områder som demokrati og menneskerettigheter.

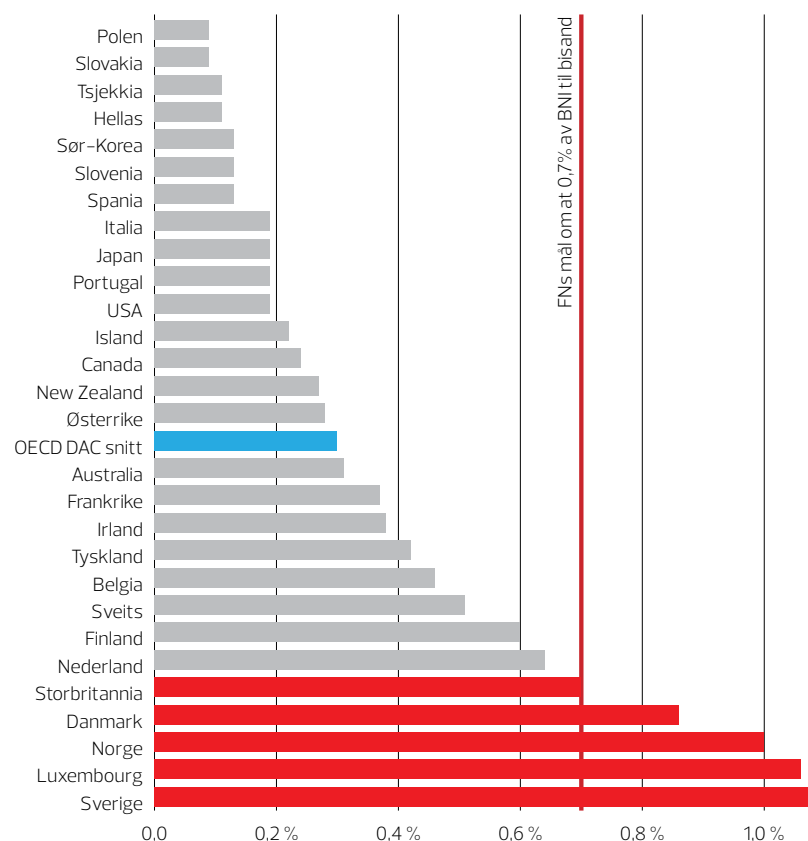
– Hva bistandsgiverne gjør spiller en mindre rolle enn før. Utviklingslandene har i dag flere alternativer når det gjelder å få tilgang på finansielle ressurser, sier utviklingsøkonom Bertil Odén.

Han mener at dette blir en særlig stor utfordring for et land som Sverige, der hensynet til demokrati og

menneskerettigheter er knesatt som en av de sentrale prioriteringene innen bistanden. Om bistandsgivere velger å stå hardt på prinsippene, vil det bli vanskeligere å få raske resultater i arbeidet for å redusere fattigdom i verden:

– Jeg kaller det «motvind-saker». Handlingsrommet for slike «motvind-saker» blir trangere. Av det kan man trekke to mulige konklusjoner: Enten at det blir enda viktigere at noen driver med dette. Eller at vi bare må gi opp, men det er jo ikke noe alternativ, sier Odén. ■

Bare 5 land når FN-målet om bistandsnivå

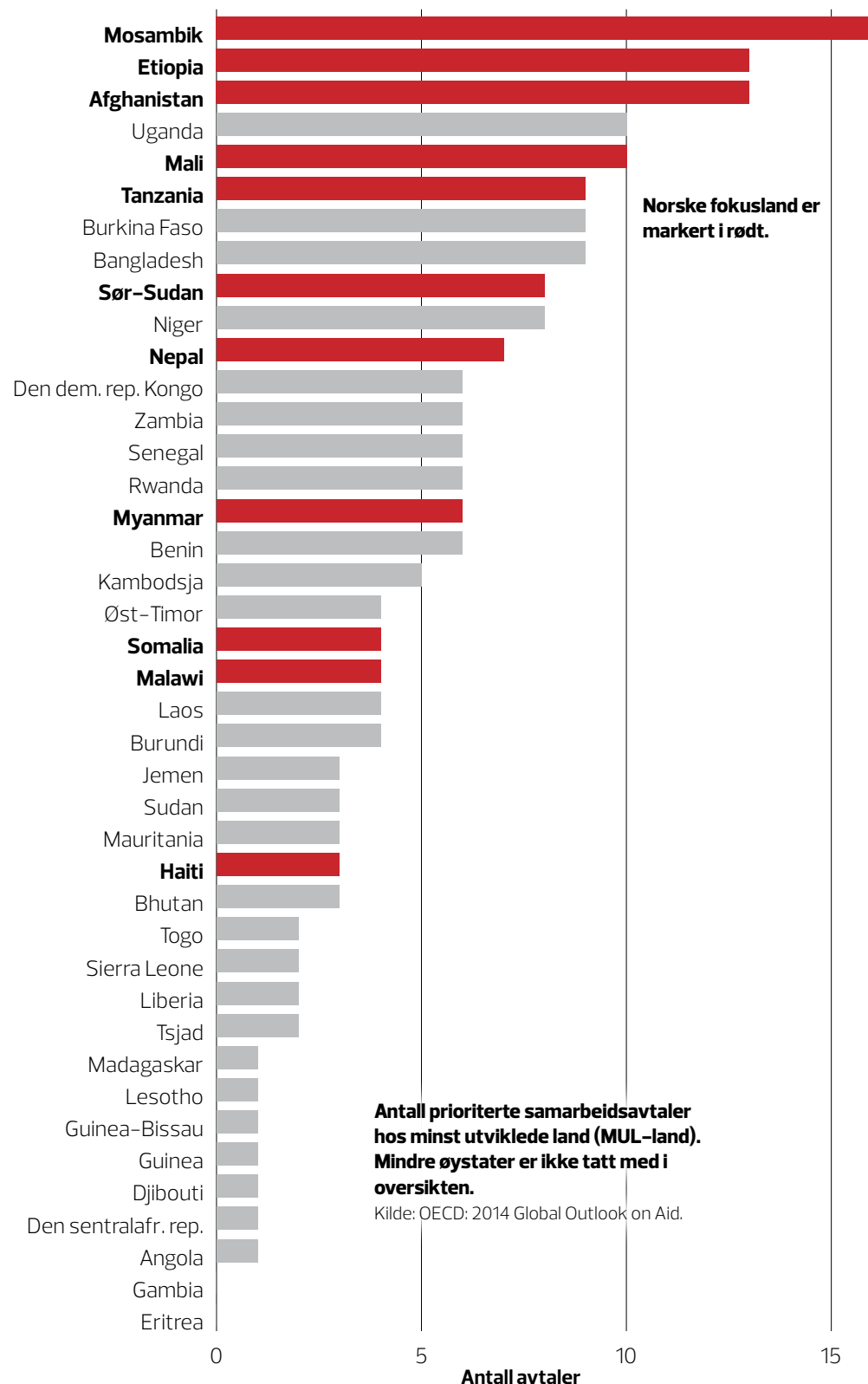
Bistand fra land i OECD-DAC etter andel av brutto nasjonalinntekt (BNI). Tall for 2014.

Kilde: OECD

24 Tema: Internasjonal bistand

Mest og minst populære mottakere

Mosambik topper «bestevenn»-listen

Noen utviklingsland har mange bestevenner blant giverlandene, andre har få eller ingen.

MANGE GIVERLAND HAR avtaler som gir utvalgte mottagerland en spesiell posisjon som en type hovedsamarbeidsland. En rapport fra OECD advarer imidlertid om at mange giverland tenker likt. Bistand kan hope seg opp i politisk attraktive land, mens andre blir neglisjert.

OECDs oversikt viser at blant MUL-landene ligger Mosambik på toppen av «vennelista» med avtaler om å være prioritert samarbeidspartner med 16 giverland. Etiopia og Afghanistan er også blant de med flest venner. Nederst på vennelista er land som Lesotho og Madagaskar (én

hovedsamarbeidsavtale) og Gambia og Eritrea med null.

Norge innførte i 2014 en ordning med 12 fokusland. De fleste av landene Norge skal samarbeide tettere med har allerede mange bestevenner i bistandsverdenen, og Norge følger dermed den internasjonale trenden. Unntakene blant de norske fokuslandene er Haiti, som kun er prioritert samarbeidsland for tre andre givere og Malawi og Somalia der det tilsvarende tallet er fire.

De palestinske områdene på Vestbredden og Gaza (også fokusland for Norge) er ikke omtalt i OECD-rapporten. ■

– Bistand gir mindre makt enn før

– Det følger mindre makt med å være giver enn tidligere, sier Norad-direktør Jon Lomøy. Utviklingslandene vokser seg sterkere økonomisk og har mer behov for kunnskap enn penger. **Av Asle Olav Rønning**

Utviklingsland har større skatteinngang enn før og finansierer mer av sine egne utgifter. Dessuten har de større tilgang på kapital utenfra gjennom investeringer, overføringer fra migranter og offentlige og kommersielle lån.

– Det er fortsatt en del land i verden der bistand er veldig viktig som finansiering. Men den gruppen av land blir redusert. Det betyr jo også i neste omgang at bistand gir mindre makt og at det følger mindre makt med å være giver, sier Lomøy.

Han sier at konsekvensen er at man i dag må være smartere enn før om man vil påvirke utviklingen i verden. Fra at bistanden for noen tiår siden var det viktigste elementet i internasjonal utviklingspolitikk er den nå mer et «nisjeprodukt», ifølge Lomøy.

– Som et nisjeprodukt må bistanden spisses mye mer, sier han.

– Bør satse på kunnskap

Han mener denne spissingen kan bestå i å vri bistanden mer over på kunnskap, og at Norge kan ha mye å bidra med.

Lomøy kom til Norad direkte fra Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling, OECD, der han ledet OECDs direktorat for utviklings-samarbeid. Den nye Norad-direktøren viser til erfaringer fra sin forrige jobb: Da OECD spurte utviklingsland om hva de ønsket seg av framtidens bistand, var svaret ofte: «Kunnskap».

Mange av landene får stadig mindre behov for penger utenfra, i takt med at deres egen økonomi vokser. De er likevel sterkt interessert i

Smartere bistand er svaret i en verden der bistanden ikke lenger øker, og mange utviklingsland har god tilgang på kapital fra andre kilder. – Utviklingsland er sterkt interessert i kunnskap og erfaring, sier Norad-direktør Jon Lomøy.

Foto: Espen Røst

Lomøys 5 trender

Her er fem trender Norad-direktør Jon Lomøy mener preger dagens globale bistand:

1 Bistand betyr relativt sett mindre

Utviklingsland har større tilgang på egne ressurser, og henter dessuten inn kapital fra internasjonale kapitalmarkeder og andre private kilder. Dermed svekkes bistandens relative betydning.

2 Flere og mer varierte givere

En større del av internasjonal bistand kommer fra ikke-vestlige land. Arabiske land og Kina spiller en større rolle. Giverland blir en mer mangfoldig gruppe med ulike politikk-tradisjoner og tenkemåter.

3 Fra penger til kunnskap

Mange utviklingsland får mindre behov for penger utenfra, men er sterkt interessert i kunnskap og erfaring fra de tradisjonelle giverlandene. I beste fall kan resultatet bli et mer jevnbyrdig samarbeid der både givernes og mottagerlandenes interesser blir ivaretatt.

4 Nye globale utfordringer

Globale utfordringer som klima og migrasjon blir mer sentrale for innretning av bistand. Det er viktig å følge med og være klar over konsekvensene av denne trenden. I verste fall kan hensynet til én milliard mennesker som lever i ekstrem fattigdom bli skadelidende.

5 Egeninteresse er mer OK

Det er i større grad enn tidligere legitimt for giverland å snakke om egeninteresse. Innen sør-sør-samarbeid har dette lenge vært legitimt. Nå er det lov også for rike giverland.

kunnskap og erfaring, understreker Lomøy:

– Utviklingsland blir i større og større grad i stand til å ivareta en større del av sin utviklingsfinansiering selv gjennom skattlegging. Det betyr jo ikke at de ikke trenger kunnskaper om hva som er en fornuftig måte å forvalte fiskeressurser på, for eksempel. Eller hva som er gode kvalitetssikringssystemer for en oppdrettsnæring. For å nevne to ikke helt tilfeldig valgte eksempler.

Fiskeri og oppdrett er områder som allerede spiller en rolle i norsk bistand, sammen med blant annet forvaltning av oljeressurser og arbeid for økt skatteinnngang.

De fattigste kan bli tapere

Samtidig med at mange utviklings-

land blir sterkere økonomisk, har den globale bistanden også fått en rekke nye oppgaver. Reduksjon av fattigdom har vært hovedmålet for internasjonal bistand. Dette hensynet må nå i stigende grad konkurrere med andre hensyn.

Lomøy peker på at bistanden i økende grad skal bidra til å løse større, globale utfordringer som klima og migrasjon. Ambisjonen om å redusere fattigdom blir samtidig mindre dominerende enn før.

– Summen av dette gjør at fordeling av ressurser blir komplisert, sier han.

– Mener du at bistandsgiverne ikke har tatt dette ordentlig inn over seg?

– Hvor mange ganger har du hørt noen si at konsekvensen av at vi satser på klima er at det går mer penger

til mellominntektsland og mindre lavinntektsland? For det er konsekvensene, om man ser hvordan ressursene faktisk brukes, sier Lomøy.

Om man skal bevare tropisk regnskog, så er de tre sentrale landene Brasil, Indonesia og Kongo. Rett og slett fordi det er disse landene som har mest regnskog. Av disse er ett av landene, Kongo, et lavinntektsland, mens Brasil og Indonesia er mellominntektsland.

Lomøy peker også på at tilsvarende avveininger gjelder for innsats for

flyktninger, der både Syria og Irak er mellominntektsland.

– Bør være bekymret

Svekkes bistanden til de fattigste landene for mye, kan resultatet bli at verden ikke greier å nå målet om å trekke én milliard mennesker ut av ekstrem fattigdom innen 2030. Han understreker at avveiningen mellom ulike formål er vanskelig, men at givne ikke må glemme helheten.

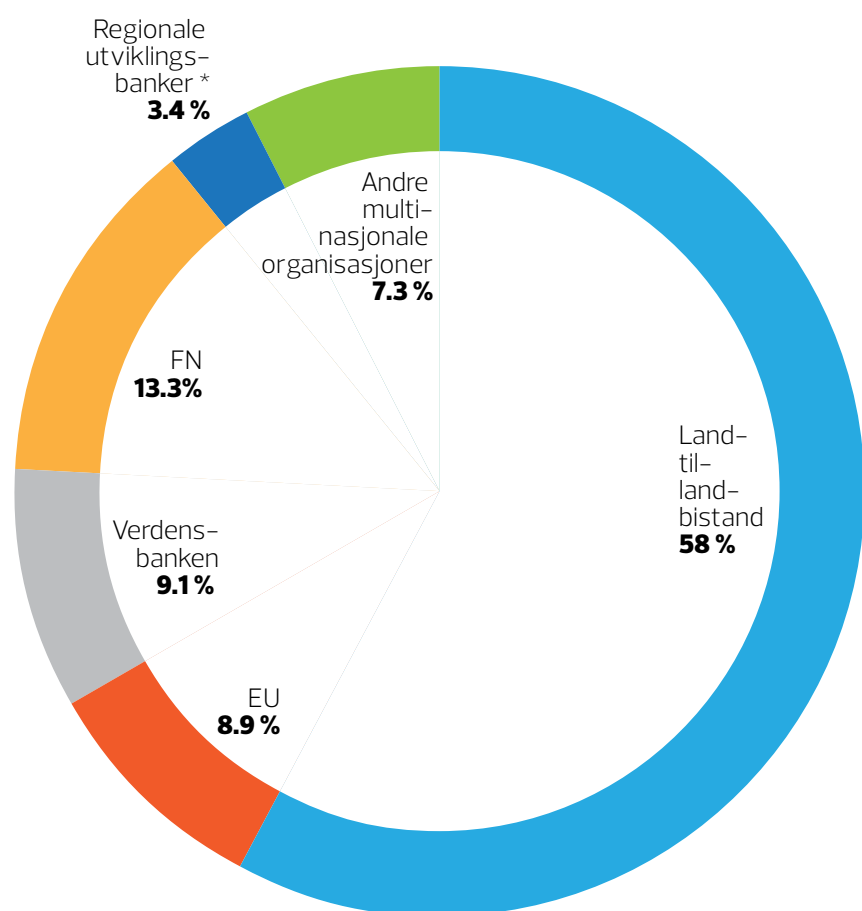
– Dersom summen av alle de ulike hensyn som drar i ulike retninger blir at landene som er mest avhengig av bistand får mindre, så er det svært uheldig. Dette er en av de store utfordringene i internasjonal bistand, og det er noe som bør bekymre det internasjonale samfunnet og de av oss som er opptatt av utvikling, sier Lomøy. ■

« Bistanden må spisses mer. »
Jon Lomøy, Norad-direktør

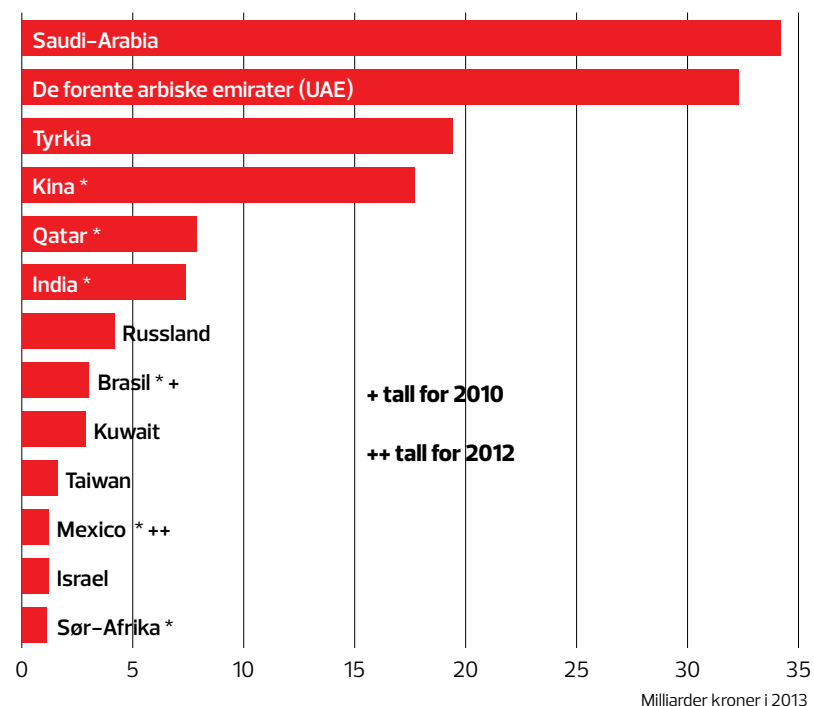
26 Tema: Internasjonal bistand

4 av 10 bistandskroner via multinasjonale

Tall for medlemslandene i OECD DAC, 2013. Tallene for bistand via multilaterale organisasjoner gjelder både støtte som giverland har øremerket for bestemte formål (land, region prosjekt eller sektor) og såkalt kjernestøtte (ikke øremerket). For FN samlet er to av tre kroner fra giverlandene øremerket. For Verdensbanken er tre av fire kroner fra giverlandene ikke øremerket. * Omfatter Afrikabanken, Asiabanken, Den interamerikanske utviklingsbanken og andre. Kilde: OECD

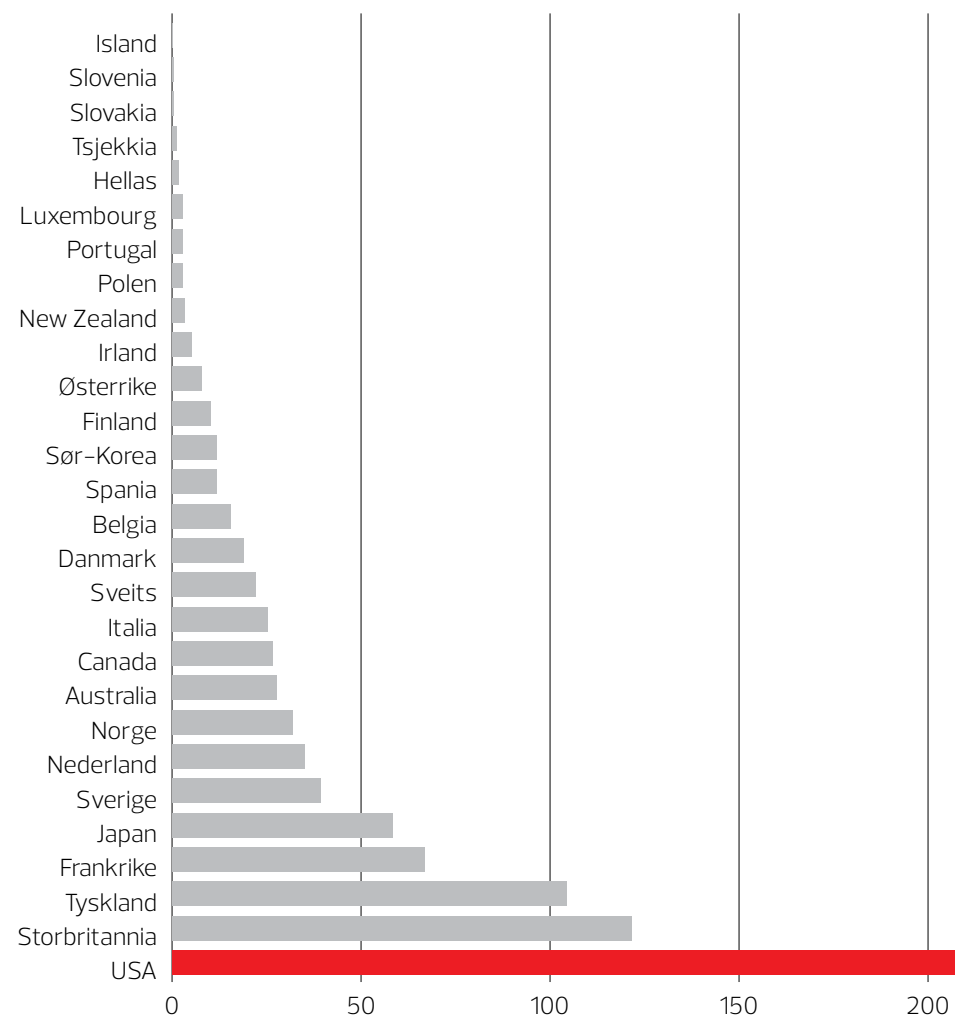
Nye giverland øker i betydning

Bistand (ODA) gitt av land utenfor OECD-DAC. Tall for 2013 om ikke annet er oppgitt. Basert på rapportering til OECD, bortsett fra land merket med *. For disse landene er tallene mer usikre - OECD har gjort et anslag basert på offentlige kilder.

Kilde: «Development Co-operation by Countries Beyond the DAC», OECD DAC 2015.

USA gir mest

Giverland i OECD-DAC etter hvor mye bistand de gir, absolutte tall. Tall for 2014. I milliarder kroner.

Kilde: OECD

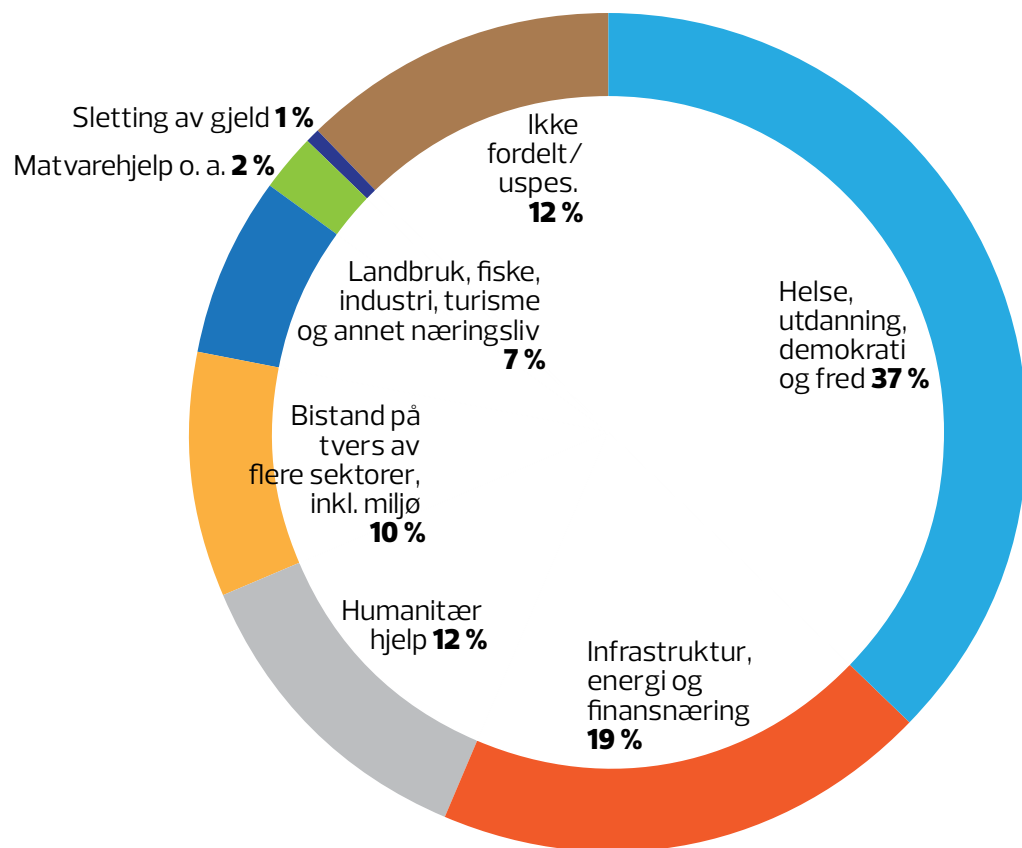
Dan Banik, professor ved Senter for utvikling og miljø, forsker på den kinesiske utviklingsmodellen i Malawi og Zambia.

Foto: UIO

Internasjonal bistand fordelt på sektorer

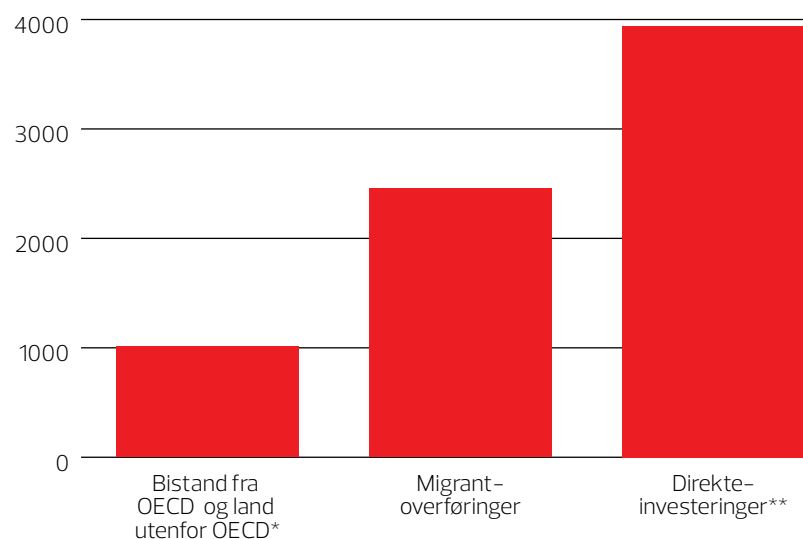

Basert på tall for 2014. Omfatter bistand (ODA) gitt av medlemsland i OECD-DAC.

Kilde: OECD

Bistand og andre pengestrømmer til utviklingsland

Tall for 2013, milliarder kroner

* Tilbakebetaling på lån ikke trukket fra.

** Avkastning på investeringer ikke trukket fra.

Kilder: OECD, Verdensbanken og UNCTAD.

– Søk samarbeid med Kina

Vestlige land bør samarbeide mer med Kina om utvikling i fattige land, oppfordrer utviklingsprofessor Dan Banik. **Av Asle Olav Rønning**

Han viser til oppmerksomheten rundt Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika, som ble framstilt som et nytt maksentrum i verden.

– For to-tre år siden snakket vi fortsatt om BRICS-landene og hvordan de påvirket utviklingen i verden. Nå ser vi at alle land, også BRICS-landene, er preget av de globale økonomiske konjunktorene. Det gjør at vi plutselig er i en mer usikker verden, sier professor Dan Banik ved Senter for utvikling og miljø (SUM) ved Universitetet i Oslo.

Han arbeider med et pågående forskningsprosjekt om den kinesiske utviklingsmodellen i Malawi og Zambia, og har dessuten i flere år vært gjesteprofessor ved China Agricultural University i Beijing.

– Tidligere så man for at seg at melleminntektsland som Brasil, India og Kina ville bidra til å stake ut en ny kurs for fattigere land i Afrika, Asia og Amerika. Nå er man ikke så skråsikker på at dette vil skje, sier Banik.

Alternativ modell

SUM-forskeren viser til at spesielt den kinesiske modellen for samarbeid har vært

sett som et alternativ og en konkurrent til vestlige samarbeidsmodeller.

Kina har sett på utviklingssamarbeid som noe begge parter skulle kunne tjene på, men har også lagt stor vekt på mottagerlandenes prioriteringer. Særlig i mange afrikanske land har Kina bidratt til lenge etterlengtet utbygging av infrastruktur som veier, høyhus og idrettsanlegg.

Banik sier at dette har påvirket vestlig bistand. Vestlige land vil også være med og finansiere infrastruktur, som de også gjorde i større grad i bistandens barndom.

Vesten blir altså mer lik Kina. Men samtidig har kineserne blitt mer lik oss.

Tidligere trodde man at land som Brasil, India og Kina ville bidra til en ny utviklingskurs for fattigere land. Nå er man ikke så sikker lenger. >>

Dan Banik, professor ved SUM

– Kina og den kinesiske modellen har endret seg. Kina kan ikke lenger bare ta hensyn til hva landenes myndigheter ber om, men i stedet ta mer helhetlige hensyn. Kina har imidlertid ikke noen samlet statlig bistandsorganisasjon som tilsvarer Norad. De er interessert i å lære, blant annet av Norge, sier Banik.

Nøkkelen-i-døra

Kina sto tradisjonelt for utbyggingsprosjekter der kinesisk ledelse og arbeidskraft spilte en markant hovedrolle. «Nøkkelen-i-døra»-prosjekter ble de kalt. Det var bare for mottagerlandene å vri om nøkkelen og sette i gang.

Nå blir kineserne i økende grad bedt om å bli og hjelpe til med drift og vedlikehold også etter at overrekkelsesseremonien er over. Også på andre måter blir kinesiske bistandsprosjekter mer komplekse.

Banik mener Norge bør bidra til å involvere nye bistandsaktører som Kina tettere i samarbeid om bistand. Han nevner landbruk og matsikkerhet som et felt der Norge og Kina har felles interesser og begge har mye faglig kunnskap å bidra med. ■

Er Niger verdens verste land, og Norge det beste?

FN har talt; Niger er det verste landet på kloden, Norge det beste. Men hvordan kommer FN egentlig frem til at det er verre enn noe annet sted nettopp i Niger? Og er Norge egentlig best?

Av Anne Håskoll-Haugen

Hvert år gir FN sin rangering over menneskelig utvikling – Human Development Index. Kanskje er den spesielt populær i Norge fordi vi ofte topper listen. Men indeksen får enorm oppmerksomhet også globalt, og brukes nærmest som en fasit på hvordan det står til i verdens land. Bistandsarbeidere, politikere og ikke minst journalister refererer ivrig og usjenert til listen.

Men er Norge det beste, og Niger det verste landet i verden? Nei, mener utviklingsøkonom Morten Jerven. Han er førsteamanuensis på Universitetet i Ås (NMBU) og forfatter av boken *Poor numbers*.

– Den som leser listen tror kanskje at her har FN sendt sine beste folk ut til alle land i verden og hentet inn informasjon om hvor det er best og verst. Men det er ikke slik det foregår, sier Jerven.

FN har ikke kapasitet til å innhente uavhengige data, forteller han. De er helt avhengige av statistisk materiale landene selv sender inn.

– Hvor oppdaterte og pålitelige tallene er varierer enormt mellom landene. I tillegg er de innhentet på høyst ulike måter, så de er heller ikke sammenlignbare. Fra noen land finnes det ikke tall i det hele tatt: Da tar FN bare utgangspunkt i nabolandene og regner seg frem til hva de *antar* kan være rett.

Ikke alle bryr seg

Det er også stor forskjell på hvor mye innsats hvert land legger i å fremskaffe tallene. Det er ingen land som vil være på bunnen av denne listen. Samtidig er det noen som bryr seg mer om rangeringen enn andre.

Hvis du ser på landene med bunn-

plassering, er det ikke vanskelig å se for seg at for eksempel Den sentralafrikanske republikk har andre ting å tenke på enn FN's levekårsundersøkelse. Derfor legger land ulik innsats i å skaffe til veie det datamaterialet FN etterspør som grunnlag for rangeringen. Det kan jo i seg selv være en indikator på hvordan det står til i et land, men ikke nødvendigvis:

For noen land er det også hensiktsmessig å *underrapportere* størrelsen på brutto nasjonalproduktet (BNP). Et BNP under 1200 gir nemlig billigere lån i Verdensbanken, forteller Jerven, som nylig har utført en studie på nettopp slike underrapporteringer. Andre land igjen vil ha en politisk interesse i å komme høyt på listen.

– For eksempel er Cuba alltid opp-tatt av å score høyere enn USA, sier Jerven.

For å få det til er det enkelt for et land å velge hvilke data landets byråkrater sender inn til FN.

– Du kan for eksempel utføre en undersøkelse på gjennomsnittlig antall på skolen i en by – og få høye tall, eller utføre den samme undersøkelsen på bygda – med lave tall som resultat, forklarer Jerven.

The good, the bad and the ugly

I tillegg til å gi hvert land en konkret plass, har også FN delt inn listen i tre grovere kategorier; *høy, middels og lav menneskelig utvikling*. Denne grovinndelingen er også det eneste virkelige nyttige med listen, ifølge Jerven. At Niger skal være noe verre enn de andre landene langt nede på listen, er lite sannsynlig, mener han.

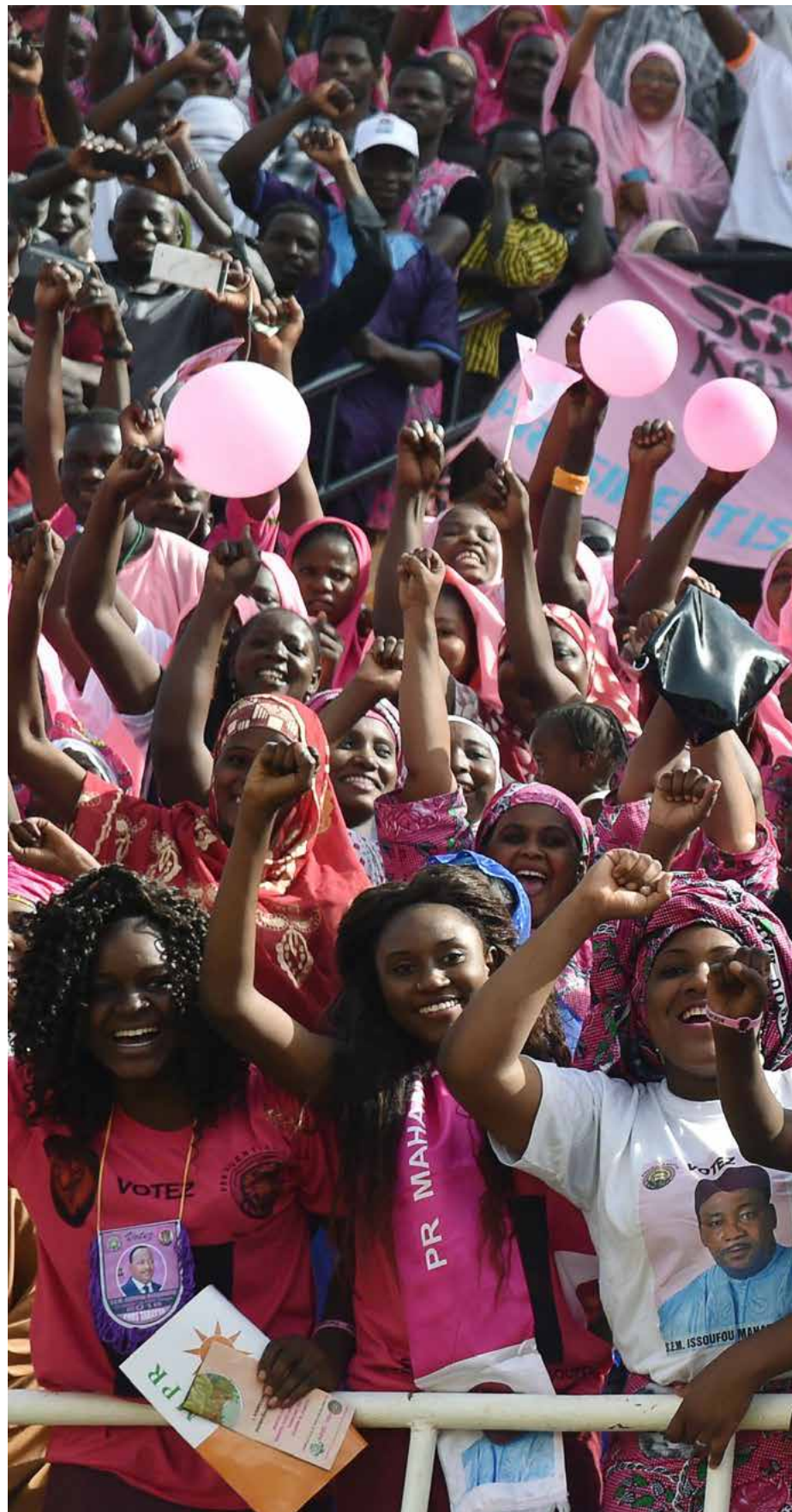
– Jeg vil si det slik at for landene på bunnen av listen og de neste 20 landene er tallgrunnlaget svært tvilsomt, og dermed også plasseringene.

Morten Jerven, førsteamanuensis på Universitetet i Ås (NMBU)

Kalle Moene, økonomiprofessor på Universitetet i Oslo

Det er altfor mange antagelser. For eksempel er tallene fra Niger på gjennomsnittlig antall år på skolen, basert på en undersøkelse fra 1977, sier Jerven.

Andre land igjen har ikke hatt folketelling på 30 år. Noen land fører ikke statistikker. I tillegg kunne FN valgt å bruke andre type datagrunnlag og utregninger – og dermed endt opp med helt andre rangeringer, forklarer Jerven.

Og nå tror du kanskje at det bare er på bunnen av listen at utregningen er upålitelig... De rike landene har jo tall vi kan stole på? Det er bare å beklage. Også blant topplasseringene er usikkerheten stor.

Ekstremt lite trolig

Vi hanker inn en annen økonom, professor Kalle Moene fra Universitetet i Oslo for å forklare hvorfor:

– Sannsynligheten for at de fem landene i toppen representerer de *faktiske* fem topplasseringene er ekstremt liten. Ved å bruke en regnemåte som tar høyde for usikkerheten ved denne typen rangeringer kommer

vi frem til at sannsynligheten er så liten som 1 prosent, sier Moene.

Landene i toppen av listen kjennetegnes først og fremst av likhet, derfor gir det liten mening i å rangere dem, mener han. Han har skrevet om dette i *The Tyranny of International Index rankings*.

En prosent sannsynlighet? Så Norge er trolig ikke verdens beste land da. Og vi som liker så godt å skryte av det.

Hva skal norske politikere gjøre nå? At Norge «mest sannsynlig er blant de 20 beste landene» lukter ikke like mye kirsebær, honning og fløte.

Formelen på det søte liv

De to økonomene mener vi elsker lister og kåringer fordi de gjør en rotete verden oversiktlig og forståelig. For landene som kommer øverst er det fristende ikke å kommentere listens store usikkerhetsmomenter. For landene i bunnen er det best ikke å kommentere i det hele tatt. Ingen vil ha oppmerksomhet for å tape.

Men er det egentlig mulig å lage lister på livskvalitet – hvem er vel

Niger kommer nederst på listen på FNs liste over menneskelig utvikling, men er det virkelig verdens verste land? Her feirer nigererne sitt andre demokratiske valg etter statskuppet i 2010. Det er i hvert fall gode nyheter. Valget ble holdt 21. februar i år. Foto: AFP PHOTO / ISSOUF SANOGO

enig om hva det søte liv skal inneholde? Vegard Hole Hirsch, økonom i Norad og tidligere leder i Attack, mener vi nå har vandret inn i filosofens verden.

– Det gode liv? Det er et spørsmål om hva jeg trenger mer av for å ha det bra, og hva jeg vil ha mindre av. Hva det er, finnes det ingen fasit på. Men det er klart, når fattigdommen er åpenbar, når du ikke har nok mat, når barna dine dør av diaré, er svaret gitt. Men ut over det?

For saken er jo også den, at det folk kanskje er mest opptatt av, er umulig å måle: kjærlighet, næringsrik mat, et hus i et hyggelig nabolag,

trygghet, en jobb du trives i, gode venner, mener Hirsch.

Men slike luftige tankesprang har heldigvis ikke stoppet FN fra å forsøke å lage formelen for det gode liv. Den er slik:

Brutto nasjonal inntekt (BNI) per innbygger + forventet levealder + forventet antall år på skolen.

Jo høyere et land scorer på disse målestokkene, dess bedre er det å bo der, mener FN. Ideen er at BNI per innbygger sier noe om hvilke ressurser som er tilgjengelig for å oppnå andre goder, forventet levealder forteller om helsetilbud, kosthold og sikkerhet og utdanning om hvilke menneskelige ressurser som er tilgjengelig. Det sier noe om livskvalitet, men er ikke nok for å lage en kåring over beste og verste land.

– Hva er det listen ikke klarer å si noe om?

– FN har selv en rekke tilleggstabeller som viser hva de selv mener ikke kommer med i undersøkelsen. For eksempel en tabell som måler følelsen av tilfredshet i de ulike landene, en som justerer for graden av

økonomisk fordeling, en som viser grad av likestilling osv, sier Hole Hirsch.

Utviklingsøkonom Morten Jerven kaster seg på:

– Tall og lister har forførende kraft. Men vi må huske at denne type rangeringer skjuler viktige aspekter ved et samfunn, som livskvalitet og

menneskerettigheter. Dess oftere listen presenteres, jo mer sementeres ideen om at det er enkelt å lage en liste over beste og verste land. Det er det ikke, sier han.

Lurer du på hvordan FN regner ut plasseringene på listen? Norad-økonom Vegard Hole Hirsch forklarer, les mer på nett. ■

◀ Sannsynligheten for at de fem landene i toppen representerer de faktiske fem toppl plasseringene er bare 1 prosent. ▶

Økonom Kalle Moene.

Kirkens Nødhjelp

kjemper sammen med mennesker over hele verden for å avskaffe fattigdom og urettferdighet. Vi gir nødhjelp i katastrofer og jobber langsiktig for utvikling i lokalsamfunn. For å fjerne årsaker til fattigdom påvirker vi myndigheter, næringsliv og religiøse ledere.

KIRKENS NØDHJELP
actalliance

UTENLANDSSJEF

Kirkens Nødhjelp søker ny utenlandssjef. Stillingen er en av de mest spennende og krevende innen bistands- og nødhjelpsfeltet. Vi søker en målrettet, visjonær og samarbeidsorientert leder som setter retning, får medarbeiderne til å trekke lasset sammen, og som kan tenke nytt om finansiering av Kirkens Nødhjelps arbeid. Du får nær 700 kollegaer på våre 17 landkontor og hovedkontoret i Oslo. Utenlandssjefen blir fast stedfortreder for generalsekretæren.

Tiltredelse: Snarlig eller etter nærmere avtale
Kontaktinformasjon: HR-rådgiver Wenche Brenden (+47) 22 09 27 00 og HR-sjef Anne Cathrine Seland (+47) 22 09 27 00
Søknadsfrist: 28.03.16

For full utlysning se ledige stillinger på www.kirkensnødhjelp.no

Økonomi

Tog og buss skal redde Afrika fra køkaos

Endeløse køer. Trafikk-kaos. Gamle biler og motorsykler som spyr ut eksos. Det er hverdagen i Afrikas raskt voksende storbyer. Men nå skal superbusser og bybaner gi renere og raskere bytransport. **Av Per-Ivar Nikolaisen**

Trafikkproblemene i de afrikanske byene har kommet høyere på agendaen de siste årene, og er pekt ut som et hinder for vekst og utvikling. 2015 ble på mange måter året da det for alvor snudde – året da Afrika sør for Sahara fikk sin første bybane.

Ifølge Railway Gazette var det lange køer foran billettluke i Addis Ababa 20. september i fjor. Mange hadde stått der i timevis for å bli med på den bokstavelig talt banebrytende opplevelsen. Togene på den blå linjen hadde blitt testet i månedsvis, men nå var det klar for «the grand opening». «En milepæl på nasjonens vei ut av fattigdommen», ble det kalt.

I november åpnet også den grønne linjen fra øst til vest i byen. Det til sammen 34 kilometer lange banesystemet avlastet den etiopiske hovedstadens hardt prøvede veinett.

Klima- og energiråd Lars Ekman ved den norske ambassaden i Addis Ababa viser til at storbyen er i meget rask vekst. Han mener svaret er kollektive løsninger, og har tro på at de

to toglinjene vil bety mye.

– Luftforurensing er et stort og voksende problem. Bybanen vil i første omgang bremse økningen av forurensningsnivået. Når den bygges ut videre, vil den forhåpentligvis også bidra til en reduksjon, sier klima- og energiråd Lars Ekman ved den norske ambassaden i Addis Ababa.

Han påpeker at det heller ikke er særlig produktivt i økonomisk forstand at befolkningen bruker tiden sin til å sitte i kø.

Bybanesmitte

Bybanen i den etiopiske hovedstaden har en kostnad på nærmere en halv milliard dollar. Bybanesjef og inge-

«Stadig flere byer planlegger slike hurtigbuss. Dette er langt billigere enn å bygge bane.»

Jane Akumu, FNs utviklingsprogram

nør Henok Bogale i Addis Ababa sa etter åpningen i fjor at også nabolandene Kenya, Rwanda og Uganda kan lykkes med tilsvarende prosjekter i sine storbyer.

– Vi er naboer, vi har den samme kulturen. Det er det rette tidspunktet å utvikle slike prosjekter i Afrika, og dette er utstillingsvinduet, sa Bogale til ugandiske NTV.

De andre landene har ikke latt vente på seg, og følger nå i etiopernes spor. Nylig annonserte president Uhuru Kenyatta at Kenya begynner arbeidene med ny bybane i Nairobi førstkomende sommer. Banen vil bli delfinansiert av Ungarn. Uganda har på sin side skrevet under på en intensjonsavtale med

kinesiske myndigheter om å bygge et bybanenett i Kampala.

Ut av bruktbilene

FNs miljøprogram (UNEP) ønsker økt elektrifisering av bytransporten velkommen. Programsjef for transport i Afrika, Jane Akumu, sier til Bistandsaktuelt at den raske urbaniseringen og en gammel bilpark gir store problemer med luftforurensing.

Hun viser til hvordan afrikanske land importerer eldre bruktbiler. I noen land er gjennomsnittsalderen på bilparken over 16 år. Samtidig går bilene på drivstoff av lav kvalitet. I europeiske land er det maksimale

■ ARBEIDSLIV

Svak økning for kvinner

En ny rapport fra ILO, som har undersøkt arbeidstakersituasjonen i 178 land, viser at kvinners deltakelse i arbeidslivet bare har økt med 0,6 prosentpoeng på 20 år. Fortsatt deltar bare om lag 46 prosent kvinner i arbeidslivet.

■ BANGLADESH

Sentralbanksjefen trakk seg etter cyberran

Atiur Rahman, sentralbanksjefen i Bangladesh, trakk seg nylig. Årsaken var at svindlere i februar klarte å bryte seg inn i sentralbankens datasystem og lure ut over 100 millioner dollar.

■ KLIMA OG MILJØ

577

milliarder dollar. Det er den økonomiske verdien av «naturens befruktere», som bier og humler, ifølge en fersk rapport fra Naturpanelet.

Bybanen i Addis Abeba åpnet i fjor høst. Den skal gi raskere og mer miljøvennlig bytransport. I andre afrikanske storbyer planlegges lignende prosjekter.

Foto: Scanpix/
Marthe Van Der Wolf

svovelinholdet i diesel satt til 10 ppm (parts per million), mens drivstoffet i noen utviklingsland ligger opp mot nivåer på 10 000 ppm.

– Selv om drivstoffteknologien i nye biler blir stadig mer effektiv, kommer ikke den nye teknologien Afrika til gode, sier Akumu til Bistandsaktuelt.

Lite sykling

De færreste afrikanske storbyer er tilrettelagt for det UNEP kaller «umotorisert» transport. Gang- og sykkelveier er mange steder så å si ikke-eksisterende. Det nærmeste man kommer et afrikansk «København», er Cape Town, som har et

relativt godt sykkelveinett.

– De fleste byer må folk gå og sykle i veien, og slik blir trafikksikkerheten en enorm utfordring, beskriver Akumu.

Når offentlig transport verken er utbygd eller særlig effektivt, kjøper de som har råd, en gammel bruktbil.

Bra med buss

Programsjefen i UNEP mener det er fornuftig av Addis Ababa å satse på bybane, særlig fordi Etiopia sitter på store vannkraftressurser som kan gi ren energi til transportsystemet. Andre land kan og bør i stedet gå for å effektivisere bussystemene.

– Stadig flere byer planlegger slike

hurtigbuss. Dette er langt billigere enn å bygge bane, påpeker Akumu.

En by som Lagos har som Addis Ababa en bybane på gang, men i likhet med Accra i Ghana, Johannesburg og Cape Town i Sør-Afrika og Dar es Salaam i Tanzania er det bybussystemer, på trafikkspråket kalt «bus rapid transit», som man ser for seg skal løse mange av problemene.

Akumu sier at enkelte land også prioriterer å ruste opp sykkelveinettet.

– Alle nye eller oppgraderte veier i Nairobi må ha en sykkeltrasé. Når infrastrukturen blir bedre og tryggere, tror jeg vi vil se et skifte mot også mer sykkelbruk, sier Akumu.

Kinesisk pengerulling

Kina er den store finansielle giveren bak mange av de urbane transportprosjektene. Både i Addis Ababa, Lagos og Kampala er det kinesere som bidrar med å dekke kostnadene – mot at de får ta jobben med å bygge ut og også drifte banen.

– Etter noen år med lite oppmerksomhet rundt de store samferdselsprosjektene i utviklingsland, er det nå «in» igjen for bistandsgiverne å finansiere infrastruktur, og da særlig offentlig transport i byene?

– Dette skyldes myndighetene i mottagerlandene sin agenda. Det blir høyere prioritert av landene selv, og da følger giverne etter, mener Akumu. ■

32 Intervjuet

— **D**et er ikke lett å forstå disse endringene ut fra faglige vurderinger.

Om målet bare hadde vært mest mulig effektivt utviklingssamarbeid, burde norsk bistand styres etter de områdene, geografisk og tematisk, der Norge kan gjøre størst forskjell. Da er det naturlig å velge fagområder der vi har spesielt god kompetanse eller områder der vi har lang erfaring og gode relasjoner, sier Eggen.

Den nylig avgåtte fagdirektøren i Norads evalueringsavdeling og påtroppende programdirektør i International Law and Policy Institute (ILPI) sier det nå er interessant å følge «politikk-delen» av norsk utviklingssamarbeid.

– Det er påfallende at denne dreiningen av bistandspolitikken ikke ser ut til å være forankret verken i Høyres eget parti-program, regjeringsplattformen, eller i signaler fra Stortinget, sier Øyvind Eggen.

Svært krevende

Han mener flere av Norges tradisjonelle partnerland og velkjente sektorer for Norge – som naturressursforvaltning, helse eller styrking av offentlig sektor – ville vært mer naturlige prioriteringer for politisk ledelse i Utenriksdepartementet.

– Bistandsarbeid i sårbare stater er det mest krevende man kan drive med. Situasjonen er oftest ustabil, institusjonene er svake og det er få andre ressurser å spille på. Det stiller enormt høye krav til de som leverer bistanden. Norsk bistandsforvaltning er for tiden på knærne, med mange og krevende oppgaver og få folk i felt. Jeg er usikker på om dette er et lurt landskap å gå inn i nå. Rent praktisk er vi veldig dårlig stilt til å ta fatt på en slik enorm oppgave.

Den tidligere fagdirektøren mener likevel at både velgere og politikere i Norge i større grad tåler å ikke lykkes i bistandsarbeidet, sammenlignet med andre land.

– Vårt komparative fortrinn på disse områdene er at vi kanskje har noe større risikovilje. Det kan være et argument for at akkurat vi bør jobbe i sårbare stater, sier Eggen.

Han peker samtidig på at den varslede dreiningen av norsk bistand ikke samsvarer med regjeringens fokusland-satsing.

– Lenge før vi er nærheten av å komme i mål med ambisjonene om konsentrasjon i noen utvalgte fokusland og enkelte tematiske satsinger, lanseres det nye land og nye prioriteringer. Det vil bli krevende å følge opp.

Mangler kunnskap

– Utenriksdepartementet har varslet at helse, utdanning og jobbskaping fortsatt vil være sentrale satsingsområder. Kan disse temaene bidra spesielt godt i sårbare stater?

– At barn får skolegang, bedre tilgang på helsetjenester er alltid bra. Og det kan i noe grad også bidra til stabilitet. Utdanning bidrar til nesten alt som er bra både for samfunn og enkeltmennesket og derfor et kjempegodt formål å støtte uansett. I sårbare stater er utdanning avgjørende for at både enkeltindivid og samfunn skal kunne komme seg fort på beina når situasjonen en gang normaliseres. Men jeg klarer ikke se noen generell grunn til å tro at utdanning gir spesielt effektive bidrag til stabilitet på

— Vi vet ikke om bistand kan redusere ekstremisme eller hindre migrasjon

Regjeringen varslet nylig at den ønsker å bruke flere norske bistandskroner i sårbare stater, og spisse bistanden for å forebygge terrorisme, krig og flyktningstrømmer. Det er tidligere fagdirektør i Norad Øyvind Eggen kritisk til. **Av Espen Røst**

kort og mellomlang sikt. Og det er uhyre langt fra slike resultater til redusert sannsynlighet for migrasjon.

Vanskelig å evaluere

– Hvordan påvirker sikkerhetssituasjonen i ulike land evalueringen av bistanden?

– Tradisjonell evaluering av bistandsprosjekter er en kjempeutfordring i mange sårbare stater. Dessuten er det ikke sikkert at en evaluering av resultater forteller så mye om bistanden var god, fordi virksomheten er så risikabel: Om man finner ut at bistanden ikke har virket, betyr det ikke nødvendigvis at det ikke var riktig å forsøke. Hvis man ikke tåler å mislykkes, har man ingenting i disse landene å gjøre. I stedet for å søke etter resultater, kan evalueringer heller vurdere om Norge gjorde de riktige valgene på ulike tidsbruk, og forvaltet penger så godt som mulig i den aktuelle konteksten. Selv det er krevende nok når man ikke har tilgang til nok informasjon.

— **Bistandsarbeid i sårbare stater er det mest krevende man kan drive med, sier Øyvind Eggen, nylig avgått fagdirektør i Norads evalueringsavdeling og påtroppende programdirektør i International Law and Policy Institute (ILPI).**

Foto: Espen Røst

– En utfordring er at den norske utenriktjenesten har en så restriktiv praksis på risiko for egne ansatte at de som har ansvar for bistanden kanskje ikke engang får lov til å dra til de aktuelle områdene. Da blir det veldig vanskelig å forvalte bistand godt. Om Norge i det hele tatt er godt nok utstyrt for denne typen bistand, er spørsmål vi blir helt nødt til å stille oss.

– Hvor bør Norge bruke norske skattepenger for best effekt av norsk bistand?

– Hvis målet er å få mest mulig igjen for pengene, bør vi gjøre noe vi kan godt, i land vi kjenner godt. Her er det mye å ta av i land og sektorer hvor vi har vært engasjert i mange år. Og vi bør utnytte Norges komparative fortrinn, som er litt mer fleksibilitet enn de fleste andre givere. Men vi kan også tenke oss at Norge bør påta seg oppgaver som andre givere ikke vil påta seg, nettopp på grunnlag av fleksibilitet og risikovilje. Det gir ganske sikkert mindre igjen for pengene, men kan likevel være riktig

prioritering. I så fall kan det være riktig å jobbe i sårbare stater, men da helst med mer vekt på noen av de glemte konfliktene i verden.

Selvkritisk vurdering

Eggen stiller seg også undrende til tanken om at norsk bistand skal kunne hindre migrasjon og flyktningstrømmer.

– Ideen om at bistand skal hindre flyktningstrømmer bygger på en forutsetning om at bistand er et effektivt virkemiddel til å skape fred. Bistand kan riktignok bidra til å styrke fredsprosesser, men bare under bestemte forutsetninger. Og vi vet ikke om eller hvordan bistand kan bidra til å redusere ekstremisme eller hindre migrasjon, sier Eggen.

– Vil en satsing på sårbare stater kunne bidra til å løse sikkerhets- og migrasjonsutfordringene regjeringen mener vi står overfor?

– Under bestemte forutsetninger kan nok bistand bidra til noe bedre

stabilitet og sikkerhet, og dermed redusere flyktningstrømmer. Men i de fleste tilfeller er bistandens bidrag såpass beskjeden at den nok ikke gjør stor forskjell på flyktningstrømmene – selv om den kan ha enorm betydning for veldig mange mennesker som får hjelp. Når det gjelder migrasjon av andre grunner enn flukt, er det paradoksalt nok slik at utvandringen fra fattige land gjerne øker når økonomien blir litt bedre, fordi flere får råd til å reise. I så fall vil bistandens uttalte mål om å bidra til økonomisk vekst faktisk kunne øke migrasjonen noe.

– Norge har tidligere «investert» store summer bistand i land som Liberia, DR Kongo, Sør-Sudan og Somalia. Kan man si at det har bidratt til stabilitet i disse landene?

– Det finnes gode eksempler på norsk bistand som ser ut til å vært vellykket og har fått stor betydning innenfor prioriterte områder og for enkeltmennesker i alle disse landene.

Men sett i lys av alt det andre som har skjedd, er det tvilsomt at bistand har gjort særlig forskjell med tanke på stabilitet. Med et mulig unntak for Sør-Sudan, hvor Norge har vært en så viktig aktør at det kanskje har vært avgjørende i enkelte perioder.

– Dersom regjeringen mener alvor med en dreining av norsk bistand. Hva må til?

– Da kreves at man starter med en grundig og selvkritisk vurdering av hvor Norge har best mulighet til å gjøre en forskjell. Deretter må man velge noen tydelig avgrensede, realistiske mål og lage en strategi for hvordan tilgjengelige ressurser skal brukes for å nå disse målene. Mye annen bistand må kuttes for å få råd til nysatsingen. Personer må flyttes og det må bygges ny kompetanse i norsk bistandsforvaltning. Det vil bli vanskelig, for det krever forsakelser i andre deler av bistanden. Det er ikke sikkert av slike kutt vil ha støtte i Stortinget, sier Øyving Eggen. ■

Sett fra sør av Henry Lubega

– Nå er framtida også død

– DET VAR bedre mens vi ventet. Vi har drept både fortida og nåtida, og nå er vi i gang med å ta livet av framtida også!

Dette var svaret til en heller nedslått Ernest Kaweesa, da han ble spurt om hva han syntes om det nylig gjennomførte valget i Uganda. Den pensjonerte læreren oppsummerer med dette en utbredt holdning blant ugandere. Av opplagte grunner er det imidlertid ikke mange som viser sin misnøye så åpenlyst som ham.

Mange ugandere håpet og trodde at valget på president og nasjonalforsamling i forrige måned ville føre til etterlengtede endringer. Yoweri Museveni har vært president siden 1986. Dessverre ble alle deres ønsker og håp knust 20. februar. Dette var dagen da valgkommisjonen utropte den sittende presidenten som vinner av valget. Regimet vil dermed fortsette.

– Forrige gang jeg stemte i et valg var i 1996. Denne gangen håpet jeg virkelig at min stemme ville telle og at vi ville få de forandringene jeg, og mange ugandere med meg, ønsker så sterkt. Men innsatsen vår har vært bortkastet, klager Kaweesa.

MED DET FORFALLET i offentlige tjenester Uganda har opplevd, ønsket mange forandringer – og det var det valget handlet om. Men med en omfattende korrupsjon og offentlige tjenester i fritt fall, må mange nå belage seg på at de neste fem årene kommer blir vanskelige.

Da den fremste opposisjonskandidaten, Kizza Besigye, åpnet valgkampen, forsikret han landets lærere om at staten hadde nok midler til å øke lønnen deres. Han

lovet å øke den fra usle 350 000 shilling (litt under 900 kroner) til 1 000 000 shilling (cirka 2500 kroner) i måneden.

Og det var ikke bare lærere som ble lovet økte lønninger og bedre levekår. Dessverre har alle som så frem til litt mer å rutte med, blitt mektig skuffet.

Etter erklæringen om valgresultatet har det vært et påfallende fravær av jubel i gatene. Tilhengerne av regjeringspartiet National Resistance Movement pleier å fylle Kampalas gater for å feire når seieren har blitt utropt. Men nå er de ikke å se verken i hovedstaden eller andre steder.

TROSS MANGLENDE FEIRING har politiet og militæret fortsatt å patruljere etter valget, og operasjonsområdet er også utvidet til utenfor bysenteret.

Det er mer enn 20 år siden sist man kunne se soldater i uniform i Kampalas forsteder og områdene rundt. Sikkerhetsstyrkenes nærvær har ført til at mange er redd for å snakke om valgresultatet og å gjøre noe med det. Dette sammen med opposisjonslederens husarrest har ført til spekulasjoner om man kan si noe om sikkert om valgresultatet i det hele tatt.

Med bare dager igjen før klagefristen på valget går ut og med den ledende opposisjonen under husarrest hvor alle besøkende blir sjekket nøye av politiet, er mange av de som så på Besigye som en frelser nå i tvil om hva de neste fem årene vil bringe.

Tilhengerne av regjeringspartiet på sin side, sier stille at livet må gå sin gang. De er glad for at regimet fortsetter. ■

◀ Det er mer enn 20 år siden sist man kunne se soldater i uniform i Kampalas forsteder. ▶

Henry Lubega er ugandisk journalist og Bistandsaktueltts korrespondent i Kampala.

Tegneren Gadys syn på valget i Uganda.

Meninger

Veivalg, basert på frykt eller

Av Line Hegna, Redd Barna

«Jeg har rett og du tar feil», raser forskeren Hans Rosling til programlederen som forsøker å forsvare mediens utenriksdekning. «Tror man at flertallet av verdens befolkning er fattige, at jentene ikke går på skole og at de forsøker å flykte til de rike landene, så vet man ikke hvordan det er», sier Rosling i et mye omtalt og «delt» intervju i det danske tv-programmet *Deadline*.

Den populære svenske forskerens påstand er at vi lever i en boble av uvitenhet, livsprosjektet er å gjøre oss klokere, og hovedbudskapet hans er at det står bedre til i verden enn vi tror.

Men spiller det egentlig noen rolle om vi ser mer av problemene enn framskrittene i verden? For å bestemme seg for å gjøre noe for å løse et problem i verden, må en jo først bli overbevist om at problemet er så alvorlig at det haster å løse det? Det kan nok stemme at velgere og politikere må beveges til handling, og kriser beveger. Samtidig kan løsningsforslagene fort bli feil om ikke faktagrunnlaget er godt nok.

Bra eller dårlig?

Samtidig er det faktisk ikke så lett å konkludere om det står bra eller dårlig til med verden, og statistikk har åpenbare begrensninger. Om vi ser på situasjonen for de historisk mange barna som er på flukt i verden, som står midt i krigshandlinger eller ved en stengt grense, hjelper det dem lite at barnedødeligheten aldri har vært lavere og at rekordmange går på skole. Det finnes også fakta som viser at grusomheter begått mot barn øker dramatisk.

I artikkelen *The New Way of War: Killing the Kids*, skriver Robin Wright om hvordan angrepene på barn - som en strategi i krig - har økt enormt i omfang de siste 50 årene. Og den ferske årlige rapporten fra FNs spesialrepresentant for barn i krig og konflikt viser hvordan barn i land som Afghanistan, Irak, Nigeria og Syria er utsatt for ekstrem vold. Denne

volden er spesielt rettet mot dem.

Samtidig viser utviklingspsykologen Steven Pinker fra Harvard at verden blir et stadig mindre voldelig sted med færre drepte. I boken *The better angels of nature: Why violence has declined* har Pinker telt antall kriger og antall mennesker drept i krig og sett på utviklingen over tid. Mens 3 av 100 under andre verdenskrig mistet livet som konsekvens av krig, er tallet nå 1 av 100 000. Det hadde faktisk bare vært 1 av 200 000 om det ikke var for krigen i Syria.

Vekt på det nylige

Pinkers forskning er omdiskutert, og tallene over sier kanskje mer om hvor enormt mange som ble drept under andre verdenskrig enn noen annet. Men Pinker og Rosling deler analysen om at folk har feiloppfatninger og at det skyldes skrekkreportasjer og ensidig nyhetsformidling. De kunne også pekt på oss som jobber i bistandsorganisasjoner, som til tider har fått velfortjent kritikk for å bidra til samme elendighetsbeskrivelse. Som psykolog forklarer han at grunnen til at vi tror at verden er verre enn den er, skyldes en *tilgjengelighetsskjevhet*.

Begrepet er knyttet til *tilgjengelighetsheuristikken*. Det handler om hvordan vi beregner sannsynligheter ut fra hvor lett vi kan komme på bestemte hendelser eller eksempler. Tilgjengelighetsskjevhet vil for eksempel kunne forklare hvordan beslutningstakere ser ut til legge mer vekt på hendelser som er nylige, som de selv har observert eller som er mer minneverdige enn andre.

Minneverdige hendelser virker større og de utløser emosjonelle reaksjoner. Samtidig vil nok få politikere innrømme at de tar beslutninger på

«I Norge akkurat nå er jeg redd for at det er mer følelser enn fakta som styrer politikken.»

emosjonelt grunnlag. I stedet vil de prøve å styrke troverdigheten sin ved å framstå som tilsynelatende velinformerte og hevde at de kjenner fakta.

Følelsene styrer

I Norge akkurat nå er jeg redd for at det er mer følelser enn fakta som styrer politikken. Vi føler at verden er mer utrygg, vi er redde for terrorister som skjuler seg blant flyktningene som kommer til Europa og for at velferdsstaten er truet.

Nyhetene er fulle av saker som bekrefter frykten. VGs brede dekning av et lekket notat fra UD's kunnskapsrike byråkrater nylig er et eksempel på det. Lemfeldig bruk av statistikk forstørre problemer. Politikerne kappes om å være først med å formulere politikk som minsker trusselen og som får velgerne til å føle seg tryggete. Utenriksministerens varslede stortingsmelding Veivalg, skrives sammen med Forsvarsdepartementet og ut fra en analyse om at verden blir stadig

Månedens
spaltist

Elisabeth Rasmusson

Line Hegna

Jan Arild Snoen

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

■ DEBATT

Sterke sivilsamfunn – men for hvem?

Sivile samfunnsorganisasjoner i utviklingsland eksisterer ikke for å gjennomføre vår politikk, skriver generalsekretær i Digni, Jørn Lemvik.

■ DEBATT

Urfolk ut av norsk bistand?

Norge har kuttet ut 'urfolk' som prioritert målgruppe i norsk bistand – uten et eneste vedtak eller bred offentlig diskusjon, skriver sosialantropolog Sidsel Saugestad.

■ DEBATT

Feil og mangler i debatten om effektiv bistand

Vi som ønsker å debattere effektiv, evidensbasert bistand kan ikke sove i timen, skriver Peter Mark Jourdan, Michael French og Alan Fenwick. Alle er tilknyttet Imperial College, London.

ler fakta?

mer utrygg og at vi må gjøre alt vi kan for å gjøre vår del av verden tryggere og mer forutsigbar.

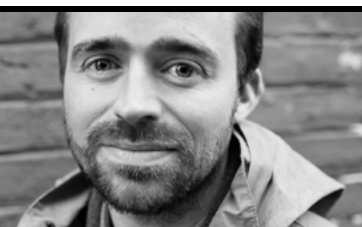
Vi står utvilsomt overfor store utfordringer, både i Norge, Europa, i Midtøsten og mange andre deler av verden. Men en viktig del av politikk er å velge hvordan vi vil møte kriser.

Muligheter heller enn fare

I Obamas siste *State of the Union* snakket han om framtiden og de store endringene i verden. Han pekte på

hvordan mange opp gjennom historien har møtt endring gjennom å love å få kontroll over ideer eller grupper som truet Amerika. «Men hver gang har vi overkommet frykten», sa Obama. «Vi valgte heller å tenke nytt og handle nytt», og «fordi vi så muligheter der andre bare så fare, kom vi ut av det sterkere og bedre enn før».

Veivalgene vi skal ta framover er viktige. Jeg er sikker på at de blir bedre om de bygger på kunnskap og kreativitet, framfor frykt og antakelser. ■

I denne spalten vil fire samfunnsdebattanter ytre seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det Line Hegna, leder av Redd Barnas kommunikasjons- og utviklingspolitiske arbeid.

Foto: Espen Røst

Morten Jerven

Tegning: Niels Poulsen

Kommentar Eva Bratholm

Hva er det med Malawi?

SMÅBUTIKKENE SOM selger kjeks, såpe, salt og porsjonspakker med vaskepulver eller hårshampo, de mangler nesten helt i Malawi. Når jeg spør om hvorfor, er det nedslående svaret at det er så lite penger blant folk. Få mennesker har noe å kjøpe for. Man kjører igjennom det vakre grønne landskapet, men det er forunderlig stille. Svaret på hvorfor, er like nedslående: Det er fordi matmangelen er størst på denne tida av året.

Noen få dager i Malawi gir neppe noe solid grunnlag for å si noe om landet, men førsteinntrykket er annerledes enn i nabolandene i det sørlige Afrika.

I den lille landsbyen Nkope ved Malawi-sjøen er det som om tiden har stått stille. Svært få forbedringer har skjedd. Enkelte tak har bølgeblikk. Skolestua er mørk og aldeles overfylt. Her driver Redd Barna et imponerende prosjekt for inkluderende undervisning av funksjonshemmede og blinde barn, et godt tiltak under krevende omstendigheter.

Mosambik, Tanzania, Uganda og Zambia har rykket ifra i økonomisk vekst og levekår. Malawi er blitt hengende igjen. Fortsatt lever 72 prosent under 1,25 dollar om dagen.

«WE ARE the poorest of the poor» sier finansminister Godall Gondwe i et møte med den norske ambassadøren og direktøren i Norad. Bistandsavhengigheten er et ubehagelig, men ubestridelig faktum. Landet mottok drøyt 530 millioner kroner fra Norge i 2014. Mest igjennom frivillige organisasjoner og multilateralt arbeid.

Malawi er Norges fattigste samarbeidsland, og det stiller på spissen dilemmaet mellom langsiktig bistand og dagsaktuelle behov. Det

er vanskelig å snakke om «smart» eller «katalytisk» bistand når behovene for skole, helse og mat er så påtrengende.

Nå truer en ny sultkrise Malawi og andre land i regionen. Maisavlingene svikter på grunn av klimaendringer og El Nino. Selv om landskapet er grønt, er maisåkrene korte og gulnet. Bakgrunnen er at regnet er blitt uforutsigbart. Nedbøren kommer i feil mengde og til feil tid.

Ser man på statistikker og kurver over utvikling i fattige land, går de opp og ned. Det skjer noe.

I Malawi ligger flere kurver stille på bunnen.

Hvorfor er det slik, i dette landet som har sol, jord og masse ferskvann?

LANDET ER en sårbar stat, men ikke i konflikt. Det reduserer dens internasjonale interesse. Fredeligheten har gjort landet til stor mottaker av mange flyktninger, noe som har økt presset på landets ressurser. Befolkningsveksten er en av de høyeste i verden. Hver kvinne i Malawi får i gjennomsnitt 5,7 barn og det ventes at befolkningen vil nesten dobles til 40 millioner mennesker i 2040.

Malawi har ingen naturressurser i form av olje, gass, gull eller mineraler. Landet er «landlocked», uten tilgang til havet. De britiske koloniherrerne bygget ikke ut landet, og infrastrukturen er fortsatt svak. Dagens politiske styre er svakt og korrupsjonssakene har vært mange.

Alt dette toppes av at landets viktigste eksportvare er tobakk, ikke akkurat en råvare med vind i seilene...

Malawi har et vakkert slagord: «Afrikas varme hjerte». Men landet trenger dessverre mye mer enn det om det skal holde seg i live. ■

Malawis befolkning vokser raskt. Skole-systemet klarer ikke å holde tritt. Her fra skolen i landsbyen Nkope ved Malawi-sjøen.

Foto: Eva Bratholm

36 Portrettet

Med ti tusen pønk

Kari Helene Partapuoli hadde aldri trodd hun skulle ende opp i bistandsbransjen. Så hadde hun heller aldri trodd hun skulle gifte seg for andre gang – med en fjorten år yngre palestinsk asylsøker.

Av Kristine Hovda og Jo Straube (foto)

På stueveggen i Thereses gate på Bislett henger et gammelt postkort av en reindriftssame med rake skuldre og sterkt blikk. Det er Kari Helene Partapuolis oldefar. Posering for postkort var en av inntektskildene da han og familien kom som de eneste samiske innflytterne til Ottadalen i mellomkrigstiden.

– Hvis barna i bygda gjorde noe galt, truet de med å sende Partapuoli på dem. Han var en ganske markant skikkelse. Familien min drev etter sigende på med ganning og litt av hvert.

– Du har ikke noen av de evnene?

– Nei, ikke som jeg har merket ihvertfall.

Kari Helene Partapuoli finnes ikke i telefonkatalogen, på dørklokken står det bare kallenavnet til hennes fjorten år gamle sønn. Det er ikke tilfeldig. Trusler og ubehageligheter er hun vant med, som tidligere leder for Antirastisk Senter. Og som antirasist på Gjøvik tidlig på nittitallet.

– Vi måtte ta av oss buttonsene med «Ikke mobb kameraten min» hvis vi skulle på byen. Det var ikke diskriminering blant nynazistene på den tiden; du ble slått ned om du var gutt eller jente.

Utviklingsfondet

Trusler er det blitt mindre av etter at hun i 2013 tok over som leder for Utviklingsfondet, en miljø- og utviklingsorganisasjon som særlig jobber for fattige bønder.

Partapuoli er utdannet sosialantropolog, har jobbet med kvinnesak og rasisme, men hun passer ikke inn i stereotypen av bistandsarbeidere. I gangen henger Dolce & Gabbana-jakken og Chanel-vesken. I ørene henger to små perler, skjorten er sølvgrå og de ekte skinnbuksene glinsende svarte. Neglene er lakkert røde, sminken diskret.

– Joda. Men jeg har titusen pønkepoeng fra Blitz, sier hun, henter frem en grå stein på størrelse med en knyttneve, med sprittusj har noen skrevet tallet 10000 og en hilsen til Kari Helene.

I stuetalet er det et gammelt, originalt maleri. Hun flyttet hit etter skilsmisjonen fra ektemannen Finn høsten 2008, det var to små soverom og et kaos uten like.

– Det var for dyrt for meg, men da jeg kom inn og så englene i taket fikk jeg plutselig råd likevel. Og den gangen var det jo bare meg og sønnen min.

Den gangen, ja. Vi må tilbake til året før, til 2007. Kari Helene og hennes daværende ektemann bodde i København, de adopterte en gutt som viste seg å høre dårlig, og det gjorde språktilvenningen vanskelig. De flyttet til Norge, hun tok over som leder av Antirasistisk Senter, og etter noen måneder røk ekteskapet. Hun var ny i Oslo, fersk adoptivmor og fersk leder for en organisasjon det stadig stormet rundt.

Mohamed

Og så møtte hun Mohamed Ganam. Ektemannen er fjorten år yngre og driver gatekjøkken i Møllergata i Oslo. De møttes under Palestinerleiren utenfor Jakob kirke. Mohamed var pressetalsmann for palestinerne som kjempet for lovlig opphold i Norge. Da de giftet seg for fire år siden, omtrent samtidig som hun sluttet i Antirasistisk Senter, hadde han ett asylavslag bak seg.

– Jeg var ikke trygg på at han skulle få opphold. Langt ifra. Men jeg opplevde ikke at jeg hadde noe valg.

– Hvordan da?

– Jeg var jo forelsket. Det var veldig tydelig helt fra starten. Selv om jeg måtte gå noen runder med meg selv. Min første ektemann var seksten år eldre, han her var fjorten år yngre. Jeg skrev jo hovedoppgave om norske forretningsmenn som dro til Øst-Europa og la igjen moralen på grensen. Så jeg hadde ikke kjempestor respekt for det å være i førtiårene og skaffe seg en yngre kjæreste. Men så gjorde jeg det selv.

Han 31, hun 44

– Så jeg var ikke så høy i hatten. Men det ble jo slik. Han blir 31 i år, jeg er 44. Han var vel 26 da vi møttes. Det var akkurat like gammel som da jeg ble gift første gang. Men å sammenligne oss på den tiden er to forskjellige verdener.

Hun forteller at Mohamed har vært igjennom dramatiske opplevelser; han har opplevd tortur og fengsling, flukt fra Gaza gjennom en tunnel, å miste muligheten til kontakt med familien sin.

– Alder er ikke bare et tall, det er jo livserfaring, og ikke minst er det helsen din. Men det er personlighet du møter. Det mener jeg ganske alvorlig. Det er den første 26-åringen jeg er blitt forelsket i som 40-åring.

– Har du måttet forsvare dette?

– Jeg har ikke brukt noe tid på det. De som kjenner meg vet at jeg tar mine egne valg.

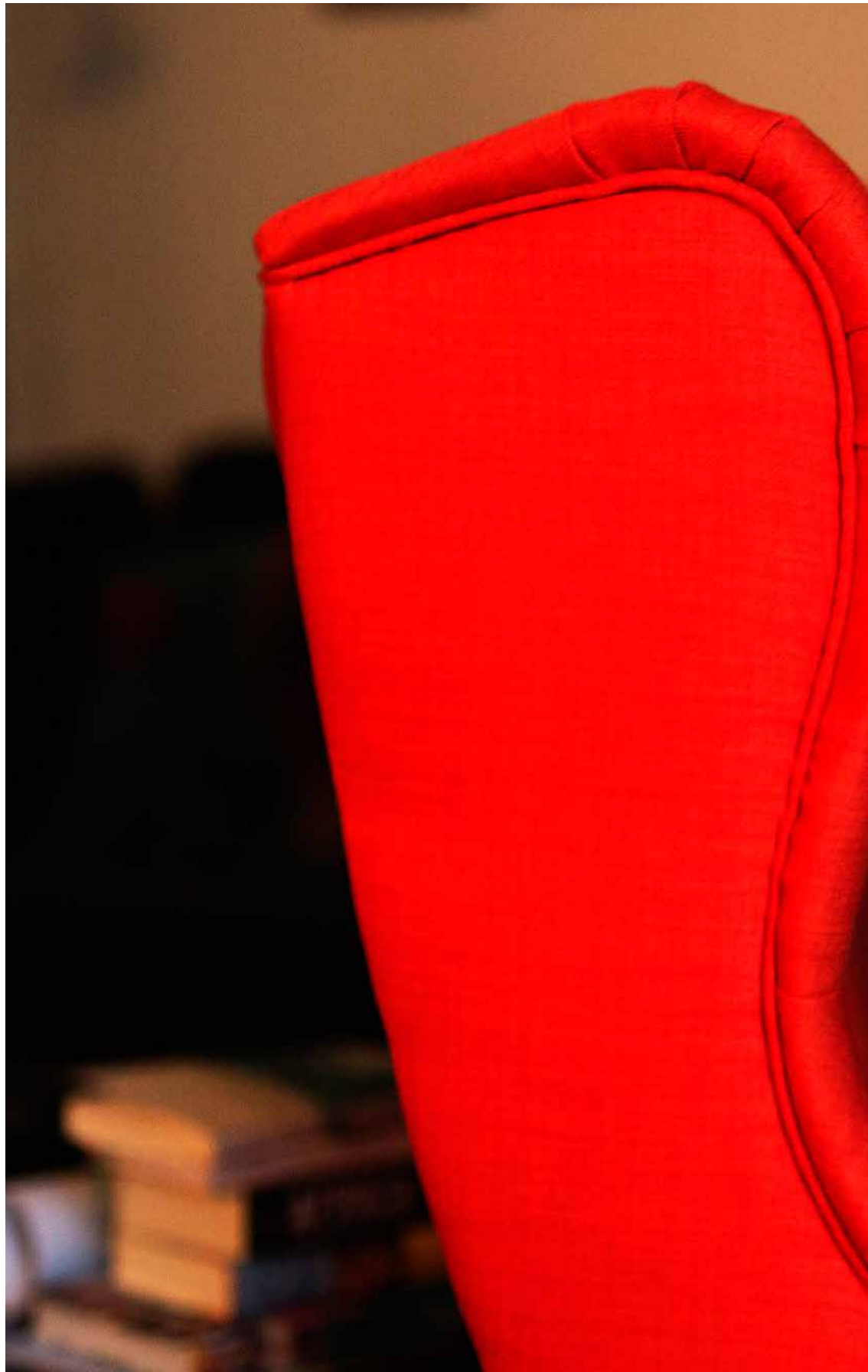
– Hvorfor ble det dere?

– Vi er ganske like. Jeg tror vel vi begge synes vi har - det er jo en klisje, men - sterk rettferdighetssans. Han er veldig sterk, har mye myndighet, og er en veldig fin fyr.

Banksjefens datter

Den sterke rettferdighetssansen og engasjementet kom som en overraskelse på foreldrene. Faren var banksjef i Gjøvik, moren var hjemmeverende og deltidsarbeider. Han var sønn av en teltsame, moren kom fra et fattig lite småbruk i Sande i Vestfold, yngst av tolv søsken. Ingen av dem var politisk engasjert, de brukte fritiden på turer i fjellet og andre sysler. Midt i tredveårene fikk de et barn, Kari Helene.

– Jeg har alltid hatt litt gamle foreldre. Kanskje ble jeg voksen tidlig, det kan også ha med å gjøre at jeg var enebarn.

HVEM?

Kari Helene Partapuoli

■ Alder: Ingen hindring

■ Tidligere aktivist for anti-rasisme, nå aktivist for etiopiske småbønder

■ Leder av miljø- og utviklingsorganisasjonen Utviklingsfondet

– Enebarn og datteren til banksjefen?

Hun ler.

– Jeg var veldig datteren til banksjefen, og var ikke så glad for det. Man blir kategorisert på sånne småsteder, i hvert fall var det sånn på Gjøvik den gangen. Jeg var stolt av det pappa gjorde, men det ble lite plass til meg.

Kari Helene var opptatt av å finne sin egen vei. Da hun skjønnte hvor dårlig hun var i sport, valgte hun de få andre mulighetene; Speideren, Ten Sing og fiolin.

– Fiolinen valgte jeg mest fordi alle de andre spilte piano. Det angrer jeg på. Bestefar var felespiller, men han var skikkelig god. Det var ikke jeg. Men jeg holdt på i mange år, kanskje mest på trass.

Ble igjen, alene

Da hun var seksten år flyttet foreldrene til Ottadalen, tre timer unna. Kari Helene ble igjen alene.

– Det var litt for tidlig, synes jeg. Jeg måtte ta ansvar for en del ting selv. Men samtidig slapp jeg unna en del tenåringskrangling.

– Ringte de deg?

– Jeg hadde ikke telefon. Men hvis det var kjærlighetssorger ringte jeg dem. Det var mange dramatiske samtaler fra diverse telefonkiosker rundt på Gjøvik.

Hun 19, han 35

Som nittenåring dro hun til Tromsø for å studere antropologi, men var kritisk til antropologifaget, av etnifisering

epoeng fra Blitz

Innimellom lange reiser og møter med småbønder i Afrika slapper Kari Helene Partapuoli av i drømmeleiligheten, i sin dyprøde lenestol.

og av å studere andre kulturer med et ovenfra- og ned-blikk. Kari Helene skrev om norske forretningsmenn i Øst-Europa, men så ble studenten forelsket i veilederen sin. Han var seksten år eldre.

– Det ble jo en del drama. Universitetsmiljøet i Tromsø er ikke så stort. Men det gikk jo bra, det.

De dro til København, i to år jobbet Kari Helene i IT-bransjen, IT-bobla sprakk, hun begynte å jobbe frivillig på Dannerhuset, et krisesenter for kvinner. Det var flat struktur og sterke kvinnelige personligheter.

– Kvinnelig lederskap har vært viktig for meg i alle år, og siden mamma var stort sett hjemmeverende, var det pappa jeg hentet mye inspirasjon fra.

Jeg har vært veldig opptatt av autoriteten hans.

Utviklingsfondet

Etter hjemkomsten til Norge ble det Antirasistisk Senter, der hun skapte engasjement og hisset på seg meningsmotstandere i det hun kaller en «offentlig ropekonkurranse», og så ble det Utviklingsfondet. Nylig var Kari Helene på jobb i Etiopia, på bildene poserer hun smilende sammen med en gruppe etiopiske geitebønder.

– Det var det siste jeg skulle, dra til Afrika og forandre verden. Jeg hadde aldri trodd jeg skulle ende opp i bistandsbransjen, sier hun, ler litt.

– Men Utviklingsfondet jobber med bistand, utvikling og klima, de virkelig

«Nynazistene diskriminerte ikke på den tiden; du ble slått ned enten du var gutt eller jente.»»

store spørsmålene i vår tid. Jeg er ikke i den offentlige debatten på samme måte som tidligere, men jeg får anledning til å grave dypt i materien og jobbe med relevante og utfordrende områder. Jeg føler jeg har fått mye i denne jobben.

– Hvorfor tror du at du fikk jobben?

– Jeg tror vel at de ville at jeg skulle ta med meg evnen til å skape engasjement. Landbruksbistand står ikke høyt oppe på bistandsagendaen, og vi tror det henger sammen med at landbruk ikke står høyt på agendaen i Norge. Det er ikke lett å skape oppmerksomhet, selv om matproduksjon er ekstremt viktig, både når det gjelder klimaendringer, men også med tanke på å skape robuste samfunn.

Vanity Fair

Når lange arbeidsdager er over roer hun ned med familien. Kanskje blir det også tid til litt kulørt presse, hennes eneste hobby.

– Jeg leser Vanity Fair, og det er altså ikke et dameblad. Der er det ikke en eneste kakeoppskrift, ikke en eneste diett, ikke en eneste «få et godt sexliv». Dårlig selvtillit og godt sexliv, vet du - det er ikke en bra kombi. «Værsågod, bli gæren».

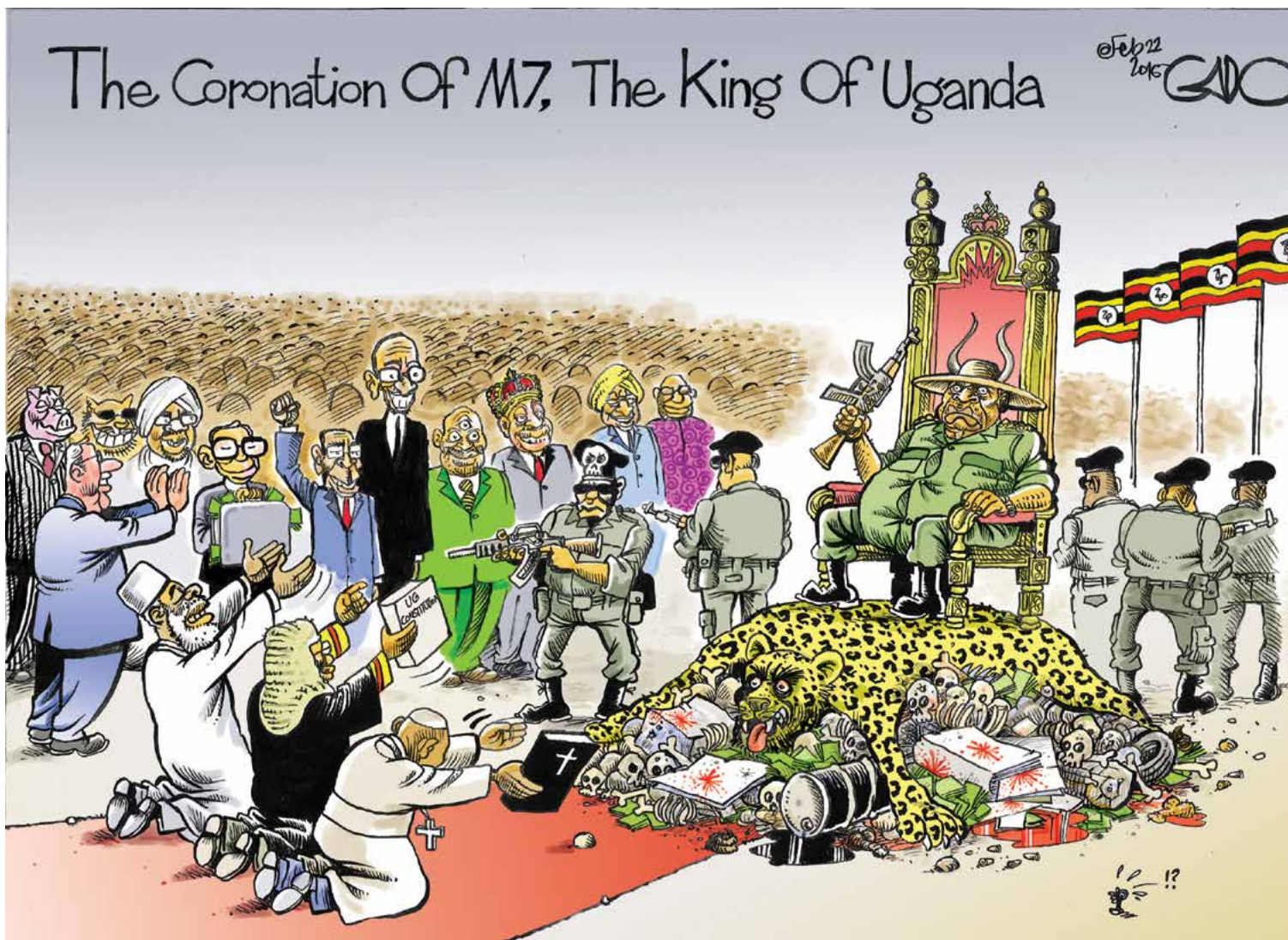
Hun ler.

– Men jeg har ikke hobbyer. Jeg har en interessant jobb og et fullt liv, og ikke noe behov for å finne meg selv.

Pause.

– Jo, jeg har en frimerkesamling. Den er kjempestor. Men jeg har arvet den. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Hva i all verden?

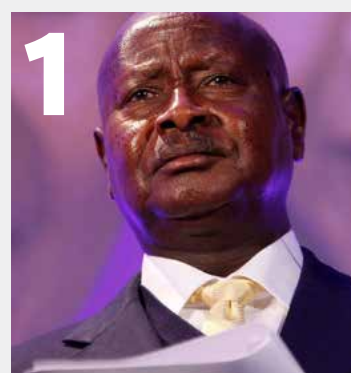

Foto: DFID

- 1** Hvem er dette?
- 2** Hvem var Kwame Nkrumah?
- 3** Hva er falabella?
- 4** Hva heter Pakistans største by?
- 5** Hva heter hovedstaden i Rwanda?
- 6** Hva er Salif Keita kjent for?

- 7** Aung San Suu Kyi satt mange år i husarrest. Hvilket år ble hun første gang fengslet?
- 8** Hvem er Thabo Mbeki?
- 9** Hva het bokseren Muhammed Ali før han skiftet navn?
- 10** Hvilken stilling har Sunniva Ørstavik i dag?
- 11** I hvilket år ble Namibia selvstendig?

- 12** Hvor var Hugo Chavez president?
- 13** Hvilket år ble Norges utenriksdepartement etablert?
- 14** Hvem skrev boka Sataniske vers?
- 15** Til hvilken plantefamilie hører eplesekten?
- 16** Hvem startet den internasjonale speiderbevegelsen?
- 17** Hvem var Wangari Maathai?
- 18** Hva er den spanske navnet på Falklandsøyene?
- 19** Hvilket år sluttet Vietnam-krigen?
- 20** Ho Chi Minh-byen er det offisielle navnet i dag, men hva het byen før?

15

Ekspertnøtter:

- 1** I hvilket år stengte Norge sin ambassade i Namibia?
- 2** Hva heter hovedstaden i Honduras?
- 3** Hva heter den svenske bistandsministeren?

Foto: Wikipedia

Svar: 1: Yoweri Museveni, nylig gjenvalgt president i Uganda. 2: Ghanas første president etter uavhengigheten, panafrikanismens far. 3: En hestrase, verdens minste hester. 4: Karachi. 5: Kigali. 6: Berømt sanger fra Mali. 7: 1989. 8: Tidligere president i Sør-Afrika (1999-2008). 9: Cassius Clay. 10: Generalsekretær i Norsk Folkkehjelp. 11: 1990. 12: Venezuela. 13: 1905. 14: Salman Rushdie. 15: Rosefamilien. 16: Robert Baden-Powell. 17: Kenyansk miljøforkjemper som fikk Nobels fredspris i 2004. 18: Islas Malvinas. 19: 1975. 20: Saigon. **Svar ekspertnøtter:** 1: 1997. 2: Tegucigalpa. 3: Isabella Lövin

12400*

BLI
MED
OSS
PÅ
FACE-
BOOK*Antall følgere per
15. mars 2016

BISTANDSAKTUELT

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding
og bilde til baktuelt@gmail.com.

Tore Lærdal er tildelt den prestisjefylte prisen Oslo Business for Peace Award.

Dette er en pris som tildeles næringslivsledere som «tar sosialt ansvar og er opptatt av mer enn bunnlinjen». Lærdal leder Lærdal Medical, en internasjonal leverandør av utstyr og opplæring av livreddende førstehjelp som særlig har jobbet med å redusere dødeligheten blant barn og mødre i utviklingsland i forbindelse med fødsler. FNs utviklingsprogram (UNDP), FN-organisasjonen Global Compact og sammenslutningen av verdens handelskamre (ICC) er stiftelsens partnere og er med på å peke ut mottakere av prisen. I år deles prisen ut for sjuende gang.

Øyvind Eggen begynner som programdirektør i International Law and Policy Institute (ILPI). Han kommer fra en stilling som fagdirektør i Evalueringssavdelingen i Norad. ILPI har rundt 30 medarbeidere i Norge, Etiopia og Tanzania og er det ledende norske kompetansemiljøet i skjæringspunktet juss og samfunnsvitenskap, og vektlegger akademisk kompetanse med anvendt perspektiv. Eggen vil få ansvaret for programmet «political and conflict analysis» som inkluderer størstedelen av ILPIs arbeid i Afrika.

Francesca Refsum Jensenius har vunnet Chr. Michelsens pris for fremragende utviklingsforskning. Hun vant prisen for artikkelen «Development from Representation? A Study of Quotas for the Scheduled Castes in India», publisert i Journal of Applied Economics i fjor. Refsum Jensenius har doktorgrad i statsvitenskap fra University of California, Berkeley. Hun er nå forsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt (Nupi).

utviklingsforskning. Hun vant prisen for artikkelen «Development from Representation? A Study of Quotas for the Scheduled Castes in India», publisert i Journal of Applied Economics i fjor. Refsum Jensenius har doktorgrad i statsvitenskap fra University of California, Berkeley. Hun er nå forsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt (Nupi).

Fra Darfur til Lillehammer

Alfredo Zamudio (55) er ansatt som ny daglig leder ved Nansen Fredssenter i Lillehammer. Fredssenteret er en del av Stiftelsen Nansenskolen på Lillehammer.

Zamudio kommer fra stillingen som direktør for Flyktningshjelpens «Internal Displacement Monitoring Center» (IDMC) i Genève. Han har tidligere arbeidet for Flyktningshjelpen blant annet som landdirektør i Øst-Timor, i Darfur og Sudan og i Colombia, der han var internasjonal ekspert for FNs høykommissær for flyktninger.

– Gratulerer med ny jobb!

– Takk for det.

– Hva skal du gjøre i den nye jobben?

– Jeg kommer til et team og et miljø som har en enorm positiv gjenklang, folk der ute vet at det gode skjer på Lillehammer. I disse dager, feirer vi tyve års jubileum for vårt engasjement på Balkan. Den gangen trodde ikke folk at dialog og fred kunne være mulig. Men det har fungert og mange vanskelige situasjoner er forvandlet og er roet ned, også takket Norges innsats. Vi får mange henvendelser, mange land og miljø ønsker vår hjelp og vi har bistått situasjoner i et tyvetalls land, også i pågående konfliktområder.

– Hvordan skal Nansen fredssenter spille en viktig rolle med deg som leder?

– Nansen Fredssenter har mye erfaring og vi kan hjelpe til med kunnskap, og dialog og fredsarbeid i dagens vanskelige situasjoner både her i Norge og i utlandet. Dette er uten tvil vanskelige oppgaver og Norge støtte er grunnleggende for å få dette til. Nansen Fredssenter skal styrke sitt engasjement og ja, hvorfor ikke, sammen med gode partnere her hjemme og ute vi kan gjøre Lillehammer for alvor kjent som byen for dialog og kunnskap om fred. ■

Abonnere på Bistandsaktuelt?

adr-ba@norad.no

BISTANDSAKTUELT

GADO fikk sparken

Tegneren Gado har fått sparken fra Nation Media Group i Kenya.

OPPSIGELSEN KOMMER ETTER 23 år som Afrikas kanskje fremste karikaturtegner. Svært få maktpersoner i Øst-Afrika, verken presidenter, embetsmenn eller næringslivsledere, har sluppet unna Gados skarpe tusjpenner.

Gado har provosert, forarget og skapt latter hos sine følgere i avisene Daily Nation og East African i Kenya.

Nation Media Groups oppsigelse av arbeidskontrakten ses som et ledd i en generell innstramming i ytringsfriheten i Kenya og det øvrige Øst-Afrika. Det kenyanske journalistlaget

spør retorisk: «Om dette kan skje med Gado, hvem er det de ikke kan gå etter?», skriver Africa Uncensored.

Gado, eller Godfrey Mwampembwa som er hans egentlige navn, har jobbet både med avistegninger og med et satirisk tv-program. Svært få maktpersoner i Øst-Afrika har sluppet unna hans skarpe, satiriske penn. Det har gjort at han har fått noen mektige fiender i enkelte kretser.

Mwampembwa opplyser at han nå planlegger å gå til sak mot sin tidligere arbeidsgiver Nation Media Group, for usaklig oppsi-

gelse. På grunn av den sannsynlige rettssaken ønsker han foreløpig ikke å uttale seg til media, opplyser han til Bistandsaktuelt.

Godfrey Mwampembwa

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com
Asle Olav Rønning
asle.o.ronning@gmail.com
Espen Røst
espenrost@gmail.com
Anne Håskoll-Haugen
annehhaugen@hotmail.com

Administrasjon:

Christine M. Harg
Ba-Musa Ceesay

Internett:

www.bistandsaktuelt.no
Postadresse:

Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)
23 98 02 37 (redaksjon)
23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

toab@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Amedia Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 15. mars 2016

Opplag denne utgaven:

19 400 eksemplarer.

Fagpressen

Bistandsaktuelt er medlem av Fagpressen.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer
cirka 29. april 2016

Nankabirwa Kironde (til venstre) og Nsubuga Beatrice er to av Ugandas rundt 500 Solar Sisters. De tjener begge penger på å selge solcelleprodukter på landsbygda hvor mange verken har råd eller muligheter til å koble seg til strømmettet.

Foto: Sofi Lundin

Sol-søster-suksessen

Nankabirwa Kironde var like ved å miste både datteren og hjemmet da et stearinlys satte fyr på madrassen der dattera lå og sov. I dag bruker hun skrekkopplevelsen til å få folk til å gå over til solenergi. **Av Sofi Lundin, i Uganda**

Bare 15 av de 200 familiene i landsbyen hennes har elektrisitet, og flertallet ser fortsatt stearinlys og parafinlamper som eneste alternativ. De har ikke hatt råd til å koble seg til strømmettet. Men på baksiden av Kirondes hus peker solcellepanelene rett mot himmelen, som et bud om at en energirevolusjon er på vei.

Den 50-årige kvinnen setter en rekke lamper på lading i sola før hun pakker vesken og gjør seg klar for å begynne dagens arbeid. De tre siste årene har hun gått fra dør til dør med «grønn energi» i en bag over skulderen.

Sol-søstre

Kironde er en av Ugandas rundt 500 «Solar Sister»-entreprenører. Målet er å spre lys i mørke landsbyer, gi et helsevennlig alternativ til trekull eller parafin og en billigere form for strøm.

«Jeg hadde ikke råd til strøm, så jeg var lett å overbevise om at solenergi er en god ting.»

Nsubuga Beatrice, solsøster

– At stearinlys er farlig, sola er gratis og at strøm er dyrt, er gode nok argumenter for å få folk til å investere i solenergi, sier hun.

Kvinnelige entreprenører på den ugandiske landsbygda har blitt en del av solenergi-revolusjonen som sprer seg over Afrika.

Dystre tall

Til tross for enorme investeringer i Afrikas energisektor de siste årene er kontinentet fremdeles verdens mest energifattige.

Ifølge Verdensbanken har i gjennomsnitt kun 18 prosent av befolkningen i hele Øst-Afrika tilgang til strøm. I Afrika sør for Sahara lever 600 millioner mennesker uten elektrisitet. I Uganda er bare fem av landets rundt 35 millioner tilknyttet det nasjonale strømmettet.

Ifølge organisasjonen M-Kopa Solar bruker Afrikas fattige rundt 28 milliarder kroner i året på parafin. Det er ikke bare dyrt, men ekstremt farlig. I Afrika dør over 600 000 mennesker i året av brann i hjemmet forårsaket av parafinovner og -lamper.

Investerer i kvinner

Det er med bakgrunn i disse faktaene

Nankabirwa Kironde lader solcelle-batterier, Hun er en av 500 «Solar Sisters» som tjener penger på å selge solcelleprodukter på landsbygda i Uganda.

Foto: Sofi Lundin

at Katherine Lucey, en tidligere forretningskvinne med mange års erfaring innen energisektoren, bestemte seg for å starte Solar Sister. Ved å støtte kvinnelige entreprenører i å etablere sin egen solenergivirksomhet, er målet å utrydde energifattigdom og samtidig gi kvinner inntektsmuligheter og styrke deres stilling lokalt. Kvinnene investerer i produkter hos Solar Sister og bruker sitt eget lokale nettverk for å selge varene, mot en provisjon

for hvert produkt.

– Det er kvinner som går milevis for å kappe ved. Det er kvinner som går til markedet for å kjøpe parafin. Kvinner investerer 90 prosent av inntekten sin i familien. Om det er noen som forstår hvilke fordeler det ligger i å bruke solenergi-produkter, så er det en kvinne, sier Lucey.

Få kroner – stort løft

Nankabirwa Kironde og ektemannen Abel har i alle år livnært seg av jordbruk. De er heldige som eier sin egen jord, men har aldri hatt penger til å kunne investere for få mest mulig effekt ut av jordbruket. Men nød skaper også rom for kreative løsninger. Da tidene var tøffe og barna ble mange, ga ekteparet den lokale rotfrukten kassava til rektoren på skolen i bytte mot skolegang for barna.

I dag kommer hovedinntekten fra salg av solcelleprodukter. Selv om Nankabirwa ikke tjener nok til at de kan leve helt og fullt av virksomheten, har entreprenørskapet gitt familien økte inntekter og økt status, både økonomisk og sosialt. ■

Solenergi

■ I 2009 brukte rundt én prosent av befolkningen i Afrika sør for Sahara solenergi. I dag er det over fem prosent.

■ Uganda er ett av landene som har satt i verk ulike prøveprosjekter med solenergi.